

A KÖNYVTÁROS

1953 OKTÓBER * III. ÉVFOLYAM * 10. SZÁM

„A magyar könyv“ kiállítás megnyitása a Nemzeti Múzeumban

*Az Országos Széchényi Könyvtár
Keszthelyi Helikon könyvtára.
könyvtári műemlék, látogatóinak
száma augusztusban 2650 volt.*

*Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi
Könyvtárának olvasóterme (V. Ferenciek tere 5.
Nyitva: de. 8-tól este 10-ig, vasárnap 8—1-ig.
Folyóíratlerem: 8—7-ig, vasárnap zárva.)*

A KÖNYVTÁROS

K Ö N Y V T Á R O S O K H A V I T Á J É K O Z T A T Ó J A

1953. Október

III. évfolyam

10. szám

A Könyvtáros levelezőinek konferenciája elé

Legutóbbi számunk vezető cikkében felvetettük azt a gondolatot: jó lenne legszorgalmasabb levelezőinkkel személyesen is megbeszélni problémáikat és a folyóirat kérdéseit is. E célból úgy tervezzük, hogy november közepén megrendezzük folyóiratunk levelezőinek konferenciáját s erre mintegy harminc vidéki és tíz-tizenöt budapesti levelezőnket, szerkesztőbizottságunk tagjait és folyóiratunk állandó munkatársait hívjuk meg.

A konferencia tervezett időpontjáig már nem hosszú az idő. A megbeszélés egy-napos lesz. A problémák számosak. Egy nap alatt mindent megbeszélni nem lehet. Ki kell hát választanunk a legfontosabb kérdéseket. Ezt a válogató munkát szerkesztőségünk tagjai magukban jól nem végezhetik el. A konferencia sikeréhez szükséges, hogy levelezőink is gondolkozzanak azon, mely kérdéseket kell a legsürgősebben megbeszélünk. Ezúton is kérjük őket: írják meg nekünk, miket tartanak a legégetőbbeknek, a legjelentősebbeknek, hogy aztán ezeket felvehessük napirendünkbe. Annál is inkább fontos ez, mert — mint mondtunk — nem tudjuk minden levelezőnket meghívni: szükséges tehát, hogy a megbeszélés eredményességéhez ne csak a meghívottak hozzászólásaikkal, hanem az általuk képviselt távollevők leveleikkel is hozzájáruljanak.

Néhány problémát, amelyet fontosnak tartunk, magunk is felvetünk:

A könyvtárosok folyóirata harmadik évfolyamának vége felé jár. Nem mondhatjuk, hogy sötétben tapogatódzik. Könyvtárosokból álló szerkesztőbizottság irányítja és levelezőinktől havonta érkező 30—50—100 levél is tájékoztat bennünket a könyvtárosok élő problémáiról és többé-kevésbé folyóiratunk hatásáról is. Amikor csak tehetjük, mi magunk is ellátogatunk könyvtárakba és egyéb alkalmakkor is beszélgetünk könyvtárosokkal. Nagyjából — úgy véljük — ismerjük problémáikat; és igyekszünk is folyóiratunkban választ adni rájuk. De nem ismerjük eléggé közleményeink hatását. Nem tudjuk pontosan, hogy cikkeink tartalmilag és megírásuk módjában mennyire felelnek meg könyvtárosaink igényének és azt sem: fel tudják-e használni munkájukban írásainkat. Sok levelezőnknek tettünk fel erre vonatkozólag kérdést, aránylag kevesen válaszoltak erre. Kevés volt eddig az olyan könyvtáros, aki konkrétan megírta, hogy ebből és ebből a cikkből ezt és ezt valósította meg, ilyen és ilyen hasznát vette. Még kevesebb volt az olyan levél, amelyik megbírált volna folyóiratunkat, rámutatott volna a fölösleges, könyvtárosokat nem érdeklő cikkekre, esetleges téves állításokra, helytelen iránymutatásra, vagy egyes közleményeink nem eléggé népszerű megírás módjára. Még kevesebb volt az olyan levél, amelyik kívánságot tartalmazott volna.

A bírálat szempontjából termékenyebbek voltak a személyes megbeszélések, értekezletek. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár fiókhálózatának dolgozóival folytatott megbeszélésen, szintúgy a megyei könyvtárak vezetőivel tartott értekezleteken sokan és helyesen bírálták A KÖNYVTÁROS-t. Es ezeken az értekezleteken sok kívánság,

újabb követelmény is merült fel. Mind a bírálatból, mind a kívánságokból sokat tanultunk. Ugy érezzük, sok hibánkat ki tudtuk javítani, több kívánságnak eleget tudtunk már tenni és a könyvtárosok igényeinek megfelelőbb lapot kezükbe adni. Ezért reméljük, hogy a novemberi személyes megbeszélés, a levelezőkonferencia, újabb eredményekre vezet majd lapunk szerkesztésében.

Van a lap szerkesztésének néhány kérdése, amelyben bizonytalanok vagyunk. Folyóiratunk, az »Irodalmi tájékoztató« rovaton kívül, kizárólag és szorosan véve a könyvtármunka politikai, elvi és szakmai kérdéseivel foglalkozik. A lapnak ezt a profilját az utóbbi esztendőben olyan szigorúan vettük, hogy még íróknak életével, munkásságával sem foglalkoztunk. Nem vagyunk biztosak abban, hogy ezt helyesen tettük. Mert igaz az, hogy A KÖNYVTÁROS nem irodalmi, vagy általános kulturális folyóirat, de az is való, hogy igen számos könyvtárhoz — különösen a falusiakhoz — a Szabad Népen kívül, kizárólag a mi folyóiratunk jut el. Ezért vetjük fel a kérdést, igénylik-e a könyvtárosok, hogy szakmai folyóiratuk a szorosan vett könyvtári munkán kívül más, a könyvtármunka tartalmi részével összefüggő általános kulturális, irodalmi kérdésekkel is foglalkozzék: egyes írók munkásságának értékelő ismertetésével, az irodalom problémáival, irányzataival (romantika, realizmus, szocialista realizmus), az egyes műfajokkal és egyéb, az általános műveltséghez tartozó problémákkal.

Az sem egészen világos előttünk, milyen mértékben felelnek meg szakmai cikkeink. Kívánják-e a könyvtárosok, hogy az alapvető (különböző tanfolyamokon egyébként tanított) könyvtártechnikai kérdésekkel részletesebben és rendszeresebben foglalkozzunk. Nem tudjuk, érdekelnék-e olvasóinkat a könyv és a könyvtár történetével foglalkozó írások. Az ismeretterjesztő irodalom terén is vannak mulasztásaink. Úgy érezzük, keveset foglalkoztunk a természettudományos és a technikai műveltséget terjesztő könyvekkel.

Szeretnénk, ha levelezőink ezekre a kérdéseinkre választ adnának és elmondanák, mit és mennyit várnak tőlünk. Természetesen az is szükséges, hogy a fölveteteken kívül maguktól álljanak elő követelésekkel.

Egy másik igen fontos probléma a könyvtárosok versenyének kérdése. A KÖNYVTÁROS az elmúlt idő folyamán számos helyes kezdeményezésről, versenykihívásról értesült. Ezeket közölte is. Sajnos az egymástól elszigetelten folyó versenyek eredményeit már ritkábban. Könyvtárosaink versenykihívásai, ha nem is maradtak visszhangtalanul, igen sok esetben ellaposodtak és eredménytelenek maradtak. Ez elsősorban nem a könyvtárosok hibája volt, hanem — többek között — a miénk. Folyóiratunk nem adott megfelelő nyilvánosságot ezeknek a versenyeknek, nem segített megszervezni őket, nem kísérte figyelemmel menetüket, nem állt az élükre. Pedig a verseny hatalmas mozgatóerő — a könyvtárak területén is. De igazi lendítőereje csak a jól megszervezett, a nyilvánosság előtt folyó versenynek van. Meg kell beszélünk ezt a kérdést és azon kell lennünk, hogy az elszigetelt, sokszor közönybe fulladó versenyek egyre szélesebb körűvé és egyre lendületesebbé váljanak. Milyen versenyre gondolunk? Eddig az egyes kihívások legfőbb pontja, majd minden esetben, a több olvasó szerzése volt. Ez helyes célkitűzés, de önmagában nem elégséges. A verseny eredményes csak úgy lehet, ha megjelöli a célhoz vezető utat is, azokat az eszközöket, amelyek hozzásegítenek ahhoz, hogy mind több és több dolgozónak váljék állandó életszükségletévé a könyv. Ezért — úgy véljük — a »megye legjobb könyvtárosa« címért indítandó versenynek pontjai közé sok mindent fel kell venni: a helyes könyvtártechnikát, az ötletes, széleskörű propagandamunkát és még más egyebet is.

A több olvasóért folyó versenynek kitűnő segédcapatai lehetnek a könyvtáros-aktívák, sőt, nemcsak az aktívák, hanem a könyvtár legjobb olvasói is. A Népművelési Minisztérium Könyvtárosztálya ezeknek az aktíváknak és legjobb olvasóknak jutalmazására még az év elején a megyei könyvtáraknak, néhány járási és községi könyvtárnak »Kultúrával a népért« feliratú jelvényeket küldött. Ezeket a jelvényeket — mint ez a könyvtárosok leveleiből kiderül — a jutalmazottak örömmel vették. Több helyen ünnepélyes keretek között osztották ki őket. Ezek az ünnepélyek maguk is előrelendítették az olvasómozgalmat. Nyilvánvaló, hogy a jelvények szétosztása helyes kezdeményezés volt, serkentőleg hatott a munkára. A hiba csak akörül volt, hogy a jelvényeket egyes könyvtárak nem egységes elvek szerint osztották ki.

Mindenhol más és más volt a követelmény. Egyik helyen 10—20 olvasót kellett szereznie az aktívának, máshelyt könyvtári munkát kellett végeznie elnyeréséért. Ismét másutt a legaktívabb olvasók is megkaphatták. Úgy véljük, helyes lenne gondolkodni a dolgon és megbeszélni azokat a feltételeket, amelyek teljesítéséért jelvényt kaphat valaki.

A felolvasások kérdése. Mint legutóbbi számunkban írtuk, igen sok vidéki, de néhány budapesti könyvtáros is tartott cséplőgépeknél és egyéb helyeken felolvasásokat. Ezeket — a kezdet nehézségeinek legyőzése után — általában szívesen fogadták a dolgozók. Néhány könyvtárban (például Tiszanánán) rendszeresen, minden vasárnap délután, vagy más időben olvasott fel a könyvtáros. A tapasztalat azt mutatta, hogy ott, ahol a könyvtáros szépen, művészién olvasott — igen szívesen, egyre nagyobb számban hallgatták. Jól felolvasni gyakorlat kérdése, de nemcsak gyakorlaté — adottság is kell hozzá. Feltehető: nem minden könyvtárosunknak van meg ez az adottsága. Viszont nyilvánvaló, a legkisebb faluban is akad néhány olyan ember, aki szépen, érthetően, élvezetesen tud hangosan olvasni. Csak meg kell találni őket. Feltesszük a kérdést: indítsunk-e versenyt a »jó felolvasó« címért? Mi úgy gondoljuk, hogy ez helyes lenne. A verseny hozzásegítené a jó felolvasók megtalálásához, akik aztán nagy segítségére lennének a könyvtárosnak.

Csak néhány problémát vetettünk fel a lappal és a versennyel kapcsolatban. Kérjük levelezőinket, mondják el róluk véleményüket, de írjanak más kérdésekről is és segítsék elő levelezőkonferenciánk eredményességét.

ZOLNAY VILMOS

felelős szerkesztő

Segítsék könyvtáraink a pártoktatást

1.

Az ideai pártoktatási évad kezdetén vagyunk. Szerte az országban készülnek a pártszervezetek, hogy az ideai oktatást az eddiginél is magasabb színvonalra emeljék. Az a nagyarányú aktivizálódás, amely a párt- és kormányprogramm bejelentése és döntő pontjainak megvalósítása óta, az ország minden pártszervezetében megindult, éreztetni fogja hatását az oktatásban is. Magasabb színvonalú viták, az anyag konkrétabb és több ismeretet kívánó megtárgyalása, az elmélet és gyakorlat szorosabb összefonódása, a helyi szempontok erőteljesebb kiemelése fogja jellemezni ezt az oktatást.

Mindez megkívánja, hogy könyvtárosaink is alaposabban készüljenek föl. A könyvtárosok segítségét a szervezett pártoktatás nem nélkülözheti. De milyennek kell lenni ennek a segítségnek? Milyen eszközöket kell igénybevennie a könyvtárosnak, hogy ez a segítség ne csak látszatsegítség, hanem valóságos támogatás legyen?

Mielőtt ezt a kérdést megvizsgálónk, legtermészetesebb, ha rövid áttekintést adunk arról, hogy mit tettek ezen a területen a Szovjetunió könyvtárosai.

A Szovjetunió könyvtárosai mindenekelőtt is igen élénk kapcsolatot tartanak fenn a különböző pártszervezetekkel. Ez a kapcsolat egyetemes, nemcsak a moszkvai, leningrádi és más nagyobb városi könyvtárakra vonatkozik, hanem a falusiakra is, megtalálható a távolkeleti vidéken is.

Az ivanovoji városi Gorkij Könyvtárban például a városi pártbizottság képviselője egy, a könyvtárosok és propagandisták közös értekezletén vázolta azokat a feladatokat, amelyek a tanév folyamán a könyvtárosokra várnak a politikai oktatás minden formájában. Az előadás első közvetlen eredménye az volt, hogy lehetővé vált az állomány kiegészítése s a pártoktatási írodalom teljesebb kiválogatása.

A közös értekezletből ösztönzést merítve, az ivanovoji városi könyvtár dolgozói beszélgetéseket folytattak az olvasókkal: kiderítették, ki dolgozik közülük propagandistaként, ki tanul politikai körökben és iskolákban, ki tanulmányozza önállóan a marxizmus-leninizmus klasszikusait stb.

Mindezen előmunkálatok elvégzése után megkezdték az olvasókkal való egyéni foglalkozást, a konkrét segítségnyújtást a pártoktatásban. A könyvtárosok útmutatása nyomán száz és száz elvtárs kapott komoly segítséget a pártoktatási anyag elsajátításához.

Taraszova elvtársnő például, aki Ivanovo város egyik gyárának munkásnője, eleinte politikai iskolába járt. Nem elégedett meg azonban a tankönyvvel és elolvasta a könyvtáros által ajánlott kiegészítő irodalmat is. Fokozatos előkészítéssel jutott el azután a Szovjetunió Kommunista Pártja magasabbfokú tanfolyamára. A könyvtáros közvetlen segítsége nélkül ez sokkal nehezebben ment volna, vagy el sem érhetne volna ilyen rövid idő alatt.

Kiragadtunk egy városi könyvtárat, melyben mint egy cseppben, tükröződik az egész tenger. Az ivanovói városi könyvtárhoz hasonlóan a többi szovjetunióbeli könyvtár is nagy mértékben kiveszi részét a pártoktatás segítéséből. Biztosítják a propagandisták és hallgatók számára a szükséges könyveket, ajánló bibliográfiákat állítanak össze, módszertani-didaktikai anyagot gyűjtenek, összeszedik a propagandisták által a sajtóban közzétett anyagot és azokból albumokat készítenek. Népszerűsítik azokat az intézkedéseket, amelyeket a párt a káderek ideológiai és politikai színvonalának emelése érdekében hoz.

Igy például az osztaszkoovi (Kalinin-vidéki), szomonovszki (Gorkij-vidéki), monzolinnszki (Autonóm Tatar Köztársaságbeli) stb. könyvtárakban rendszeresen népszerűsítik a marxizmus-leninizmus klasszikusainak műveit.

Hogy a határvidéki vagy távolabbeső körzetek pártoktatásban részvevői számára biztosítsák a megfelelő anyagot, a Szovjetunió könyvtárosai a könyvtárközi kölcsönzést a legszélesebb méretekben felhasználják. Mindennapos eset, hogy egyes könyvek több ezer kilométert is megtesznek repülőgépen, hogy így eljussanak a kívánt helyre.

Az anyag beszerzésének maximális biztosításán, a módszertani és ideológiai bibliográfiákon és a propagandistákkal való egyéni foglalkozáson kívül a szovjet könyvtárosok más, mélyebbre ható, fejlettebb eszközöket is igénybe vesznek. Gyakran tartanak konzultációkat a módszertani foglalkozás kérdéseiről, konferenciákat és könyvismertetőket a pártoktatás politikai anyagából. Például a gorkiji, ivanovói és rosztovi állami tudományos nagykönyvtárban és más könyvtárakban is felolvasás-sorozatokat rendeztek a párttörténeetről, a politikai gazdaságtanról és a nemzetközi helyzetről. A felolvasásokat legtöbbször irodalmi részletekkel élenítkették. Az uljanovi területi könyvtár 12 előadásból álló előadás-sorozatot rendezett Lenin életéről és munkásságáról.

Gyakran rendeznek a szovjet könyvtárak kiállításokat. Különösen szép munkát végez ebben a tekintetben a viborgi kultúrház könyvtára, ahol a propagandisták és agitátorok számára külön speciális sarkot rendeztek be s oda összpontosították a számukra szükséges anyagot.

A kiragadott példák azt mutatják, hogy a Szovjetunió könyvtárai a legkülönbélebb eszközökkel élnek, hogy a pártpropagandistákat és szemináriumi hallgatókat az oktatási anyag elsajátításában segítsék. Az egyéni és tömegpropaganda, a képszerű és írásos dokumentációs anyagösszeállítás, a bibliográfia és konzultáció egyaránt fontos tegyverei ennek a munkának. S a szovjet könyvtárosok tömegével kapják a leveleket volt olvasóiktól, akik köszönetüket fejezik ki a pártoktatásban nyújtott segítségért.

2.

Ezek után nézzük meg: milyen segítséget adtak a mi könyvtáraink a pártoktatáshoz, mi ennek a segítségnek főerőssége és hol mutatkoznak gyengeségek?

Magától értetődő, hogy a pártoktatásban a legnagyobb segítséget a tudományos nagykönyvtárak adják, hiszen ideológiailag képzett könyvtárosok, a megfelelő létszámú személyzet és az ideológiai oktatás minden kérdését felölelő irodalom itt található meg legteljesebb mértékben. A fővárosi nagykönyvtárak a pártoktatás segítése terén a legtöbbet a következő három területen végeztek: az anyag maximális beszerzése, kiállítások a pártoktatás anyagából, ajánló bibliográfiák készítése.

Könyvtáraink felismerték, hogy elsőrendű kötelességük a marxizmus-leninizmus klasszikusainak és általában a legfontosabb ideológiai anyagnak minél nagyobb példányszámban való beszerzése. A Közgazdasági Egyetem Könyvtára például a Párttörténet-ből több mint 400 példánnyal rendelkezik, melynek fele olvasóteremben van elhelyezve, másik fele kölcsönözhető. A »Leninizmus kérdései« 240 példányban van meg a könyvtárban, 120 az olvasóteremben, 120 a kölcsönzőben. Szóval: »A szocializmus közgazdasági problémái...« 100 példányban foglal helyet a könyvtárban, az előb-

bihez hasonló elosztásban. Ha a többi budapesti nagy tudományos könyvtár nem is éri el ezeket a példányszámokat, de mindegyik igyekszik beszerzésében döntő szerepet biztosítani az ideológiai könyveknek.

A pártoktatás egyik legkomolyabb segítése általában a bibliográfiai segítségével történik. Majdnem minden nagyobb könyvtár készít bibliográfiákat, amelyeknek egy része szoros kapcsolatban áll a pártoktatás anyagával. Az Egyetemi Könyvtár például a Nagy Honvédő Háborúról készített bibliográfiát, amely négy részből áll. 10 könyv ideológiai, 17 a háborúról szóló szépirodalmi, 7 a partizánharcról és 5 a hátszág hőseiről szóló szépirodalmi mű. Ugyancsak az Egyetemi Könyvtár bibliográfiát készített a szocialista iparosítás kérdéséről. Ez kb. 120 könyvet, illetőleg cikket ölel fel. Bibliográfiát készített a könyvtár az ideológiai oktatásnak a nemzetközi helyzet által annyira előtérbe helyezett részéről, az igazságos és igazságtalan háború kérdéséről is.

A Közgazdasági Egyetem Könyvtára a politikai gazdaságtan körébe vágó bibliográfiákat készíti.

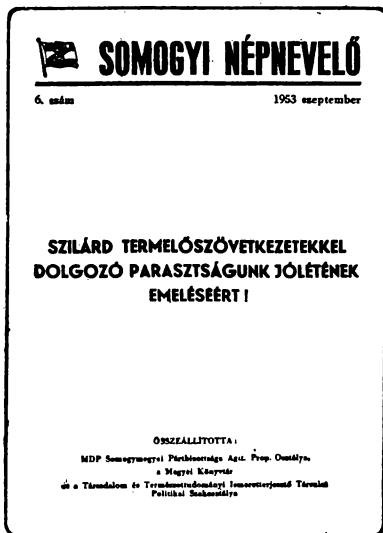
Ezek a bibliográfiák általában komoly segítséget nyújtanak a pártoktatásban résztvevőknek. Talán egyetlen hiányosságuk, hogy nem részletezők, nem tartalmaznak annotációt.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár bibliográfiai osztálya abból kiindulva, hogy a pártoktatást közvetlenül érintő bibliográfiákon kívül szükség van olyan bibliográfiákra is, amelyek a propagandisták mellett a pártbizottságok munkatársainak, a népnevelőknek, pártiskolai előadóknak munkájuk, illetve továbbképzésük szempontjából fontosak, egész sereg olyan bibliográfiát készített — annotált bibliográfiákat —, amelyek átfogóbb politikai kérdések anyagát foglalják magukban. Így adta ki a »Szovjetunió története« a szépirodalomban» című bibliográfiáját, amely hasznos segédanyag a Párttörténet tanulmányozásánál és »Mit olvassunk hazánk történetéről« című bibliográfiáját, s most készíti egy olyan bibliográfiát, amely az utolsó 50 év magyar politikai történelmét ábrázoló szépirodalmi műveket tartalmazza és ilyen módon komoly segítséget fog nyújtani a magyar párttörténet tanulmányozásához. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár népszerű »Mit olvassunk« bibliográfiái, melyek a békeharcról, a népi demokratikus országok irodalmáról, Lenin és Sztálin műveiről és a róluk írt művekről szólnak, szintén a pártoktatás szolgálatában állnak.

De nemcsak a budapesti nagykönyvtárak készítenek bibliográfiákat, hanem a kisebb fővárosi és vidéki könyvtárak is. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 6. számú, Verpeléti-úti fiókjában azokat a szépirodalmi műveket állítja össze, amelyek a párt és tömegek kapcsolatát ábrázolják. A Somogy megyei könyvtár az új kormányprogrammal kapcsolatos könyveket, cikkeket állította össze nemrégiben a megyei pártbizottság részére.

A pártoktatást segítik elő a különböző kiállítások. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a múlt oktatási évadtól kezdődően a párttörténeti konferenciák kötelező és javasolt irodalmát vitrinekben helyezi el a raktári helyszám megjelölésével, hogy egyrészt szemléltető képet adjon a konferenciahallgatóknak az elvégzendő anyagról, másrészt megkönnyítse a könyvek kikeresését. A többi budapesti nagykönyvtár is időnként kiállításokat rendez.

Amint látjuk, a könyvbeszerzés, a bibliográfia és a kiállítások vonalán könyvtárainknak nincs szegyenkezni valójuk. Ha elő is fordulnak hibák — párhuzamos bibliográfiák készítése, kiállítások kampányszerűsége stb. — az elért eredmények komolyak és számos propagandista, népnevelő, szemináriumi hallgató munkáját mozdították elő.

De ennél tovább nincs. Meg kell mondanunk, hogy mindazokon a területeken, amelyek nem oldhatók meg csak könyvtárilag, hanem a pártbizottságokkal, pártszervezetekkel való szoros együttműködés segítségével hajthatók végre, ott úgyszólván alig történt még komoly kezdeményezés. Könyvtárainkban nem egyszer felvetődött már, hogy konzultációt rendeznek a pártpropagandisták bevonásával, politikai könyvismertetőt tartanak a pártoktatás anyagából, ezek a tervek azonban, amilyen gyorsan felvetődtek, épp olyan gyorsan el is aludtak. Az a segítség, amit a könyvtárak a bibliográfiaikkal, kiállításokkal és maximális könyvbeszerzésükkel nyújtanak a pártoktatás számára, túlnyomórészt technikai, időt megtakarító és a tanulást fizikailag megkönnyítő segítség. Pártbizottságaink, pártszervezeteink gyakran nem is tudják, milyen segítséget nyújthatnának a könyvtárak számukra. A kapcsolat elég gyér, nem annyira szervezett, különösen vidéken, ahol legtöbbször ott van meg, ahol a könyvtáros maga is propagandista, vagy a pártbizottság, illetve az alapszerv tagjai maguk is olvasói a könyvtárnak.

3.

Mik tehát a teendők? Meg kell találni a lehetőségét annak, hogy a pártmunkás-könyvtárak dolgozói és az általános könyvtárak dolgozói kicserélhessék tapasztalataikat. A könyvtáraknak el kell juttatniuk kiadványaikat a pártbizottságokhoz. Visszás állapot például, hogy a VIII. ker. pártbizottságnak úgyszólván egyetlen kiadvány sincs a birtokában a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár bibliográfiai osztályának bibliográfiai terméséből. Segítségére kell lenni a könyvtárosoknak a pártbizottságok, párttitkárok és pártmunkás-könyvtárak részére készítendő speciális anyagok összeállításában. A budapesti Pártoktatók Háza számára például komoly segítség lenne, ha a könyvtárakban fekvő helyi vonatkozású anyagok, a legfrissebb folyóiratokban található világ-gazdasági és egyéb statisztikai adatok különböző összeállítások keretén belül a Pártoktatók Házához eljuttatva, a pártoktatás élő, konkrét anyagává válhatnának.

Csak egypár példát említettünk. Lehetne szaporítani őket. Mi kell mindehhez? A könyvtárosok részéről: elméleti színvonaluk mind magasabbra emelése, mely nélkül az olvasóknak nem tudnak komoly segítséget nyújtani abban, hogy egy-egy kérdéshez milyen könyvet ajánljanak; széleskörű bibliográfiai és könyvészeti ismeretek, amelyek nélkül nem képesek a pártoktatás anyagát a rejtett tartalékokból, tehát a gyűjtemény-kötetekben szerényen meglapuló, vagy egyúttal folyóiratokban elhelyezett cikkekből, előteremteni és ezzel az olvasó maximális kielégítését elérni; végül arra kell törekedniük, hogy a pártbizottságokkal és pártszervezetekkel saját kezdeményezésükre mindehhez felvegyék a kapcsolatot.

A pártbizottságokra és pártszervezetekre szintén komoly feladatok hárulnak. Meg kell szünnie az egyes pártszervezeteken belül ma még sokszor le nem küzdött hangulatnak, amely jelentéktelennek tartja a könyvtáros munkáját. A pártbizottságoknak és pártszervezeteknek kérni, követelniük kell a könyvtáraktól a segítséget és törekedniük kell, hogy a könyvtárosokat időnként beszámoltassák könyvtári munkájukról, a bátorításnak és ellenőrzésnek egyaránt szükséges módszerével élve.

Mindez természetesen — ha szűkebb keretek között is — az üzemi és falusi könyvtárakra is vonatkozik. Ha eszközeik szerényebbek is, feladataik a nagyobb könyvtárakéhoz hasonlóak. Október 15 után az ország minden részében munkások, dolgozó parasztok, értelmiségiek kezükbe veszik a könyvet, hogy a Szovjetunió dicsőséges Kommunista Pártjának, a kapitalizmus bukását matematikai törvényszerűséggel bizonyító politikai gazdaságtannak és a Szovjetunió Kommunista Pártjának nyomdokaiiba lépő magyar pártnak a történetét tanulmányozzák. Nekünk könyvtárosoknak és a pártszervezetek funkcionáriusainak, tanulmányoznunk kell a szovjet könyvtárosok pártoktatási munkáját, meg kell keresnünk a minél szélesebbkörű együttműködés lehetőségét, hogy hazánkban még magasabbra emelhesük párttagságunk elméleti színvonalát.

SZALAI GYÖRGY

a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
munkatársa

Könyvtáraink és az új kormányprogramm

Az utóbbi időben egyre gyakoribb jelenség, hogy a könyvtárak, feladataikat felismervé, részt vesznek a társadalmi, politikai megmozdulásokban. Tapasztaltuk ezt a választások, a nyári mezőgazdasági munkák idején. Az időszzerű feladatok ismertetését, népszerűsítését, a vonatkozó irodalom terjesztését nem egy helyen igen jó eredménnyel végezték. Ez a munka eddig leginkább központi útmutatás nyomán történt. Noha egyes könyvtárosaink ebben a munkában sok új módszert alkalmaztak, zömmel változtatás nélkül követték a megadott irányelveket.

Kormányunk új programja is megmozgatta a könyvtárakat. Sok helyen azonban nem várták meg a módszertani útmutatókat, hanem — mivel megértették fontosságát — rögtön hozzáláttak megismertetéséhez és népszerűsítéséhez. Bár a nyári időszak egyáltalán nem »szezonya« a könyvtári munkának, megyei és járási könyvtáraink pedig általános állományfelmérést is végeztek, mégis több könyvtár ötletesen és eredeti módon végezte a kormány programjának népszerűsítését.

A békéscsabai megyei könyvtár például a vidám vásárt használta fel. A vásáron könyvtári pavilont állítottak fel, propagandájuk középpontjába a kormányprogramot állították és a kormányprogramot népszerűsítő jelmondatokat. A pavilon elé 60 széket tettek és mivel erről a vásár területén mások nem gondoskodtak, a sétálógató közönség odament pihenni. A könyvtár olvasnivalót adott a pihenőknek, a pavilon igen népszerű volt, a könyvtár az érdeklődés középpontjába került. Egyedül a könyvtárnak jutott eszébe, hogy a közönség ilyen alkalommal szívesen küldözget üdvözlőlapokat. A könyvtár sok ezer üdvözlőlapot nyomtatott, amelynek egyik oldalán a könyvtárat népszerűsítő felhívás volt. A lapért mindenki odatódult a pavilonhoz, sok ezret küldtek így szét.

A szekszárdi megyei könyvtár röplapokat nyomtatott, amelyeken a minisztertanács őszi mezőgazdasági munkákra vonatkozó határozatát ismertette, feltüntetve a legfontosabb határidőket. A röplapok egy része számolócédulának készült. Ezeket a vendéglátó üzemekben

és egyéb üzletekben helyezte el a könyvtár és ott használják fel. A számolócédulák jól szolgálják a minisztertanács határozat megismertetését és a könyvtár népszerűsítését.

A szolnoki könyvtár a megye területén levő vezetékes rádiót használta fel. Szolnok megyében több tízezer helyen van már vezetékes rádió, amely naponta egy-egy óra helyi műsört is ad. Ebbe kapcsolódott a megyei könyvtár, megszólaltatva ott egy-egy olvasóját. Ezek a riportok a kormányprogrammal kapcsolatosak.

A felvilágosító munkát régebben sok könyvtáros elszigetelten végezte. A kormányprogrammal kapcsolatos munkát azonban már sokan összekapcsolták a népművelési munka egyéb ágaival. Különösen a »Kérdezz, felelek«-estek sikeréhez járultak hozzá. Fejér megyében pl. maga a könyvtár volt a felelős egyes minta »Kérdezz, felelek«-estekért. Győrszentivánon pl. a könyvtár volt az egyik hely, ahova a kérdéseket beadták. Bács-Kiskun megyében Izsákon és Fülöpszál-

A Békés Megyei Könyvtár levelezőlapja a könyvtár népszerűsítésére

láson maga a könyvtár vállalta az estek megrendezését és gondoskodott a közönség toborzásáról. Hajdu megye egyes könyvtárai kiállításokat vittek a »Kérdezz, felelek« estekre.

Fejér megyében a megyei népművelési osztály ünnepi esteket rendezett a fontosabb termelészövetkezeti községekben. A könyvtár ezekre vándorkiállítást vitt »dolgozni és művelődni egyet jelent« jelmonddal, a kormányprogramot népszerűsítő felhívásokkal és egyéb szemléltető anyaggal. Kápolháson pl. 1200-an vettek részt a termelészövetkezet udvarán rendezett ünnepi esten.

A kaposvári megyei könyvtár útmutatást adott a megye könyvtárosainak, hogy a termelészövetkezetek megszilárdításának előmozdítására a megyében szeptember és október hónapban rendezett előadásokra könyvkiállításokkal készüljenek. A könyvtár a kormányprogram népszerűsítésére, a megyei pártbizottsággal együtt, »Somogy népe a növekvő jólét útján« címmel, helyi példák-ból, riportokból igen színes, érdekes brosúrát készített, amit Somogy megye minden népnevelője használ. A Somogyi Népművelő 6. számának összeállítását is jórészt a megyei könyvtár végezte. A megyei könyvtár ezeket a brosúrákat minden könyvtárába eljuttatta és útmutatást adott felhasználásukra.

Üzemi könyvtáraink közül a Mávaut könyvtára fejtett ki élénk propaganda tevékenységet. Hangszórós kocsijának oldalára nagy grafikonokat helyeztek el, amelyek az árak csökkenését szemléltették. Bemutatták a különbséget a nyugati államokban levő áremelkedés és a hazai árcsökkenés között. Kimutatták, hogy egy-egy dolgozó az árcsökkenés következtében mennyit takarít meg. Ezen alkalmakkor könyvtárkiállítást is rendeztek.

A már említett kiállításokon kívül a szemléltető propaganda más eszközeit is használták egyes megyei könyvtáraink. A győri könyvtár pl. az előcsarnokban elhelyezte az új árak jegyzékét és néhány tárgyat is odaállított a régi és az új ár feltüntetésével (varrógép, rádió). Ugyancsak itt helyezte el a könyvtár a járási tanács értékelését az őszi mezőgazdasági munkák haladásáról, faliújság formájában. Legfelül van a minisztertanácsi határozat, közösen a járás térképe, kétoldalt az eredmények. A fali-

újság másik részén példák, hogyan érintettek egyes parasztokat az adókedvezmények, árcsökkenés stb.

A hódmezővásárhelyi megyei könyvtár a könyvtár elé hatalmas vitrint állított. Egyik oldalán a Szabad Nép, világtérképpel összekapcsolva, a fontosabb cikkek bekeretezve, a másikon pedig »Mit adott az új kormányprogram« cím alatt cikkpropagandaanyag, helyi példák-ból.

A miskolci könyvtár rajzos plakátot készített, szintén helyi példák-ból: egy-egy dolgozó parasztnak mennyit jelent a beadási kötelezettség csökkentése, vagy az adóelengedés gabonában és egyéb terményben. A könyvtár ezt a plakátot sokszorosítva szétküldte a megye minden községébe. A plakáton kihagyott üres helyeket helyi adatokkal tölthetik ki a könyvtárosok.

Plakátot küldött szét minden könyvtárába a kaposvári, a szolnoki könyvtár is. A kecskeméti könyvtár a kormányprogramot küldte ki a falusi könyvtárakba.

»A Könyvtáros« legutóbbi számának vezető cikke igen sok érdekes példát közölt a cséplőgépnél való felolvasásokról. A legtöbb megyei könyvtárunk ezeket a felolvasásokat majdnem mindenütt az új kormányprogram megismertetésére és népszerűsítésére is felhasználta.

A debreceni és a székesfehérvári könyvtár területén különösen a cséplőellenőrnek beosztott könyvtárosok működtek jól. Pl. Halmi János, a Fejér megyei Csósz község könyvtárosa 42 felolvasást szervezett cséplőgépeknél. Özv. Szijjártó Lajosné cséplőellenőr magát a kormányprogramot és a vele kapcsolatos cikkeket olvasta fel. A tiszánánai könyvtáros a község területén dolgozó 12 cséplőgép versenyt úgy segítette, hogy naponta mind a a 12 géphez kis plakáton eljuttatta, hogy az előző nap ki érte el a legjobb eredményt. A plakáton az is rajta volt, hogy a napi eredmény mit jelent egy-egy cséplőmunkásnak terményben.

A szolnoki könyvtár a termelészövetkezeti brigádokban szervezett felolvasásokat a kormányprogram népszerűsítésére. A nyáron 83 brigádban rendeztek felolvasást. A kezdeményezés figyelemre méltó, mert eddig a mezőkön tartott felolvasásokat szinte lehetetlennek tartottuk. Az utat a példa mutatja: ahol ki-

alakulnak a brigádok, tehát megvannak a kollektívák, lehetőség nyílik a brigádokkal való foglalkozásra is.

Az említett néhány példán látjuk, hogy sok könyvtárunk komoly munkát végzett a kormányprogram népszerűsítése érdekében. Látni kell azonban, hogy az új kormányprogram az életszínvonal emelésével a kulturális igények növekedését is maga után vonja. Nem egy megyei könyvtárunk új könyvtárai szervezésével készül ennek kielégítésére. Somogy megye területén pl. 50 új könyvtár nyílik ebben az évben.

A megnövekedett igények kielégítése már meglévő könyvtárainkban az állomány erőteljes gyarapítását is jelenti. A könyvtár az állomány gyarapításánál vegye jobban figyelembe a tömegek igényeit. Központi szerveink eddig meg lehetőséget adva az egyoldalúsággal a könyvtárak politikai nevelő funkcióját emelték ki. Háttérbe szorult a könyvtárak szerepe az általános műveltség terjesztése terén. A könyvtár pl. nemcsak akkor neveli a bányászokat, ha számukra csak bányászszakműveket ad, hanem akkor is, ha kezükbe adja a világirodalom nagy al-

kotásait vagy más értékes, szórakoztató szépirodalmat. Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy az olvasók a legtöbbször szórakozni is akarnak, mikor egy-egy könyvet kivesznek a könyvtárból.

Az olvasótábor további kiszélesítésének egyik feltétele az effajta irodalom nagyobb mérvű beszerzése. Jól tudják ezt könyvtárosaink. A sor most a könyvtáradáson van, mert könyvtárosaink panasza éppen az, hogy a magyar klasszikusok és a világirodalom klasszikusainak jórésze egyáltalában nem kapható.

A felvilágosító és népszerűsítő munkát könyvtárosaink közül igen sokan eddig úgy tekintették, mint rendes könyvtári munkájuktól eltérő, sőt annak rendes menetét gátló feladatot. Az új kormányprogrammal kapcsolatos munkát azonban sok könyvtárunk már nem »kampányfeladatként« végezte, hanem beépítette rendes könyvtári munkájába. Ez az a követendő út, amelyen a könyvtáraknak a további munkák során is haladniuk kell.

SALLAI ISTVÁN

az Országos Széchényi Könyvtár
helyettes vezetője.

„A magyar könyv“

Országos könyvkiállítás a Nemzeti Múzeumban

A könyvkiadás, a könyvterjesztők, a könyvtárosok és az olvasók közös ünnepeinek, az Ünnepi Könyvhétnek megnyitója volt október 3-án a Magyar Könyvkiállítás kaputárása a Nemzeti Múzeumban.

— Népünk olvasó, betűértő nép lett — mondotta megnyitó beszédében Darvas József népművelési miniszter, könyvkiadásunk és könyvtárhálózatunk fejlődését hangsúlyozva. — Egyre inkább birtokába veszi a szépség és a tudás betűbe öntött kincseit. A könyv a dolgozó tömegek mindennapi kenere már, s nem ritka ünnepi eledel.

A dolgozók »mindennapi kenere« a kiállításon

A múzeum márványtermének előcsarnokában idei könyvtermésünk legújabb példányait látjuk a félkörben el-

helyezett tárlók üveglapjai alatt. Magában a teremben, a bejárattal szemben levő főfal központi felirata büszkén hirdeti, hogy az 1938. év 17,300.000 példányban megjelent 8152 kiadványával szemben 1952-ben 48,200.000 példányban 15.028 kiadványt adtak kiadóink az olvasó nép kezébe. A kiállítás e témáját részekre bontva, vitrinekben és tárlókban kiállított könyvek és feliratok illusztrálják díszes kivitelű fényképnagyítások között, amelyek felirataikkal együtt a kiállítás egy-egy részének tartalmára és jelentőségére figyelmeztetnek.

A tudományos kiadványok üveges szekrényei majdnem egész szélességében elfoglalják a főfalat. A Szikra-kiadványok kiállítási része a politikai és ideológiai irodalom óriási arányú terjedését szemlélteti számokban és különféle kivitelű kiadványokban. A marxizmus-leninizmus klasszikusainak művei a fel-

szabadulás óta ugyanis 218 kiadásban jelentek meg magyar nyelven, több mint 8 millió példányban. Marx műveiből 19 kiadás 420.000 példány, Engelséből 16 kiadás 477.000 példány, Marx—Engels műveiből 20 kiadás 400.000, Lenin műveiből 68 kiadás 2,426.000, Sztálin műveiből 81 kiadás 4,644.000 és a Lenin—Sztálin művekből 13 kiadás, 425.000 példány került a magyar olvasók kezébe. A vitrinek beszédes számaiból megtudjuk, hogy 8 év alatt a Szovjetunió és a népi demokráciák íróinak 964 műve jelent meg 13,750.000 példányban és a tőkés országok haladó íróitól 153 művet adott ki a Szikra 2,260.000 példányban.

A tudományos könyvkiadás másik szövetnehordozója az Akadémiai Könyvkiadó, mert amióta a Magyar Tudományos Akadémia a szocializmus szellemében megújodott, az akadémiai könyvkiadás tekintetében is nagy a változás és a fejlődés. Míg a múltban ugyanis, 1930-tól 1945-ig 159 könyvet adott ki a Tudományos Akadémia, addig az Akadémiai Könyvkiadó 1950 augusztustól 1952-ig 356 haladószellemű munka kiadásával gazdagította tudományos irodalmunkat. A kiállított művek

Az Ifjúsági Könyvkiadó vitrinje „A magyar könyv” kiállításon

hiteles képet adnak arról, hogy tudományos könyvkiadásunk mily sokféle tudományág tárgyköreiből írott művet hozott nyilvánosságra. Itt láthatjuk az általános műveltségi színvonal megteremtése érdekében életrehozott Művelt Nép Könyvkiadó vitrinjében a tudományos alapokra helyezett ismeretterjesztő kiadványok kiállítását, mely helyes változtatással jól szemlélteti a kiadó sokoldalú működését. A műveltségterjesztés e korszerű módjának helyességét bizonyítja, hogy demokráciánk e könyvkiadója 1951-ben 171-féle, 1952-ben pedig már 339-féle tudományos jellegű ismeretterjesztő művet adott ki, több mint másfél-millió példányban.

A tudományos munkák közt orvosi művek a múlt évben 1,000.242 példányban kerültek forgalomba. A magyar szakszervezetek munkájáról 1950—52-ben 172, a szovjet szakszervezetekről 91 kiadvány jelent meg.

A kiállítás egy másik, ugyancsak jól rendezett része az Országos Műszaki Könyvtár munkája. Grafikon szemlélteti a műszaki könyvkiadás fejlődését. A múltban negyedszázad alatt egyetlen műszaki szótár jelenhetett meg, de az is oly módon, hogy »műszaki szaknévsorral« együtt adták ki. A szótár minden címszónál »utalószámot« közölt a szaknévsorhoz. Ebben előre kifizetett hirdetések közölték a céget, amely a szótárban szereplő tárgyat stb. gyártja! Egy tudományos mű — Buzágh A.: »Kolloidok« — példánya bizonyítja, hogy szerzője itthon nem talált kiadóra — művét idegenben adták ki. Látunk e vitrinben több gépelt, jegyzet alakjában sokszorosított tudományos művet is, amely nyomás alá nem kerülhetett. Nem csoda! Az 1935-ben kiadott könyvek 9,8 százaléka vallási irodalom, 9 százaléka jogi és közigazgatási irodalom és csak 15 százaléka — mindössze 36 mű — volt műszaki irodalom. Ám ez is annyira drága és oly természetű volt, hogy nyilvánvalóan nem a dolgozók számára készült. Egy egész üveges szekrény szemlélteti új műszaki kiadványaink gazdagságát. 1952-ben 1872 műszaki, ipari és üzemgazdasági mű jelent meg 3,480.000 példányban.

A terem két oldalarkélyének tárlói tankönyvkiadásunk fejlődését szemléltetik.

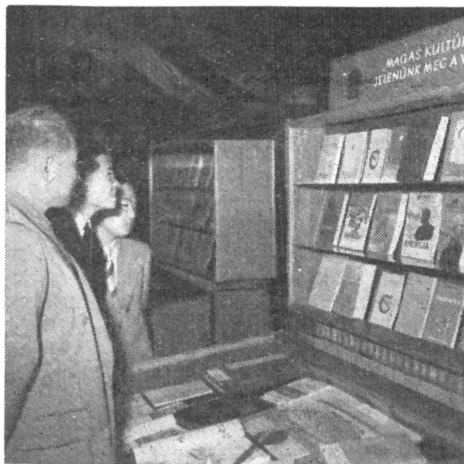
A szépirodalmi könyvkiadás haladását is hatalmas lendület jellemzi. Míg 1938-ban 1,500.000 könyv jelent meg —

sok szerző adta ki művét saját költségén! —, addig a Szépirodalmi Könyvkiadó 1952-ben 3,202.000 könyvet juttatott az új olvasók kezébe. A felszabadulás óta ezenkívül 934 orosz klasszikus és szovjet szépirodalmi, ifjúsági mű jelent meg magyar nyelven 7,920.000 példányban.

Amit nem mutat meg a kiállítás

»Az irodalmi munkának az egyetemes proletármunka részévé kell lennie« — olvassuk a lépcsőfeljárat falán Lenin figyelmeztetését. E jelmondat arra kötelezte a kiállítás rendezőit, hogy a szocializmus nagy tanítómestere szavainak értelmében tanulmányozzák és szemléltessék a magyar könyvkiadás fejlődését, a felszabadulás óta megtett útját. A kiállítás elrendezésében és felirataiban valóban ráeszmélteti a látogatót, hogy Népköztársaságunk könyvkiadása törekszik az irodalmat, haladóirányú művek kiadásával, az egyetemes proletármunka részévé tenni. A rendezés tehát elsősorban a fejlődést igyekezett szemléltetni a kiállított könyvek sokféleségével és — számadatokkal. Bátran mondhatjuk, hogy a kiállításon főként a számok uralkodnak és — irodalomról lévén szó — a minőségi fejlődés megmutatása az összehasonlítások és az erre irányuló feliratok híján, nem domborodik ki eléggé. Alig lelünk ilyenre, mint pl. az olcsó sorozatok kiállításán, ahol néhány múltbeli ponyvafüzet mellé új, olcsó irodalmi kiadványainkat helyezték el. Ez és hasonló más módszer egyéb tárlókban is rámutatható volna a minőségi fejlődésre.

»Ez a kiállítás nemcsak könyvkiadásunk hatalmas tükre akar lenni, hanem megpróbál rámutatni a javításválóra is« — mondotta megnyitóbeszédében a népművelési miniszter. Ennek azonban alig lelünk nyomát a kiállításon. Nem a kiállításból, hanem a miniszter beszédéből értesültünk arról, ami javításra szorul. Megnyugtató azonban — az olvasók és a

Iróink idegennyelven megjelent művei a kiállításon

könyvtárosok számára egyaránt —, a miniszter elvtárs megígérte orvoslás: »A jövő esztendőre már úgy tervezzük, hogy változtatunk az arányokon a szépirodalom és azon belül is elsősorban a klasszikus és az ifjúsági irodalom javára... megindítjuk az Olcsó Könyvtár-sorozatot, amely néhány forintos áron, nagy példányszámban hozzáférhetővé tesz sok művet minél szélesebb rétegek számára...«

Az országos kiállítás azonban nem feledezett meg a magyar könyvkiadás, a nyomdászat és a könyvkötészet történetéről, hagyományairól. A »Szép magyar könyv« tárlóban az Országos Széchényi Könyvtár állította ki a nemzeti könyvkincsek egy részét. E kéziratok és nyomtatott ritkaságok egykor fejedelmek és főurak számára készültek — a mellettük kiállított, mai díszművek már felszabadult népünk gyönyörködtetését és művelődését szolgálják. Egy pillantás, mely átfogja a magyar művelődés történetét, hogy bizalommal töltsön el bennünket népünk fejlődése, fölemelkedése iránt.

TAMÁS ERNŐ

„Emberszámba kell venni a gyereket“

LÁTOGATÁS A RÁKOSI MŰVEK IFJÚSÁGI KÖNYVTÁRÁBAN

Kisdiák koromban kevés könyvem volt, de az a kevés a legnagyobb becsben állott. A legjobb pajtásom volt a könyv. Se láttam, se hallottam, ha kézbe kaphattam valamelyiket. Elverni se lehetett mellőle.

De ahogy mondtam, az én kedves könyveim száma akkortájt bizony kevéske volt. Hamarosan kívülről tudtam valamennyit. Ekkor történt, hogy hírért vettem (az iskolában valaki mesélte): van valahol a Belvárosban egy könyvtár, ahol gyerekeknek is adnak olvasnivalót. Addig kérleltem édesanyámat, míg egyszer elmentünk és megkerestük.

Amíg édesanyám beíratásomat intézte, én lábujjhegyen sétáltam a pirosszőnyeges teremben, egyik állványtól a másikig. Igen meghatódtam. Mennyi gyönyörű könyv! Egy szép, színeskötésűt valahogy megkívántam. Már nyúltam is érte, mikor ott termett mellettem egy fehérköpenyes néni, megfogta a kezem és ráütött:

— Nem szabad!

Elpityeredtem.

— Neveletlen gyerek! — mondta. — Hozzányúl a könyvhöz, ráadásul a 12 éveseknek valóhoz!

Ezzel otthagytott bennünket.

Három kötetet, köztük egy Vernét — ha jól emlékszem, a »Tizenöt éves kapitány«-t — azért elhoztunk magunkkal. De mondanom se kell, hogy kiolvasásuk után szívszorongva vittem őket vissza és szívszorongva jártam mindig ebbe a könyvtárba. De mégis jártam, mert vonzott a könyv.

Mennyire más lett volna az én gyermekéletem, ha engem is úgy fogadtak volna és úgy hagytak volna a könyvekkel, olvasókkal foglalatostkodni, ahogy a csepeli vasas könyvtár ifjúsági részlegének úttörő aktívái tehetik. Az ő birodalmuk ez a könyvtár. Igazgatják, szervezik új olvasóit, úgy szerethetik a könyvet, ahogy kis szívük kívánja. Nagyon szeretik.

1.

Könyvtári tanácsuk van, mely a 24 tagú aktíva élén áll. Ez a tanács intézi a könyvtár ügyeit, a tiszteletbeli elnök, Rózsa Andor elvtárs tapintatos támoga-

tásával. Ez nem valami gyerekfoglalkoztatás, hanem komoly, jelentős munka. A pajtások Rózsa elvtárs komoly munkatársai.

A tanács öt tagú. Elén áll a titkár, a nyolcadikos Tóth Erzsi, a kerületi szavalóverseny győztese, aki verset mondott a Béke Világtanács budapesti ülésén is. Kiváló tanuló. A tanács tagjai csak ötös tanulók lehetnek. Ez az első feltétel. De legalább négyes rendűnek kell lennie az aktívának is. Vannak azonban kivételek. De milyen kivételek?

Itt ül most mellettem Sajtos Pista, szőkehajú, ovális, tiszta arcú, csendes gyerek. Hetedikes. Ma már önállóan készíti a könyvtár statisztikáját is. Sőt ő tanította meg erre Csiki Ferit, akivel igen jóba vannak, bár valamilyen könyvtári dolgon majd minden nap összekapnak. Na de istenem, ki nem csinálta ezt? Nagy a temperamentumuk. Csak az a baj, hogy néha a könyvtárban csapnak össze. Ezt pedig nem tűri a tanács és joggal, mert az olvasók csendet akarnak. Ilyenkor a versenyben mindketten rossz pontot kapnak, mert minden aktíva versenyben áll. Jó pontot kap a kölcsönzés utáni példás raktári rendért, a statisztika elkészítéséért, a könyvtárhoz méltó magatartásért, a szolgálatban való pontos megjelenésért, új olvasók beszerzéséért, az ankétok részvevőinek toborzásáért, az ankétokon való jó felszólalásért. Rossz pontot kap mindennek ellenkezőjéért.

Sajtos Pista hármastanuló volt, mikor kérte, hogy lehessen ő is aktíva. A tanács íratlan törvénye szerint nem lett volna szabad felvenni. Rózsa elvtárs meg is mondta neki:

— Csak akkor lehetsz aktíva, ha négyes tanuló leszel — de hozzátette kis gondolkodás után, mert ismerte a fiút és látta, mennyire szereti a könyveket, hogy: — Vagy akkor, ha az iskolaigazgatónak megígéred, úttörő szavadra, hogy eléred a négyes átlagot.

Sajtos Pista megígérte. Nyilvánosan is ígéretet tett az igazgató pajtásnak. És meg is tartotta a szavát. Azt kérte, hogy tanulni is a könyvtárba járhatson. Naponta itt tanul két óra hosszát. Csiki Feri is, aki erre tőle kapott kedvet és megsze-

rezte ehhez édesapja beleegyezését. Sajtos Pistának ezidén már ötös tanulónak kell lennie. S ő komolyan mondja, hogy az is lesz. Azt hiszem, elhihetjük neki. Ötös tanuló lesz és a könyvtárosgimnáziumba fog járni.

Most már megy a pult mögé és adja ki a könyveket a pajtásoknak, mert szolgálatban van. A szolgálat este 6—8-ig tart. Minden aktívára egy héten egyszer kerül sor. Így egy-egy napon 3—4 gyerek könyvtároskodik. Brigádot alkotnak. Minden alkalommal más a brigád vezetője, aki beosztja, hogy aznap melyik pajtásnak mi a feladata: könyvet ajánl-e, kölcsönöz-e, vagy vezet a katonákat. Játssza végzik, de komolyan, precízen a könyvtári munka minden feladatát.

A tanács titkára ellenőrzi a munkát. A tanácsüléseken megvitatták. Ezeken az értekezleteken beszélük meg azt is, hogy a könyvtármunka feladatai közül miért, melyik tanácstag felelős. Megtárgyalják azt is, így év elején, hogy kit ajánlanak felvételre az aktívák közé; aktívát csak az aktívaülés vehet fel. És csak azt vesz fel, kinek tanulása, magatartása ellen nincs semmi kifogásuk, akiről látják, hogy lelkiismeretes könyvtáros lesz.

Itt állok a faliújság előtt. Ezzel volt régente a legtöbb baj. Mióta két felelőse van, megjavult, már jobban foglalkozik a pajtások problémáival. A hatodikos Dankai Elek és a negyedikes Dankai Marianna, a könyvtár legfiatalabb aktívája, aki viszont a hozzászólások tekintetében messze túltesz a felsősökön, olyan jól pergő nyelvecskéje van — ők a felelősök. Az egyik a dekorációért, a másik a cikkekért. Testvérek, egymás nélkül egy lépést sem tesznek, együtt jöttek aktívának is. Mégis mindig veszekszenek: ezt így kell csinálni és nem úgy — végül is összekapnak, mennek Rózsa elvtárhoz, hogy tegyen közöttük igazságot. Az viszont tény, hogy a faliújság javul.

Sokféle módja van a könyvek népszerűsítésének. Legkézenfekvőbbek egyike a könyvankét. Átlag három havonként rendez a könyvtár ilyet. Tartottak a megfélemlítő Verne-könyvekről, az »Egri csillagok«-ról, sőt kapcsolatba léptek magukkal az írókkal is. Így Szántó György »Az Alapiak kincse« megjelenése előtt megbeszélte a könyvet a pajtásokkal. De kitalálták mást is. Ilyen volt a »rejtvénytábla«. Miből is állt ez? Előre legépelte kérdéseket kaptak a részvevők, akik vagy

hatvanan voltak. Ezekre kellett írásban válaszolni. Egy-egy feleletre — a megoldás nehézsége, vagy könnyűsége szerint — egy, kettő, vagy három perc állott rendelkezésre. Olyan kérdések voltak, mint: »Melyik könyvben fordul elő: »Hátározat az elemek ellen« című fejezet, amely a szárazság letöréséről szól?«, vagy »Ki volt Bigyenko és kit hívott kis bojttárgyerekek? Melyik könyvben szerepelnek és ki írta a könyvet?« és így tovább. Összesen 20 kérdés. Minden kérdést külön osztályozták. A kiváló feleletötöt kapott, a nem teljes négyest, egész az elégtelen feleletért járó egyesig. A legjobb átlagot elérik között öt jutalomkönyvet osztottak ki.

Mondani sem kell: ennek a »sétának« igen nagy sikere volt. Izgatott és jókedvű légkörben folyt le. Tetszett a dolog. Néhányan ugyan megjárták, mert a tilalom ellenére puskáztak, s ami jót már beírtak, rosszal helyettesítették. De ezek a pajtások is tanultak a saját kárukon.

Ezt a »rejtvénytábla« is megbeszélte Rózsa elvtárs a Rákóczi-iskolával. Általában igen komoly a kapcsolatuk, hiszen a könyvtár jelentősen segítheti az iskola munkáját és az iskola pedagógusai ennek tudatában is vannak. Oly módon is segít a könyvtár, hogy három iskola könyvállományát, mely nehezebben jut friss anyaghoz, havonta cserélődő 40—50 könyvvel kiegészíti. Az egyik iskola napközije is kap ilyen könyvtámogatást.

A »rejtvénytábla« majd megismétlik, de addig valami mást is kipróbálnak. A könyv ünnepi hete alkalmával, amire az egész könyvtár készül, október 10-én »Utazás a föld körül könyvekkel« címmel újszerű beszélgetés lesz majd a könyvtárban. Egy pedagógus lesz az előadó, aki érdekes földrajzi kérdésekről beszélve előadása közben majd ilyeneket kérdez: — No, pajtások, a Pamir-fennsíkon ekkor és ekkor, ez és ez történt. Ki, melyik könyvben írja ezt le?

2.

— Mondd csak, Csiki pajtás, mi a te kedvenc olvasmányod — kérdezem, amikor most a hátsó olvasóteremben Rózsa elvtárral hármásban leülünk.

— A »Szól a síp« — feleli rögtön. — Már kétszer is olvastam. Majd hozzáteszi: — És az »Egy szovjet tisztnaplója«.

— Hát Vernét szereted-e?

— Nagyon, csak nem igen van.

Igen, Vernét itt mindenki szereti, akár csak én, gyermekkoromban. De Verne-könyv a könyvtárban alig található. Egyedül a »Sándor Mátyás« van meg kellő példányszámban. A többiből inkább csak egy-egy kötet. Még a felszabadulás előtti vasas könyvtárból maradtak. A legtöbb Verne-könyv egyszerűen nincs meg. Ez a könyvkiadás hibája. Sajtos, aki látta filmen a »Rejtelmes sziget«-et, azonnal szerette volna elolvasni is. Nem tudta. Hogy élveztem én annak idején az »Utazás a tenger alatt«-ot, a »Hódító Robur«-t, a »Keraban a vasfejtű«-t és a többieket! Ezek a gyerekek meg nem jutnak hozzá. Ezen segíteni kellene.

3.

Sokat és szeretettel olvasnak ebben a könyvtárban. Az aktívák újabb és újabb olvasókat szerveznek. Sajtos Pista mióta idejár, 60 könyvet olvasott (1952 januárjában alakult az ifjúsági részleg, s ő azóta tagja a könyvtárnak). Szép szám ez, mert könyvet az iskolaidő alatt hetenként csak egyszer lehet cserélni és legfeljebb három hétig maradhat kinn a könyv.

Körülbelül négyezer kötetes ez az ifjúsági könyvtár. 1953 márciusában 1021 pajtás 1891 kötetet olvasott, ebből 450 volt a magyar szépirodalom, 550 a szovjet, 262 más haladó íróktól, 629 ismeretterjesztő. 1952 decemberében még csak 477 ismeretterjesztő művet vittek ki. A tanács megtárgyalta a dolgot, különös gonddal foglalkoznak azóta az ismeretterjesztő könyvek ajánlásával s így érték el a márciusi szép eredményt. A nyár folyamán, a szünidő miatt kicsit visszaesett a forgalom, de most újra emelkedik felfelé.

Legnépszerűbbek — ahogy a pajtások mondják — a »harcos« könyvek, a szovjet partizánokról, a Nagy Honvédő Háborúról, hazánk történelméről szólnak. Aztán a dzsungeles könyvek következnek, az őserdőkről beszélők s a vadászkalandok. Arszenyev »Őserdők fia« című könyvét

például (26 példányban van meg) 1952 januárja óta több mint 250-en olvasták. Igen-igen szeretik az »Egy partizán felejgyései«-t, Polevojtól »Az egy igaz ember«-t és az »Arany«-at.

— Ugye Makarenko sokat segített munkájának — kérdezem Rózsa elvtársat.

— Igen — mondja elgondolkozva.

Makarenko szelleme és nem betűi segítették. Ez és a gyerekek iránti végtelen szeretete, türelme tette lehetővé, hogy ilyen munkatársai legyenek, hogy ilyen úttörőkollektívával rendelkezzen a csepeli ifjúsági könyvtár. Pedig sok nehézsége van. Nem képesek egy helyiséget szerezni az ifjúsági részleg számára, holott ez elengedhetetlen a további fejlődéshez, mert a gyerekek bizony még ha még oly fegyelmezettek is, bizony gyakran zavarják a felnőttek, az ide tanulni járó sztahanovisták, technikusok olvasását. De gondok vannak a könyveszerzés területén is, mert az RM átszervezése következtében öt hónapon keresztül egy fillért sem kaptak új könyvek vásárlására, csak ígérgethettek az új könyveket kérő felnőtteknek, gyerekeknek. Most ugyan kaptak ilyen célra pénzt a minisztériumtól és a vasas-szakszervezettől, de ez még mindig nem a kérdés folyamatos rendezése. Sürgős segítség kell ide, mert ha a könyvtár nem tud rendszeresen új könyveket vásárolni az olvasók száma óhatatlanul csökkenni fog!

Rózsa elvtárs hivatásos könyvtáros, a legnemesebb értelemben. Közvetve és közvetlenül, a könyvek útján és személyesen nevel, tanít.

Mikor a Széchenyi-könyvtár módszertani osztályában szerényen beszámolt eredményeiről, sokan nem tudták elképzelni, hogyan érte el, hogy tudott olyan úttörő gárdát létrehozni, mely kiválóan dolgozik és nevelődik.

A választ azt hiszem azzal adta meg nekem Rózsa elvtárs a legtömörebben, mikor azt mondta: — Emberszámba kell venni a gyereket.

És tegyük hozzá: a mi kis pajtásainkat értelmesen és nagyon kell szeretni.

G. VÉSZI JÁNOS

Az olvasók igényének jobb kielégítéséért

1.

Hazánknak 1945-ben történt felszabadulásával nálunk is megkezdődött a könyvtárügy népi korszaka — Magyarországon is megindult a könyvtárak szocialista módon való fejlődése.

Hatalmas segítséget jelentenek számunkra a Szovjetunió könyvtárügyének tapasztalatai. Így újabb támogatást jelent a január óta magyar fordításban is megjelenő »Bibliotekar«, a szovjet könyvtárosok szaklapja.

Egyik legutóbbi számában igen érdekes és számunkra is tanulságos cikk jelent meg (Vugman, I.: Az olvasók igényének jobb kielégítéséért, Bibliotekar, 1953. 5—6. sz., 22—28. old.). Felveti a kérdést, mi az oka annak, hogy a könyvtárak nem mindig tudják kielégíteni az olvasók igényeit. A Lenin-könyvtár 1925 óta, a legutóbbi években pedig már valamennyi nagy szovjet könyvtár számon tartja és rendszeresen felülvizsgálja az elintézetlen kéréseket. Egyúttal valamennyi könyvtárban megindult a harc az elintézetlen kérések számának csökkentéséért.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom előtt a könyvtárak évi jelentésükben rendszerint csak a használat adatait dolgozták fel. A kielégítetlen igényekre, az elintézetlenül maradt kérésekre a könyvtárosok figyelme legtöbbször egyáltalán nem terjedt ki.

Lenin a Közoktatásügyi Népbiztosság Iskolánkülső Népnevelési osztályához intézett levelében már 1919. februárban felveti a könyvtári adatszolgáltatás számára megválaszolható kérdések között: »tudnak-e válaszolni az olvasó kérdéseire?« Ez a kérdés is — csakúgy, mint Leninnek valamennyi, a könyvtárak munkájával kapcsolatos megnyilatkozása — rávilágít a szocialista könyvtár és benne a könyvtáros megváltozott feladatra és felelősségére.

2.

Könyvtárügyünk gyors fejlődése indokolja, hogy mi is felvessük ezt a kérdést: vannak-e elintézetlen kérések, és ha vannak, miből erednek ezek.

Mint Vugman is hangsúlyozza, nem sorolható egy csoportba az olvasók valamennyi ki nem elégített igénye. Csak azokat sorolhatjuk az elintézetlen kéré-

sek közé, amelyek a könyvtár munkájának hiányosságával függnek össze: állományának, katalógusának, raktárrendszerének vagy tájékoztató szolgálatának fogyatékosságával.

Nem foglalkozunk most a lehetséges könyvtártechnikai hiányosságokkal, hanem azt vizsgáljuk, milyennek kell lennie a hivatása magaslatán álló szocialista könyvtári tájékoztató szolgálatnak.

Első követelményként feltétlenül a pártosságot állítjuk fel. A pártos tájékoztató szolgálat teljes erejével a marxizmus-leninizmus elméletének megismerését segíti elő. Küzd minden burzsoa csökevény ellen, mint amilyenek pl. az álobjektivizmus, kozmopolitizmus. Ne támaszkodjanak könyvtárosaink nyugati burzsoa anyagra olyan esetekben, amikor az illető tudományágban megfelelőbb szovjet, vagy népi demokratikus anyag is rendelkezésünkre áll.

A tájékoztató szolgálat ne csak egy-két tudományos dolgozó rendkívüli készültségére vagy tájékozottságára támaszkodjék, hanem szervezett szolgálat legyen, amely a jól kiépített katalógushálózatra és a szükséges segédkönyvtárra és egyéb segédeszközökre épül.

Ne támaszkodjék a tájékoztató szolgálat egyedül a saját erőire, saját könyvtárának állományára, hanem használja fel azokat a lehetőségeket, amelyeket a rokonintézmények nyújtanak. Vonjon be a könyvtár a tájékoztatás munkájába minél több külső szakembert is.

Nem elég azonban, ha a könyvtár megválaszolja a befutó kérdéseket. Aktív legyen, menjen elébe az olvasónak és kérésüljön fel előre a várható időszerű kérdések megválaszolására. Készítsen nyilvántartást a fontosabb hírlap- és folyóiratcikkekről, eseményekről, párthatározatokról, fontos rendeletekről. Fejtsen ki megfelelő propagandát, hogy tájékoztató munkáját minél szélesebb körök megismerjék és igénybevegyék.

A tájékoztató munka segédeszközei között első helyen szerepel a jól megszervezett, helyesen kezelt katalógushálózat. Igénybeveszi ezen kívül, vagy ennek segítségével a könyvtár segédkönyvtárának anyagát, valamint esetleg témakartotékokat, iratgyűjtőkben őrzött kivágatokat, cikkfordításokat, régebben készített bibliográfiák másolatait stb. stb.

3.

A Bibliotékar cikke nyomán felmerül a kérdés: hogyan tesznek eleget a magyar könyvtárak a megnövekedett igényeknek? Vizsgálódásunk nem terjed ki a Vugman által felvetett könyvtártechnikai szempontokra, hanem arra a kérdésre igyekszik választ adni, hogyan működik a tájékoztató szolgálat?

Felkerestük öt nagy tudományos könyvtárunk reference-szolgálatát. Kérdésünk az volt, ismerik-e a Bibliotékar cikkét és a maguk részéről hogyan harcolnak a kielégítetlen kérések ellen. Mivel azonban a marxista dialektika tanítása szerint elmélet és gyakorlat elválaszthatatlanok — ötletszerűen megkérdeztünk egy-egy olvasót is, mi volt a kérdése és arra milyen választ kapott a tájékoztató szolgálattól.

A következőkben körítünk eredményét ismertetjük.

Az Országos Széchényi Könyvtár, amelyet, hogy a nemzeti könyvtár funkcióját látja el, igen jelentős mértékben segíti az egyetemi hallgatókat is tanulmányaik elvégzésében — látogatóinak nagy része ezek közül kerül ki. Ezenkívül — speciális könyvanyagánál fogva — sok kutatónak, tudósnak és intézménynek is kell tájékoztatást adnia.

Kérdésünkre, hogy vajjon a Bibliotékar említett cikkét ismerik-e, azt a választ kaptuk, hogy Vugman cikkét nem olvasták ugyan, de a maguk részéről mindent megtesznek, hogy kérés kielégítetlenül ne maradjon. A kapott tájékoztatás szerint a könyvtár dolgozója a sokrétű igényeknek úgy igyekeznek megfelelni, hogy meglévő katalógusaikon kívül az időszerű kérdéseket, amelyek iránt nagyobb érdeklődés várható, előre feldolgozzák, témakatalógus, vagy ahogy ők nevezik: referencebibliográfia formájában. Katalógus készült a segédkönyvtár anyagáról is, ez azonban egyelőre csak betűrendes és így az olvasónak, de még a gyakorlatlan tájékoztató-könyvtárosnak sem nyújt segítséget. Igényesebb, komoly szakértelmet megkívánó kérdéseknél a »Kérdőlap«-rendszert használják. Az olvasó kitölti a kérdőlapot és erre az általa megadott időpontban választ kap. A tájékoztatást ilyen esetben a könyvtár különféle munkahelyein dolgozó szakemberek segítségével adja meg

a Tájékoztató osztály. Ezzel a rendszerrel elérhető, hogy kérdés kielégítetlenül ne maradjon.

M. Ilona ottlétünkkel avval a kérdéssel fordult a tájékoztató szolgálathoz, milyen irodalmat ajánlanak neki az Alföld növénytanáról. M. Ilonát különösen az érdekelte, milyen volt az Alföld növényzete, mielőtt »Alföld« lett? Az ügyeletes könyvtáros a szakkatalógushoz irányította (könyvtártechnikai kérdésekkel most nem foglalkozunk, mégis fel kell vetnünk, hogyan tud a tájékoztató szolgálat együttműködni az egy emelettel lejjebb elhelyezett szakkatalógussal?!). Itt 914.391.4 szám alatt »Nagyalföld« címszónál összesen öt művet talált, amelyek közül azonban egy sem foglalkozott a keresett témával. A szakkatalógus egyéb, az Alföld múltját feltáró részletei csak történeti szempontból foglalkoznak a kérdéssel.

Ezzel szemben mi a betűrendes katalógusból megállapítottuk, hogy 150.525 helyszám alatt a könyvtár állományában szerepel Bodor Antal: Magyarország helyismereti könyvészete 1527—1940. (Ép. 1944. Szerző) c. kézikönyve, amely Alföld címszó alatt 14—19-ig hat hasábon ad bőséges irodalmat a feltett kérdésre is.

Egy másik olvasó, M. E., a felszabadulás óta eltelt évek alatt külföldön megjelent Magyarországgal foglalkozó irodalomról kívánt tájékozódni. Természetesen nemzeti könyvtárunkhoz fordult, amelynek feladata az ilyen vonatkozású anyag gyűjtése. Kiderült azonban, hogy sem a Tájékoztató szolgálat, sem a Szerzeményezési osztály nem tud felvilágosítást adni ebben a kérdésben. A növedéki naplóból megállapítható, melyek azok a külföldi művek, amelyek a könyvtárba beérkeztek — arról azonban, hogy esetleg valutáris vagy egyéb nehézségek miatt mi nem volt még beszerezhető — semilyen kimutatás nincs. Felvetődik a kérdés: hogyan fogja pótolni a Széchényi-könyvtár állományának ilyenfajta hiányait? Nem vehetnők-e elejét sok későbbi liradságos munkának, ha a szerzeményezés a külföldi bibliográfiák alapján folyamatosan készítené a magyarvonalozású külföldi művek nyilvántartását?

*

Legnagyobb múlttal rendelkező könyvtárunk kétségtelenül az Eötvös Lőránd

Tudományegyetem Egyetemi Könyvtára. Nagy múltja részben teherteremt is jelent a könyvtárnak, miután régi katalógusai alig, vagy csak igen nehezen használhatók. Mégis általánosan tudott dolog, hogy a könyvtár tájékoztató szolgálata eleget tud tenni feladatának és kielégítő választ ad a feltett kérdésekre.

A kapott információ szerint — Vugman cikkét itt ismerték — kielégítetlen kérdés csak abból adódhat, hogy a keresett mű ki van kölcsönözve: Ha egyébként beszerezhető művet keres több olvasó, azt a könyvtár akár újonnan, akár antikvár úton beszerzi. Már beszerezhetetlen műveket belföldi — sőt nem egyszer külföldi — könyvtárközi kölcsönzés útján hozat meg a könyvtár. Ilyen esetben a kölcsönkapott műről mikrofilm, vagy fényképmásolat is készül.

A tájékoztató szolgálat tekintélyes segédkönyvtárra támaszkodik. Erről a segédkönyvtárról legújabbán készült részletes, kitűnően tagolt tárgyszó-katalógus, amely amellett, hogy megkönnyíti a könyvtáros munkáját, lépést jelent a szolgálat »szervezett« volta felé. — A fontosabb adott tájékoztatásokat, bibliográfiákat a könyvtár megőrzi, erről referencenaplót vezet. A napló és a dossziéban őrzött tájékoztatósi anyag használatát betűrendes mutató könnyíti meg.

Igy pl. szeptember 19-én Sz. Györgyné a magyar természettudósok antiklerikális megnyilatkozásaihoz keresett irodalmat. Részben már összeállított anyag alapján 11 címszóból álló analitikus bibliográfiát kapott, amelynek segítségével tervezett előadását összeállíthatta. Ugyanaznap H. A. főiskolai hallgató »Haydn Magyarországon« c. témájához kapott 14 címszóból álló bibliográfiát: a felsorolt művek, ill. cikkek egy része mellett feltüntette a könyvtáros, hogy azok az Országos Széchényi Könyvtárban találhatók.

*

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tájékoztató szolgálatának dolgozói mindannyian ismerik a Bibliotyekar idézett cikkét. Tájékoztatásuk szerint kielégítetlenül legfeljebb különleges természettudományi vagy műszaki képzettséget igénylő kérdés marad, ilyen esetekben az olvasót az Országos Műszaki Könyvtárba, vagy a Műszaki Egyetem Könyvtárába irányítják. Az ilyen esetek megszüntetését célozza a tájékoztató szolgálat terve-

zett szakosítása is. A jófelszerelt segédkönyvtár anyagát szakkatalógusban dolgozták fel, amely magában foglalja a könyvtár különféle munkahelyein található köteteken kívül az olvasótermi kézikönyvtár anyagát is.

Sz. I. olvasó az 1918-ban kiadott első szovjet alkotmány magyar fordítása után érdeklődött. Az ügyeletes könyvtáros szerint »az első szovjet alkotmányt még nem fordították magyarra«. Közölte az olvasóval azt is, hogy fölösleges fáradság más könyvtárban utánanézni, mert nem találhatja meg.

Ezúton közölhetjük Sz. I. olvasóval, valamint a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár illetékes könyvtárossal, hogy csakugyan fölösleges más könyvtárban utánanézni. A könyvtár katalógusában 328.514 és B 051/174 számok alatt két példányban is szerepel az »Eszterdő« c. folyóirat, amelynek 1918. évi októberi száma közli az első »orosz« alkotmányt. A 328.514 példány csonka és a keresett szövegnek csak utolsó lapját tartalmazza, a második jelzett számon azonban teljes példány található, amely 152—159. terjedő lapjain Tábori Kornél fordításában teljes egészében közli a keresett értékes dokumentumot.

Az Országos Műszaki Könyvtár tájékoztató szolgálatának dolgozói ugyancsak jól ismerik Vugman cikkét. Minden erőfeszítésük oda irányul, hogy eleget tegyenek egyre növekvő feladataiknak és ki tudják elégíteni olvasóik sokrétű kívánságait. Ha a szolgálattevő referencé a rendelkezésére álló munkaeszközök segítségével nem tudja megoldani a feltett kérdést, a bibliográfiai csoporthoz fordul, amelynek tagjai a műszaki tudományok egy-egy ágának szakemberei. Rendszeresen igénybeveszi a könyvtár ezen kívül külső szakemberek tanácsadásait is. A hétnek meghatározott napjain más és más speciális terület szakembere ad tanácsot és tájékoztatást az olvasóknak.

Segédeszközeit is egyre finomítja a könyvtár. Így pl. analitikusan is feldolgozták segédkönyvtárunk egy részét. A »vegyészet«-nek pl. — amely a decimális szakkatalógusban csak egy számként szerepel — valamennyi részletkérdését feldolgozták egy referencé-katalógusban, a címszó mellett megjelölve, hogy az illető kérdése melyik kézikönyv, melyik lap-

ján foglalkozik. Ugyanígy a sokat keresett rádiókapcsolásokról is pillanatok alatt kielégítő tájékoztatást tud adni az ügyeletes könyvtáros.

A megkérdezett olvasó, L. Gyula főiskolai hallgató a funkcionalizmus lényegéről, valamint marxista bírálatáról szeretett volna olvasni. Az ügyeletes könyvtáros két, 1947., ill. 1950-ben német folyóiratokban megjelent, építészeti kérdésekkel foglalkozó cikket ajánlott. Kézhez az olvasó csak az egyiket kapta, az azonban a keresett tárgyjal nem foglalkozott. Ugyanakkor azonban a szakkatalógusból kikeresett Bálint: Építészettörténetéből tömör és rövid felvilágosítást szerzett a funkcionalizmusról.

Utolsónak a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárába látogatunk el. Ennek az ugyancsak nagymúltú könyvtárnak feladata, hogy a tudományos dolgozókat, kutatókat, aspiránsokat és kandidátusokat megfelelő irodalommal lássa el. Emellett természetesen igyekszik kielégíteni minden olvasója kérését. Ezt a munkát két osztály végzi. Az olvasóterem mellett működő »Olvasószolgálat« a szükséges technikai tájékoztatás mellett a felmerülő egyszerűbb kérdéseket közvetlenül válaszolja meg. Ha ez a rendelkezésre álló katalógushálózat segítségével nem oldható meg, a Tájékoztató és Bibliográfiai osztályhoz fordul. Ez az osztály — amelynek vezetője ugyancsak ismeri Vugman cikkét — bonyolultabb, nagy felkészültséget igénylő kérdésekre ad írásbeli választ, ill. bibliográfiát. Így rendszeresen tájékoztatja a február óta működő osztály akadémikusainak nagy részét, tud. intézményeinket, tudósainkat is. Megnehezíti az osztály munkáját, hogy közvetlenül rendelkezésére csak mintegy 200 kötetes segédkönyvtár áll, a könyvtár egyéb segédkönyvtár-jellegű anyaga részben a különböző munkahelyeken, részben az olvasótermi kézikönyvtárban található. Erről az anyagról a tájékoztató szolgálatnak még összefüggő katalógusa sincs, egy ilyennek elkészítését a közeljövőben tervezik. Másrészt viszont segítséget jelent a tájékoztató munka ellátásában az az ugyancsak februárban felfektetett analitikus katalógus, amelyet az osztály dolgozói mintegy 60 hazai és 340 külföldi folyóirat feldolgozásával készítenek és amely ed-

dig kb. 25.000 bibliográfiai egységet tartalmaz.

A könyvtár dolgozóinak tájékoztatása szerint a két osztály — részben elszakítottasága miatt és nagyrészt egyéb kívülről álló okokból — még nem minden tekintetben felel meg feladatának.

T. György és T. Miklós olvasók azt kívánták megtudni, hogy vajjon Széchenyi István az Akadémia alapítására felajánlott összeget megfizette-e. Mint mondták, feltételezték, hogy az Akadémia Könyvtárában erről kész anyagot fognak találni. Az ügyeletes könyvtáros a betűrendes katalógus »Széchenyi« rendszavához irányította őket, ahol mindössze egy 1880-ban kiadott művet találtak az Akadémia alapításával kapcsolatban.

Ezúton üzenjük az érdeklődő olvasóknak, hogy az Akadémiai Kiadó kiadásában 1950-ben megjelent Magyar történeti bibliográfia III. kötetében a 295—296. lapokon mintegy 3 hasábnyi bibliográfiát találnak az alapítás kérdéséről.

Még pontosabban a Magyar Tudós Társaság Évkönyvei I. köt. (Pest, 1833, Trattner—Károlyi) 119. lapján pontos kimutatást is találhatunk a Széchenyi által befizetett összegről.

4.

A bemutatott példák nem tekinthetők kiragadott, egyedülálló, véletlen eseteknek. Inkább azt mondhatnánk, tünetek ezek, amelyek néhol tisztán megmutatják a javítás útját is (mint pl. a Széchenyi Könyvtár esetében) — máshol megint »csak« arra mutatnak, hogy valahol hiba van, amin feltétlenül javítani kell. A könyvtárak dolgozóitól kapott és megjegyzés nélkül közölt tájékoztatás mutatja, vannak kezdeményezések, vannak törekvések, amelyek igen hasznosak. Ezeknek a törekvéseknek értékmérője azonban nem lehet más, mint a kielégítetlen kérések számának szigorú ellenőrzés mellett való állandó csökkenése. A hibák kiküszöbölésének módja különböző lehet. Hasznos volna megvizsgálni a szerzeményezés, raktározás hibáiból, elfekvésből stb. eredő elintézetlenül maradt kéréseket is. Ha azonban tanulmányútnak eredményeképpen a könyvtárak szigorú önkritikával fordulnak olvasószolgálatuk működése felé és következetesen számolni és vizsgálni fogják olvasóik ki nem elégített kérését is — munkánk nem volt hiábavaló.

SIMON MÁRIA ANNA

A kohászati üzemek könyvtáiról

Az életszínvonal emelésének is alapja a vas- és acéltermelés fokozása. Rákosi elvtárs a budapesti aktívaértekezleten külön szót a kohászati üzemek dolgozóhoz, »akiknek jó, fegyelmezett munkájától és tervteljesítésétől függ jórészen, hogy milyen iramban tudjuk emelni dolgozó népünk és benne az ipari munkásság életszínvonalát«.

A kohászati üzemek könyvtárosainak is feladatuk, hogy elősegítsék üzemeik tervteljesítését.

Elsősorban nézzük meg, hogyan segítik a kohászati üzemek üzemi bizottságai és vállalatvezetőségei könyvtáraikat, amelyek a termelés emelésének és a dolgozók kulturális igénye kielégítésének igen fontos eszközei. Az üzemi bizottságok és a vállalatvezetőségek általában nem törődnek a könyvtár munkájával. A legjobb esetben is (pl. Diósgyőrött), csupán elegendő pénzt utalnak ki könyvvásárlásra (1953. I. hótól 1953. IX. hóig 88.000 forintért vásároltak könyveket), ezzel aztán be is fejezték a könyvtárral való törődést.

A Rákosi Művek üzemi könyvtárának azonban még pénzt sem biztosítottak, mert amíg 1951-ben havi 18.000 forint ellátmánya volt, addig 1952-ben már csak 15.000 forint, 1953-ban pedig 4.500 forint. Hasonló a helyzet Salgótarjában, az Acélárugyár üzemi könyvtárában is, ahol 1952-ben havi 3000, 1953-ban már csak havi 1200 forint volt a könyvvásárlásra szánt keret. Megjegyzendő, hogy az egész kulturális keret 195.000 forint volt és ebből a komoly összegből jutott ilyen kevés a könyvtár fejlesztésére. A Metallochémia üzemi könyvtárosa még nem is tudja, hogy mennyi a könyvtár kerete, ezt nem is közölték vele, s a bevásárlást sem ő végzi. Így nem csoda, ha arra a kérdésre, szereti-e a könyvtármunkát, azt válaszolta, hogy »muszáj csinálni«.

A könyvtárnak nem adnak feladatokat, de annál inkább a könyvtárosnak, pl. közönség-szervezés (Diósgyőrben), mozi pénztáros (Ajkán) és egyebeket, amelyek elvonják a könyvtár munkájától. A párt-szervezetek sem használják a könyvtárat, amely pedig nagy mértékben segítségükre lehetne az emberek nevelésében, a párt által kítűzött feladatok végrehajtásában.

A különböző szervek nemtörődömségének eredménye az is, hogy a diósgyőri munkások üzemi központi könyvtára egy 6×5 méteres helyiségből áll, betörtablakú konyhaszekrényekkel a falak mentén, ide van bezsúfolva 26.000 könyv, jut belőlük jócskán a földre és az asztal alá is. Nem sokkal jobb a helyzet más könyvtárban sem. A Rákosi Művek központi üzemi könyvtárához egy 25 személyes olvasóterem is tartozik, míg a Lőrinczi Hengerművek könyvtára egy lomtár sarkában kapott helyet.

A Sajgótarjáni Acélárugyár üzemi könyvtára május 16-tól augusztusig zárva volt, mert a könyvtáros szabadságon, illetve iskolán tartózkodott, helyettesről pedig senki sem gondoskodott. Az R. M. Művek központi könyvtárának vezetője elmondotta, hogy mindig pontosan beküldte a szakszervezeti bizottságnak a könyvtár havi statisztikai adatait, de soha arra választ, vagy véleményt nem kapott. Március óta nem küld jelentést a szakszervezetnek és ezt azóta sem kérték számon tőle.

Ennek a nemtörődömségnek a következménye az is, hogy általában a könyvtárosok nem elég képzettek, általános műveltségük gyakran hiányzik. Sok könyvtáros elvtársat, akik nem végeztek középiskolát, 5 hónapos könyvtáros iskolára küldenek, ami helyes, de ez nem pótolja a középiskolát. Egy könyvtáros, aki nem fejleszti tudását, nem gyarapíthatja másokét, pedig ez lenne a feladata. Azt a könyvtárost, aki nem akar tanulni, le kell váltani.

A felelősséget ezekért a hibákért a szakszervezetekben, üzemi bizottságokban a legtöbb helyen senki sem vállalja. És ha mégis valakit felelősségre vonnak, a válasz rendszerint az, hogy »éppen szabadságon voltam, vagy most kerültem erre a helyre, vagy hiányoztam, mikor ezt a kérdést tárgyalták«. Meg kell mondanunk, hogy addig, amíg ezen a téren nem lesz rend és nem lesz minden szakszervezeti bizottságban, vagy üzemi bizottságban egy ember, aki érti a könyvtármunkát és felelős üzeme könyvtárának működéséért és erről be is számoltatják, addig minden ilyenirányú ellenőrzés, felülvizsgálat, patronálás, segíteni akarás, cikk »A Könyvtáros«-ban — pusztába kiáltott szó, kidobott pénz és

kárbavesztett idő. Még akkor is, ha a könyvtáros szakképzett, rátermett, megfelelő ember. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy a Népművelési Minisztérium Könyvtárosztálya ebben az évben kétszer vizsgálta felül a Diósgyőri Kohászati Üzemek szakszervezeti könyvtárát: a második felülvizsgálat ugyanazokat a hibákat találta, mint az első. Ugyanez a helyzet Ózdon is, ahol Zolnay elvtárs, A KÖNYVTÁROS szerkesztője 1951-ben és 1952-ben is járt, s két füzetet is írt tapasztalatairól. A bennük felsorolt hibák jórészen még a mai napig sem változtaták az Ózdi Kohászati Üzemek központi könyvtárában.

A könyvtáros felelősségét azonban semmi sem csökkentheti, annál kevésbbé, mert a kohászati üzemek könyvtárosai abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy van egy jól működő kohászati könyvtár a szakmában, az R. M. Műveké, amelytől tanulhatnak, amelynek módszereit elsajátíthatják. A Diósgyőri Kohászati Üzemek könyvtárának vezetője meglátogatta ugyan szeptember első hetében az R. M. Művek könyvtárát, de ebből semmit sem hasznosított, még munkatársainak sem adta át tapasztalatait.

Felelősek a kohászati üzemek könyvtárosai könyvtárak helyzetéért még akkor is, ha nehézségek és akadályok állnak útjukban. A felülvizsgálatok tapasztalatai azt mutatják, hogy siránkoznak, a nehézségekre hivatkoznak, de a meglévő lehetőségeket nem használják ki. Pl. a Lőrinczi Hengerművekben a könyvtárnak sem az üzemben, sem pedig az étkezőben nincs hirdetőnyelve, nincs faliújságja, holott az üzem dekoratőrje — mint mondotta — szívesen elkészítené a könyvtár propaganda tábláit, faliújságját, csak hogy eddig ezt senki sem kérte tőle. Vagy például Diósgyőrött nincs egy üveges szekrényke, amelyben kiállítás rendezhetnének, mert nem tudnak anyagot keríteni elkészítéséhez, viszont van 6 db üvegezett szekrényajtó, ami szekrényajtónak használhatatlan, de ügyes kis vitrint lehet belőle készíteni.

A példákat, amelyek azt bizonyítják, hogy a könyvtárosok nem elég leleményesek, még sorolhatnánk. Sajnos, nem törik a fejüket azon, hogy miképpen győzzék le saját erejükből a nehézségeket.

Mindennek ellenére a kohászati üzemek könyvtárainak munkájában mutat-

kozik javulás. Például Diósgyőr központi könyvtárában 1952. augusztusában a magyar szépirodalmi művek forgalma 669, a szakkönyveké 18 kötet volt, ezzel szemben 1953. augusztusában a magyar szépirodalomé 1303, a szakkönyveké pedig 48 kötet. A Salgótarjáni Acélárugyárban az egész könyvforgalom 1953. januárjában 2786, 1953. áprilisában pedig 3218 kötet. Az R. M. Művek központi könyvtárának teljes könyvforgalma 1952. augusztus első öt napjában 1251, míg 1953. augusztus első öt napjában 2029 kötet.

A könyvvállomány a dolgozók létszámához viszonyítva megfelelő: Diósgyőrött egy dolgozóra 2, a Salgótarjáni Acélárugyárban 1.5, a Borsodnádasdi Lemezgyárban 1.5, a Lőrinczi Hengerműben 1, a Metallochémiában 2.5, az Ózdi Kohászati Üzemekben 2.3 könyv jut.

Az olvasók száma azonban még a bizonyosmértvű fejlődés mellett is nagyon alacsony, úgyszintén alacsony a könyvek kihasználtsági foka. Pl. a Salgótarjáni Acélárugyárban a dolgozók 12 százaléka, Borsodnádasdon 5 százaléka, a Lőrinczi Hengerműben 10 százaléka, a Metallochémiában pedig 15 százaléka olvasója az üzemi könyvtárnak.

A diósgyőri központi könyvtár közlése, illetve adatai szerint a dolgozók 70 százaléka olvasó, azonban, ha ennek az adatnak utánanézzünk, megállapíthatjuk, hogy itt olvasónak számítják azt is, aki tavaly óta nem kölcsönzött, vagy már régen nincs is az üzemben, s ugyanez a helyzet Ózdon is, ahol az adatok szerint a dolgozók 40 százaléka olvasója az üzemi könyvtárnak. Több helyen azt tapasztaltuk, hogy a nyilvántartott olvasóknak csak 20—30 százaléka a tényleges olvasó. Vegyék végre tudomásul a könyvtárosok, hogy az az olvasó, aki 3 hónapnál hosszabb idő óta nem kölcsönzött, nem számítható annak. Ha ennek figyelembevételével fogják megállapítani olvasóik számát, nem fogják sem önmagukat, sem a szervezeteket és állami szerveket félrevezetni.

Ha megnézzük a könyvtári munka színvonalát, az adminisztrációt, a könyvtári rendet, a propagandát, az olvasókkal való foglalkozást, ismét sok hibát kell felrónunk a kohászati könyvtárosok nagyrészeinek.

A legtöbb esetben megvizsgált kohászati üzemi könyvtárban általában a kölcsönzés gépiesen történik, ha megvan a

könyv, kiadják, de sokszor még ez sem sikerül, mert rendetlenek és nem találják. Nehéz is megtalálni a könyveket olyan raktári »rendnél«, mint amilyen pl. Diósgyőrről van, ahol Dreiser »Amerikai tragédia« c. könyve az »A« betűnél található, vagy ahol Lefebvre »Formális lógika« c. könyve az autogyártásról szóló szakkönyvek között lapul.

Borsodnádason a könyvek hol a szerző keresztnéve hol vezetékneve szerint vannak a polcra helyezve. Az ajkai alumíniumkohó könyvtárában sok leltározatlan könyv hever, s ez a helyzet a Salgótarjáni Acélárugyárban is, ahol a kimutatások szerint az 1953. évi könyvgyarapodás augusztusig 276 könyv, ami a havi 1200 forintos ellátmányhoz képest is kevésnek tűnik.

Panaszkönyvet, vagy kívánságkönyvet csak az R. M. Művekben és az ózdi üzemi könyvtárban találtunk.

Az R. M. Művek központi üzemi könyvtárában példás rendben van az, adminisztráció, s az olvasókkal való foglalkozás kielégítő. Mikor a könyvet ajánlják, nem mondják minden könyvre, hogy szép és jó, hanem megmondják a könyv hibáit is, röviden jellemzik is a könyvet. Ha az egyik könyvtári dolgozó nem ismeri a könyvet, illetve nem olvasta, odahívja azt a munkatársát, aki már olvasta, s az adja meg a szükséges felvilágosítást. Sohasem erőszakolják az olvasót, s mindig igyekeznek kívánságait kielégíteni. Az olvasók bíznak is a könyvtárosokban, szívesen fordulnak kérdésekkel hozzájuk, szeretik könyvtárukat.

A műszaki értelmiségnek pirossal megjelölt olvasókartyát adnak, s kölcsönzéskor mindig tájékoztatják a beérkezett új műszaki könyvekről, s nagy súlyt helyeznek a velük való foglalkozásra.

A legtöbb helyt azonban a propaganda-munka kevés és vissza is esett a múlt évhez képest. Kétségkívül hozzájárul ehhez, hogy kevés pénzt kapnak rá a könyvtárosok, pedig a propaganda tölti meg élettel a könyvtárat. Ha a meglátogatott kohászati könyvtárakban körülnézünk, sehol sem fogjuk észlelni, hogy azok az üzemi életnek szerves részei. Sehol sem népszerűsítik a sztahanovistákat, az újtókat, az üzemi versenyeket, a termelés állását, az üzem Kossuth-díjasait. Nem pellengérezik ki a lemaradókat sem. Pedig a Szabad Nép szinte naponta foglal-

kozik a kohászati üzemek eredményeivel, hibáival, az üzemi lapok szintén. Ha egyebet nem tesznek a kohászati üzemek könyvtárosai, csak ezeket használják fel propagandájukban, már sokat tehetnek a termelés ügyéért. Pl. Ozdon, a nagyolvasztóműben meglazult a rend és a fegyelem, amint a Szabad Nép IX. hó 2-i száma írja, de erről mit sem tud a könyvtáros, pedig megtehetné volna, hogy beszél egy-két dolgozóval az olvasztóműből, kiállításra rendez nevelőerejű szépirodalmi könyvekből, műszaki könyveket ajánl, az ottlévő műhelykönyvtárat megerősíti, felrészíti állományát, fokozottabban segíti a műhelykönyvtárost.

A Borsodnádasi Lemezgyárban a harmadik negyedév akadozva indult, szervezetlenség volt tapasztalható, de az üzem vezetői és dolgozói összefogtak a hibák leküzdésére és sikerült a teljesítményt felfokozni. Milyen szép lett volna, ha a könyvtár is részt vesz ebben az összefogásban és a maga eszközeivel segít. De nem így történt.

A legfontosabb politikai kérdés most a kormányprogram megvalósítása. A felülvizsgálat során egy kohászati könyvtárban sem láttuk, hogy propagálnák ezt, hogy igyekezzenek a dolgozók előtt feltárni ennek jelentőségét és kihatását saját életükre. Súlyos hiba ez és arra mutat, hogy a könyvtárosokban nincs semmi öntevékenység, még mindig nem érzik és nem értik eléggé, hogy minden felszólítás és buzdítás nélkül kötelességük a párt és a kormány határozataival foglalkozniuk, hogy kötelesek politizálni. A napi sajtót sem propagálják. Bár minden könyvtárnak jár a Szabad Nép és a helyi, illetve üzemi lap, a Rákosi Művek könyvtárán és az ózdi könyvtáron kívül sehol sem láttunk kifüggesztett Szabad Nép-et. Pedig még a kifüggesztés sem elég, az újságok anyagát az olvasóval meg is kell beszélni.

Sok nehézséggel küzdenek a kohászati üzemek könyvtárosai, de sok az olyan hiba is, amelyet e nehézségek ellenére önérejükől kijavíthatnának. A kohászati üzemek könyvtárosainak az a feladatuk, hogy új életre keltsék a rájuk bízott könyvtárat, neveljék a könyveken keresztül üzeleik munkásságát, de ne feledkezzenek meg saját maguk neveléséről sem.

ZALAI SÁNDORNE

a Népművelési Minisztérium Könyvtárosztályának munkatársa

A könyvtári tervekészítés néhány kérdése

Minden könyvtáros készített már munkatervet, próbálta megtalálni azokat a módszereket, melyeknek segítségével helyesen lehet felmérni a rendelkezésre álló erőket, kitzúzni a feladatokat, ütemezni a munkát, stb. A tervezés munkája közben számos nehézség mutatkozott, mert a valóságos könyvtári életet a maga sokrétűségében és bonyolultságában kellett felmérni, rendszerbe foglalni és megtalálni a fejlesztés irányát. Sok könyvtárosnak sikerült ez, mert a gyakorlati tapasztalatokat helyesen használta fel.

A könyvtári tervekészítéshez éppúgy, mint akármilyen más munkaterület tervezéséhez nem adhat senki tétőt és időtől független, mindenütt és mindenkor érvényes receptet. Ha ilyet adnánk, vagy ilyet követnénk a terv a valóságtól elszakadt, gyökértelen, összefüggéseiből kiforgatott, hatalmi szóval elfogadtatott diktátum lenne.

Az alábbiakban a tervekészítés néhány módszerbeli tapasztalatáról szeretnék beszámolni. Tapasztalatból merített anyagot igyekszem felsorolni, mely a gyakorlati tervekészítésnél bevált. Hangsúlyozni akarom, hogy a tervekészítés nem sematikus munka, — az alábbi adatok a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár XI. kerületi fiókjának munkájára vonatkoznak és csak a hasonló könyvtárak problémáit ölelik fel. Nem léphet fel ez a cikk olyan igényvel, hogy a tudományos könyvtárak tervekészítésének, vagy bármely könyvtár tervmunkájának teljes képét adja. A cél az, hogy a tervekészítés módszereiről élénk, a könyvtárosok érdeklődésére számottartó vita alakuljon ki, — figyelmünk a tervezés kérdéseire irányuljon. Csak ez a termékeny vita lesz képes a tervekészítés módszertanát a kívánt magaslatra emelni.

A terv szerkezete

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár XI. kerületi fiókkönyvtárában egy évre vonatkozó, hosszúlejáratú, perspektivikus tervet készítettünk. Az éves tervet negyedévi ütemezésben dolgoztuk ki. A negyedéves és havi munkaterv az éves terv felbontásán alapult. Az éves terv ugyanis nagy vonalakban adja meg a munka vázát, széles kereteket szab, melyből a negyedéves és a havi tervek fokozatosan haladnak a

részletes és finoman kidolgozott megoldások felé.

A terv készítésénél először megállapítottuk a súlyponti feladatot. Ez magában foglalta azokat az általános irányelveket, melyeket az egész tervben szem előtt tartunk, meghatározza a munka eszmei tartalmát, politikai célkitűzéseit.

A súlyponti feladat megjelölése egyben a terv bevezetéséül is szolgál és az első helyen áll a tervben.

A terv a továbbiakban a munkákat csoportosítja, — az egyes csoportok pedig fejezeteket alkotnak. A fejezetek felsorolják a munkák végrehajtásának módját, határidejét, felelőseit.

A XI. ker. Szabó Ervin Könyvtár 6. sz. fiókkönyvtára éves tervének fejezetei az alábbiak voltak:

1. Olvasószolgálat-propaganda munka.
2. A könyvtári feldolgozás terve.

Ebben a fejezetben terveztük meg a beszerzést, a könyv útját a beérkezéstől a polcrakerültéig, az adminisztrációs munkát, ide kerültek a takarításra és tisztántartásra vonatkozó munkák mint pontok és alpontok.

3. Munkaerőterv. A rendelkezésre álló összes munkaerő, illetve munkaidő elosztásának terve.

4. A könyvtárosok politikai és szakmai nevelése. Munkaverseny.

5. Patronált üzemek. Könyvkölcsönző állomások.

6. A könyvtár társadalmi munkásai, aktívái.

7. Pénzügyi, üzemgazdasági terv.

A terv elkészítését az egész könyvtár közössége végezte. Az egyes munkaterületeken dolgozó munkatársak előre vázlatot készítettek saját munkájuk tervéről, mely részletterveket a vezető egységes egészé formált és a közösség elé terjesztett, megadta a terv összesített javaslatát a munkaértekezletnek. Az így elkészült tervet a munkaértekezlet megvitatta, módosított rajta, végül elfogadta. Ezzel a közösség munkája nem ért véget, sőt igazán csak a terv végrehajtása során kezdődött: a terv ellenőrzését, végrehajtását is a munkaértekezlet, azaz maguk a munkatársak végezték.

A meghatározott időnként tartott munkaértekezleten minden munkatárs beszámolt az elvégzett munkájáról. A közös-

ség többi tagja megbírálta munkáját, ha kellett segítséget adtak, vagy előterjesztést javasoltak felsőbb könyvtári szervezethez a terv bizonyos pontjainak módosítására. A tervekészítés és végrehajtás szilárd alapja tehát a munkában összeforrott munkatársak közössége.

A terv főfeladatai és sajátos vonásai

Könyvtárunkban a tervekészítésnél fő feladatunknak tartottuk:

1. A szocialista kultúra terjesztésének feladatát; a sokoldalúan képzett művelt emberfők sokaságának tudatos, tervszerű gyarapítását. Ugyanakkor tervszerű harcot az úgynevezett »nyugati kultúra« dekadens, rothadó posványa ellen. Közösségünk azon volt, hogy a tervben kézzelfogható feladatok célozzák az olvasók irányítását, marxista-leninista tudásuk megalapozását, materialista világnépek kialakítását, helyes esztétikai szemléletük nevelését.

2. Igyekeztünk előre számot vetni a fejlődés ütemével. A rendelkezésre álló könyvanyag, munkaerő és az olvasók helyes számarányát kellett összhangba hozni és ezek arányosságát meghatározni.

Ennek a szem előtt tartásával a tervet az alábbi sajátos vonások figyelembe vételével készítettük el:

1. Terveink reális alapokra épülnek, azaz a rendelkezésre álló könyvanyag, felhasználható munkaerő és a könyvtárt használó olvasótábor ismeretében. Ezek a tényezők adják meg a lehetőségét, hogy a fejlesztés ütemét megszabjuk. Az adatokat ehhez az előző évek statisztikai, számszerűségei, grafikonjai, egyéb tapasztalati anyaga adják.

2. A terv egyes pontjai összefüggenek; azaz a terv egyetlen összefüggő egészet alkot, ahol az egésznek vannak a részek alárendelve. A tervben ne legyenek túl alacsony vagy túl magas követelmények, melyeket vagy könnyedén lehet teljesíteni, vagy már előre látszik, hogy teljesíthetetlenek.

3. A tervnek súlyponti feladatai, döntő láncszemei vannak; azaz a legfontosabb feladatot a terv tengelyébe kell állítani, s ezzel összhangba hozni a terv többi feladatait.

4. A feladatokat személyekre szabtuk. Megjelöltük a tervben, hogy ki a munka felelőse, mi a végrehajtás módja és határideje.

5. A tervezés az egész közösség munkája; a terv kollektív munka eredménye.

6. A terv mozgósítja, szervezi a könyvtárosokat és megteremti a munkaverseny mozgalmat; azaz nagy teljesítmények, komoly erőfeszítések, közös célok mielőbbi elérésére mozgósít. Mindenki a legjobb tudása szerint dolgozik és a maximális eredményt akarja elérni. Ezeknek az eredményeknek alapján készítettük el a munkanormákat.

A tervezés és a munkaverseny elválaszthatatlan testvérek. A verseny célja az, hogy a tervet állandóan túlteljesítsük és az elmaradottakat az élenjárók színvonalára emeljük.

Egyesített (komplex) normák

A könyvtárunkban végzett munka végrehajtása és annak eredményei lemérhetőek lettek volna, ha nem számítottunk volna ki mérőszámokat. A könyvtárunkban végzett munkákat felbontottuk egyenmű vagy egymáshoz közelálló munkacsoportokra és ebből egyesített (komplex) normákat számítottunk ki. Erre a módszerre Cenka Cvetanov bolgár könyvtáros kezdeményezése vezetett. Az ő kísérlete alapján olyan normákat igyekeztünk kiszámítani, melyek egyszerre több munkát képesek mérni és számszerűen kifejezni.

A munkákat csoportokba vontuk. Az egyes csoportok munkaidejének megállapításánál a munka gyakorlatában kialakult időket vettük alapul. A kölcsönzők átlagszámát napi 200-ra, a dolgozók számát 6 főre számítottuk.

Az alábbi egyesített (komplex) normák alapján dolgoztunk:

1. Olvasószolgálat. Az olvasó által visszahozott könyvek átvételétől az új könyvek kiadásáig öleli fel az összes munkákat. Cenka Cvetanov erre a munkára olvasónként 10—15 percet számít, könyvtárunkban azonban nem jut több mint 8 perc. Egyheti munkaidőből tehát 6 könyvtáros összesen 143 órát fordít erre a munkára.

2. A könyvek feldolgozása. A könyvek beérkezésétől a katalógus kartonok elhelyezéséig és a könyv polcra kerüléséig.

(Mivel könyvtárunknak önálló feldolgozása nem volt, ezt a normát nem számítottuk ki, illetve részletmunkáit. — katalógus-, kartonbeosztás stb. — a nyilvántartási feladatok közé soroztuk.)

3. Vezetés, ellenőrzés. A társadalmi és hivatali szervekkel való kapcsolat, kiszállások, ellenőrzések, könyvvállomások látogatása, hivatali ügyek intézése, beszerzés, értekezletek és jelentések készítése stb. Heti 45 munkaóra.

4. Területi szervezés. Üzemek, hivatalok látogatása, új olvasók szervezése, patronálás, területi könyvtárak segítése, tapasztalatcsere, iskolalátogatás, szülői munkaközösségek, tantestületek, szakörök látogatása stb. Heti 14 munkaóra.

5. Nyilvántartások és adminisztráció. A fentebb említett feldolgozási munkák (leltári napló vezetése, katalogus karton lerakás, bélyegzés) statisztikák, törzs és jótálló lapok vezetése, tagsághosszabbí-

tás, új beiratások, levelezés stb. Heti 24 munkaóra.

6. Olvasószolgálat. Olvasói tanácsadás, olvasótervek és személyi lapok vezetése, kezelése, kézikönyvtár és periodikák kezelése stb. Heti 28 munkaóra.

7. Propaganda. Kiállítások készítése, kirakatok, feliratok rajzolása, dekorációs munkák stb. Heti 4 munkaóra.

8. Takarítás, tisztántartás. A könyvtár rendje és tisztasága, küldöncszolgálat, egyéb segédkezés. Heti 18 munkaóra.

A fenti számok, azaz munkaidők összege 273 munkaóra. Hat munkatárs heti munkaideje összesen 288 óra (273+15 óra ebéidő).

Munkaerőterv

Név, munkaterület megjelölése:	Munkaerőelosztás 48 órás, heti munkaidőre, 6 dolgozó és 200-as forgalom esetén.										
	Napi munka- idő	Vezetés, ellen- őrzés st b.	Olvasószol- gálat	Területi szervezés	Ifjúsági szervezés	Olvasótermi szolgálat stb.	Adminisztr. stb., penzügyi	Propaganda, dekoráció	Takarítás, tisztántartás stb	Ebéidő	Összesen
T. D. vezetés és ellen- őrzés	48	30	11 ^h 30'	2	—	—	1	1	—	2 ^h 30'	48
D. L.-né vez. h., admin. felelős	48	15	15	—	—	5 ^h 30'	10	—	—	2 ^h 30'	48
F. Gy.-né szervezési felelős	48	—	31 ^h 30'	6	—	5 ^h 30'	1	1 ^h 30'	—	2 ^h 30'	48
S. I.-né olvasótermi szolg. felelős	48	—	29 ^h 30'	—	—	5 ^h 30'	10	30'	—	2 ^h 30'	48
M. N. ifjúsági könyvtár- felelős	48	—	31	4	2	5 ^h 30'	2	1	—	2 ^h 30'	48
L. S.-né raktárkezelő	48	—	24 ^h 30'	—	—	6 ^h	—	—	15	2 ^h 30'	48
Összesen	288	45	143	12	2	28	24	4	15	15	288

Mérőszámok és munkaerőterv

Az egyesített normák kiszámításához, de egyben felhasználáshoz is ki kellett számítanunk mérő- vagy mutatószámokat. Ezek segítenek hozzá, hogy munkaerőttervet készítsünk.

Először is kiszámítottuk az egyévi teljes munkaidőt. (A naptári napok számából kivonjuk az ünnepek és szünnapok számát. Az így kapott összeget megszorozzuk a munkanap időtartamával.)

$$365 - (52 + 7) = 306$$

$306 \times 8 = 2448$ munkaóra
hat munkatárs évi munkaideje tehát
 $2448 \times 6 = 14.688$ munkaóra.

Ez azonban még nem adja a tényleges munkaidőt, mert számolni kell a dolgozók szabadságidejével és egyéb jogos és lehetséges távolmaradásával is. A szabadságidőre az összes munkaidő 10 százalékát, a többi távolmaradás 1.5 százalékát szoktuk számítani. A tényleges időalapot tehát ennek levonásával kapjuk meg.

Kiszámítottuk, mint mérőszámot a könyvtár megterhelését az olvasók számának alapján: az évi olvasók számát elosztottuk a könyvtárosok számával:

$$40.000 : 6 = 6666.$$

Egy könyvtáros tehát évente 6666 olvasóval foglalkozik.

Ugyanez a számítás a kiadott könyvek alapján: az évi kikölcsönzött kötetek számát elosztjuk a könyvtárosok számával.

$$120.000 : 6 = 20.000.$$

Egy könyvtáros egy év alatt tehát 20.000 kötetet kölcsönöz ki.

Ezek a számok a munka intenzitását jelzik. Ennek alapján készítettük el a fenti táblázatot.

A táblázat kizárólag a Szabó Ervin Könyvtár XI. ker. fiókjának munkájára készült és csak az 1953. év első tervnegyedében volt irányadó. Minden tervnegyedben, a munka változásait, követelményeit figyelembevéve, más, illetve módosított munkaerőterv-táblázatot dolgoztunk ki. A táblázatot kifüggesztettük a munkatársak faliújságára, de személyenként felbontva minden egyes dolgozó kezébe adtuk másolatát. A heti munkaidőn belül a munka körülményei voltak irányadók arra, hogy a munkaerő-táblázatban feltüntetett időt mikor használják fel.

A táblázat bevezetésével sikerült heti időre megszabni az egyes munkák idejét.

A tervekészítés nálunk alkalmazott néhány módszerének felszólásával termékeny vitát szándékoztunk megindítani. Ha a könyvtárosok saját tapasztalataikat, saját tervekészítési módszereiket megírják »A Könyvtáros«-nak, akkor mindannyian tanulni fogunk belőle és a jövő évi terveink jobbak lesznek és ezáltal könyvtáraink jobban megfelelnek majd annak a feladatnak, melyet a kultúrforradalom ügye rájuk hárít.

TORDAI GYÖRGY

A IX. ker. Tanács Szabó Ervin Könyvtárának kölcsönző helyisége

A könyvtárstatisztika időszerű kérdései

A felszabadulásunk óta könyvtárügyünk sokat fejlődött. A szórakozni és tanulni vágyó olvasók százezeinek igényeit a nagyvárosoktól a tanyákig, sok ezer könyvtár elégíti ki. A könyvtárak állományának és forgalmának nyilvántartása azonban — bár igen sokat fejlődött — még az állami könyvtáraknál sem tartott lépést a könyvtárhálózat növekedésével.

A még meglévő hibák gyökere, hogy a könyvtárosok, sőt a könyvtárügy területi irányítóinak egy része is, lebecsülik a statisztika jelentőségét, pedig nem ismerhetik eléggé az irányításuk alatt álló területet, ha arról nem állnak rendelkezésre megbízható számadatok.

A statisztika nem mellékes fontosságú a könyvtármunkában. Lenin elvtárs olyan nagyjelentőségűnek tartotta a könyvtárstatisztikát, hogy a Közoktatásügyi Népbiztossághoz 1919. februárjában intézett levelében maga határozta meg, hogyan dolgozzák ki a könyvtárak adatszolgáltatásának módszerét. A levéllel kapcsolatos feljegyzésében N. K. Krupszkaja is aláhúzza, milyen nagyra értékelte Lenin a statisztikát: »... magas fokra lehet emelni a gyakorlati ellenőrzést és a nyilvántartást, mely nélkül lehetetlen megszervezni a munkát. Iljics azt követelte, hogy a nyilvántartás világos és pontos legyen.«*

Lenin elvtárs hangsúlyozta, ha szükséges, büntető rendszabályokkal is biztosítani kell a könyvtárak adatszolgáltatását. Ezt írja az idézett levélben: »... Az úrlapokon ki kell emelni... azokat a kérdéseket, amelyek megválaszolása kötelező, illetve amelyeknek meg nem válaszolásáért a könyvtár vezetője stb. bíróság előtt felel.«

A könyvtárügy szerteágazó volta és az adatszolgáltatók nagy száma következtében nagyon a könyvtárstatisztika feladatai és ezek egy része ma is megoldásra vár. A legtöbb tudományos és nagyobb szakkönyvtár vezet állományi és forgalmi kimutatásokat, de ennek a területnek a statisztikája máig sincs egységesen szervezve, ezért összesített adatok nem állnak rendelkezésre. A sok ezer iskolai könyvtár adatait a múlt évben gyűjtötték be, de rendszeres adatgyűjtés nem folyik. A szakszervezeti könyvtárakról rendelkezésre álló adatok nem kielégítő pontosságúak és nem elég részletesek, noha a dolgozók kulturális ellátottságának mérése szempontjából az adatgyűjtés alapos megszervezése igen kívánatos volna.

* N. K. Krupszkaja: Lenin a könyvtárakról. Budapest, 1953. 42. lap.

A népkönyvtárak adatszolgáltatása viszonylag a legszervezettebb. Erről a területéről a Központi Statisztikai Hivatal és a Népkönyvtári Központ szervei havonta párhuzamosan gyűjtik be az adatokat. A népkönyvtári statisztika területén — különösen az utóbbi hónapokban — számos biztató eredményt sikerült elérni, de még mindig vannak kiküszöbölésre váró hiányosságok. A továbbiakban ezekkel foglalkozunk.

A szocialista statisztika egyik legfontosabb feladata, hogy teljességében adjon képet a felmért területről. Ezt a követelményt a könyvtárstatisztikában a jelentős javulás ellenére sem sikerült megvalósítani. Június hónapban pl. a megyei és járási könyvtárak a népkönyvtárak kérdőíveinek 77 százalékát, a Központi Statisztikai Hivatal szervei 86 százalékát gyűjtötték be országosan. A hiányos adatok csak általánosságban tájékoztatnak a könyvtárak helyzetéről és munkájáról, ezért azok alapján nem minden esetben foganatosíthatók operatív intézkedések.

Az adatgyűjtés hiányosságának hátránya főleg országos vonatkozásban érezhető. A megyék adatszolgáltatása nem egyformán teljes, ezért az összesítések alapján nem lehet megnyugtató módon egybevetni a könyvtármunkára jellemző mutatókat. (Pl. a 100 kötetre jutó kölcsönzések számát stb.) A teljes adatgyűjtésen alapuló mutatószámok tájékoztatást adnának a vezető szerveknek arról, hol vannak kiemelkedő eredmények vagy kiküszöbölésre váró hibák. A megyei és járási könyvtáraknál, ahol könyvtárként vizsgálják a beérkező adatokat, még a nem teljes adatgyűjtés is nagy segítséget nyújt, különösen akkor, ha az adatokat az előző havi kérdőívekkel és összesítővel egybevetik, azokból mutatókat és viszonyszámokat számítanak.

A legdöntőbb és legsürgősebb feladat a teljes adatszolgáltatás megszervezése. Ez az adatgyűjtésben rossz eredményeket elérő megyék könyvtári dolgozóinak állítása ellenére sem lehetetlen. A Békés- és somogymegyei könyvtár adatgyűjtése megközelíti a 100 százalékot. A Statisztikai Hivatal szervei Szolnok megyében hónapok óta minden könyvtár kérdőívét megkapják. Júniusban Pest, Tolna, Békés és Borsod megyék statisztikai igazgatóságai 95 százalékánál nagyobb teljességgel gyűjtötték be az adatokat. A legtöbb megyében a statisztikai szervek több kérdőívet kapnak meg, mint a megyei és járási könyvtárak, amelyeknek pedig sokkal szorosabb kapcsolatuknak kellene lenniük a könyvtárosokkal, mint a statisztikusoknak. A hajdumegyei sta-

tisztikai igazgatóság egyetlen hónap alatt széleskörű felvilágosító munkával 45 százalékkal emelte az adatszolgáltatás teljességét. A tények azt mutatják, hogy a kérdőívek teljes begyűjtése lehetséges, csupán megfelelő szervező munkára van szükség. Jelenleg ennek megoldása a könyvtári adatgyűjtés legfontosabb kérdése.

A teljesség hiányán túl gyakran előforduló hiba, hogy a közölt adatok nem felelnek meg a valóságnak. Egyes könyvtárosok nem vezetnek rendszeresen a részükre kiadott naplót, ezért az adatszolgáltatás időpontjában becslés alapján felelnek a kérdőpontokra. Így előfordul, hogy más adatot szolgáltatnak ugyanarról a hónapról a járási könyvtárnak és a statisztikai felügyelőségnek. Ilyen hibák ellen a nyilvántartások vezetésének fokozott ellenőrzésével és szívs felvilágosító munkával kell küzdeni. Gyakori hiányosság, hogy a megyei és járási könyvtárosok kiszállásaik során és az értekezleteken fel sem vetik az adatszolgáltatás kérdését, így a népkönyvtárosok azt gondolják, hogy a kérdőívek beküldése és pontos kitöltése nem fontos.

Néha előfordul, hogy egyes járási könyvtáraknál is hiányosságokat tár fel a Statisztikai Hivatal szerveinek ellenőrzése. A borsodmegyei statisztikai igazgatóság megállapította pl., hogy: »A putnoki járási könyvtár jelentései nem nyugszanak bizonylati alapon... A könyvtár vezetője sem katalógust, sem beiratkozási naplót, sem leltárkönyvet nem tudott felmutatni.«

A beküldési határidő túllépése elterjedt hiba a könyvtáraknál. Ez sok nehézséget okoz, mert így nem lehetséges az időben való összesítés és a statisztikai szervekkel való egyeztetés, ami az adatgyűjtés megbízhatóságának egyik alapja.

A felsorolt hibák súlyosak. Az 1952. évi VI. törvény (statisztikai törvény) 15. §-a kimondja, hogy 3 évi börtönnel büntethető, aki a valóságnak meg nem felelő adatokat közöl, vagy nem teljesíti adatszolgáltatási kötelezettségét. A határidő be nem tartása 5000 forintig terjedhető pénzbüntetéssel, vagy 6 hónapig terjedhető elzárással büntethető.

A törvény természetesen vonatkozik a könyvtári adatgyűjtésre is. Ezen a területen azonban elsősorban meggyőzéssel kell harcolni az említett hiányosságok megszüntetéséért. Az adatszolgáltatásért nemcsak a könyvtáros, hanem a tanács VB. elnöke is felelős.

A gyakorlatban — különösen kezdetben — sok félreértésre adott okot az adatok párhuzamos begyűjtése. A statisztikai törvény (8. §.) előírja, hogy egyes fontosabb adatokat a Statisztikai Hivatal a szak-

szervekkel párhuzamosan gyűjtsön be. Ennek alapján a népkönyvtáraknak nemcsak a járási könyvtárak, hanem a statisztikai felügyelőségek számára is adatokat kell szolgáltatniuk. A két vonalon futó adatgyűjtés elősegíti az adatok megbízhatóságát. A népkönyvtárosok egy része nem értette meg a párhuzamosítás lényegét és azt gondolta, elegendő, ha csak az egyik szervnek küldi be a kérdőíveket. Szervező munkával a legtöbb helyen sikerült megoldani a párhuzamos adatszolgáltatást, hiba azonban, hogy a hiányos tájékoztatás folytán a könyvtárosok egy része még ma sem érti, miért kell két helyre szolgáltatnia adatait.

A begyűjtött kérdőíveket mind a járási könyvtárak, mind a statisztikai felügyelőségek feldolgozzák, majd egyeztetik az adatokat. Ilyen módon számos hibás adat kijavítása válik lehetővé.

Az egyeztetést — különösen a múltban — több megyei és járási könyvtár elhanyagolta. Egyesek úgy gondolták, »ennek teljesítése csak a statisztikai szervek számára fontos.« A statisztikai törvény (11. §.) előírja, hogy a minisztériumok és egyéb központi szervek kötelesek a beszámolójelentéseket (kérdőíveket) az igazgatási szervezetnek megfelelően, lépcsőzetesen összesíteni és a Központi Statisztikai Hivatal területi vagy központi szerveivel egyeztetni. A megyei és járási könyvtárak tehát egyeztetés nélkül nem küldhetik tovább jelentéseiket.

Voltak megyei és járási könyvtárosok, akik a statisztikai szervek feladatát abban látták, hogy segítsenek nekik begyűjteni a kérdőíveket. Kérték, hogy a statisztikusok adják át nekik azokat a kérdőíveket, amelyek hozzájuk nem érkeztek be. Ez a kívánság a párhuzamosítás elvével ellentétes és nem teljesíthető. A Hivatal igazgatóságai és felügyelőségei a területükön működő szakszerveknek elvi segítséget nyújtanak, tanácsot adnak az adatok felhasználását illetően stb. Fő feladatuk azonban a területükön lévő államigazgatási szervek statisztikai munkájának ellenőrzése. (Statisztikai törvény 12. §.). Az ellenőrzéssel kapcsolatos felvilágosítások megtagadását a törvény szigorúan bünteti.

A felvilágosítás adásának kötelezettsége az adatszolgáltatás alapját képező címjegyzékre is kiterjed. Egyes megyei könyvtárosok azt állították, hogy nem tudnak címjegyzéket adni, mert maguk sem tudják pontosan, hol vannak könyvtáraik. (Baranya és Szabolcs megye.) A tolnamegyei könyvtár vezetője pedig 2 olyan könyvtárat akart bevezetni az özszeresítőbe, amelyekről azt sem tudta, melyik községben működik. A jó együttműködés biztosítása szempontjából elen-

gedhetetlen, hogy a megyei könyvtárak nyomban a megalapítás után közölgék a létesített könyvtárak címét a statisztikai szervekkel, hogy azok kiküldhessék a kérdőíveket.

A könyvtárstatisztika teljessége az utóbbi hónapokban jelentősen javult. A megyei és járási könyvtáraknál részben a Népkönyvtári Központ útmutatásai, részben a gyakorlati tapasztalatok alapján szűnőben van az adatgyűjtés sikerének eddigi legnagyobb kerékkötője: a statisztika fontosságának lebecsülése. Azok a megyei könyvtárosok, akik lelkiismeretesen, tervszerűen és kellő szervezőkészséggel hozzáálltak az adatszolgáltatás megjavításához, jó eredményeket értek el és nem egyszer megközelítik már

a teljes adatszolgáltatást. Ha a többi megyei és járási könyvtáros is követi az élenjárók példáját, rövidesen elérhető, hogy a népkönyvtárak területéről pontos adatok álljanak rendelkezésre. Ezek alapján a vezető szervek felismerhetik a kiemelkedő eredményeket és a lemaradásokat. A teljes és megbízható könyvtári statisztika nemcsak a végzett munkának lesz csalahatatlan mértéke, de a hibák feltárásával azok megszüntetését is. Ennek elérése után elmondhatjuk majd, hogy a könyvtári statisztika maradéktalanul betölti feladatát.

SZABÓ ENDRE

a Központi Statisztikai Hivatal főelőadója

Könyvtári címleírási szabályok

Sokszor hangoztatott tény, hogy könyvtáraink életét, munkáját a múltban tervszerűtlenség jellemezte és hogy ez a tervszerűtlenség nemcsak nagyobb horderejű kérdésekben nyilatkozott meg, olyanokban, mint pl. az állománygyarapítás, hanem a könyvtári gyakorlati munka apróbb részletkérdéseiben is, így a címleírási szabályok alkalmazásában. Az egységes, egyöntetű eljárás pedig igen fontos követelmény a könyvtári gyakorlati munkában mind a könyvtárosok, mind az olvasók, különösen az olvasók szempontjából. Egyre több lesz azoknak az olvasóknak a száma, akik nemcsak egy, hanem több könyvtárnak is buzgó látogatói, akik azért iratkoznak be több könyvtárba, mert egyetlen könyvtár nem elégíti ki könyvigényeiket. Szorgos munkájukat azzal fékezni, hogy módot nyújtsunk számukra azon elmélkedni, miért készítik a címleírásokat egyik könyvtárban másképp, mint a másikban, nem helyes. Akár a sorrendiségben, akár az elhelyezésben nyilatkozik meg a különbözőség, egyaránt arra készíti az olvasót, hogy összehasonlításokat tegyen s ezzel már megnehezítjük, lassítjuk annak az olvasónak a munkáját is, aki más-különbben teljesen önállóan eligazodik a katalógusban.

Annak, hogy a címleírások készítésében egyöntetű eljárást alkalmazzunk minden könyvtárban, biztosítéka a kötelező érvényű címleírási szabvány és az ezt érvényesítő központi feldolgozás.

Címleírási szabványunk megjelenését meglehetősen hosszú előmunkálatok előzték meg. Az előmunkálatokat 1951 elején az Országos Könyvtári Központ tervezete, a közismert »zöld füzet« nyitotta meg. (A katalogizálás szabályai. 1. r. Újkori nyomtatott könyvek címleírása.) Nyomon követte ezt a szabvány, forgalomba nem került, előadói javaslata, majd 1951 őszén a forgalomba hozott tervezet. Eszerint a készületben levő szabvány hatálybalépésének tervezett időpontja 1952. január 1. lett volna. Itt a tervezésbe nyilván hiba csúszott, mert az 1951. november 25-i határidővel beérkező módosító javaslatokat feldolgozni, az elkészült tervezetben érvényesíteni és végleges formában meg is jelentetni a szabványt — nem lehetett.

Tisztában vagyunk azzal, hogy a szabványt összeállító szerkesztőbizottságnak igen nehéz volt a munkája. A módosító javaslatok, felszólamlások minden bizzonnyal rendkívül ellentmondóak voltak és — hallomásból tudom — volt könyvtár, amelyik a saját maga által javasolt szabály alkalmazását későbbi felszólamlásában kifogásolta. Nehéz volt a szabvány kidolgozása és végleges formába öntése azért is, mert a szerkesztőbizottság minden tagja saját könyvtárának a gyakorlatát, alkalmazott szabályait kívánta érvényesíteni. Ez érthető, mert hiszen a könyvtár sok évi munkájának eredményét, több ezer katalóguscédulájának létjogosultságát védte így.

Azok a könyvtárosok, akik izgalommal várták a szabvány megjelenését, biztosra vették, hogy a címleírási szabályokat nem fogja mereven alkalmazni, tekintettel arra, hogy nálunk a gyakorlatban különféle eljárások alakultak ki. Nem is lett volna helyes, hogy a cím-
adatok elhelyezésére, sorrendiségére egyetlen változatot írt volna elő és tett volna kötelezővé a szabvány. A megengedett változatok száma azonban a legvérmesebb reményeket is felülmúlta. Ha az elhelyezés és sorrendiség minden egyes változata szerint külön-külön és együtt alkalmazva akarnók egy könyv címleírását elkészíteni, közel tucatot kitennének ezek a változatok. Tanulmányozásuk közben joggal alakulhat ki az a vélemény, hogy a szabvány — regisztrálja a címleírási gyakorlatunk során kialakult különféle eljárásokat. Ilyenformán a szabvány nem szünteti meg a katalógizálásban kialakult eljárások különféleségét, mert csaknem mindenik könyvtáros — alapos és gondos tanulmányozás után — rájöhet arra, hogy eddigi címleírási gyakorlatán nincs mit változtatnia, mert a szabvány azt megengedettnek tartja. Nem is változtat — hiszen a címleírásnál legfontosabb elv a következetesség — hacsak a központi feldolgozás áldásaiban kívánván részesülni, megint csak a következetesség miatt, ezután annak mintáihoz igazítja címleírási gyakorlatát.

A cím-
adatok elhelyezésére, mint említettem, a szabvány többféle változatot »ajánl« és ehhez hozzátézi, hogy »más elrendezés is alkalmazható«. E változatok közül elég lett volna kettőt a szerzős és testületi szerzős, szintén kettőt a szerző nélküli művek számára nem »ajánlani«, hanem előírni. Az előírt változatok, mint eddigi gyakorlatunkban a leginkább előfordulók, a következők lehettek volna:

Szerzős és testületi szerzős műveknél:

CSOKONAI VITÉZ Mihály

Tempefői. Szatírai játék. (A jegyzeteket összeáll. Vargha Balázs.) Bp. Szépirod. K. [1951]. 107 p. 20 cm.

CSOKONAI VITÉZ Mihály: Tempefői. Szatírai játék. (A jegyzeteket összeáll. Vargha Balázs.) Bp. Szépirod. K. [1951]. 107 p. 20 cm.

A második változat sokszorosító eljárással dolgozó könyvtárak szempontjából

jelentős, mert az adréma-lemez kapacitása mindössze nyolc sor.

Szerzőnélküli műveknél:

Szerződéses rostkender- és rostlenterméléssel biztosítjuk textillellátásunkat. Bp. Egyet. Ny. 1950. 7 p. 20. cm.

Szerződéses rostkender- és rostlenterméléssel biztosítjuk textillellátásunkat. Bp. Egyet. Ny. 1950. 7 p. 20 cm.

Az első változat logikusan következik a szerzős művek leírásának első változatából is. A második változatot — ez igen elterjedt könyvtárainkban — indokolja a rendsző jobb, célszerűbb kiemelése.

Azt, hogy az impresszum-adatok sorrendiségét két változatban engedélyezi a szabvány, csak helyeselni lehet; az érvek úgy szólnak a hely, kiadó, év, mint a hely, év, kiadó sorrend mellett.

Megnyugtató módon tisztázza a szabvány a névvariánsok kiegészítésének módját is a következőképpen:

[JÓKAI] Mór

Hétköznapiok. Regény. Irta Jókay Mór.

A másik változat:

[JÓKAI] JOKAY Mór

el is maradhatott volna, vagy fel kellett volna hívni rá a figyelmet, hogy az első változat világosabb, célszerűbb.

A névvariánsok kérdéséhez kapcsolódik az orosz és szovjet szerzők nevének, cirillbetűs. címek átírásának a módja. Ezt az erre vonatkozó szabvány (MNOSZ 3394—51) már régebben szabályozta. Az ezzel kapcsolatos elvi álláspont, hogy t. i. a betűhív átírást kell alkalmazni — helyes. Azt azonban nem lehet helyeselni, hogy ezt a szabvány mereven, minden kivétel nélkül alkalmazza. A szabványtervezet kivételt tett **Dosztöjevszkij és Turgenyev** nevének átírásánál azzal az indokolással, hogy kiejtés szerinti névalakjuk annyira közkeletű, hogy átírásuknál következtelenség nem fordulhat elő. A végleges szabványból e kivételek töröltettek, pedig indokoltabb lett volna szaporítani a számukat: **Fagyjejev** neve is annyira közismert —, elmondhatjuk bizvást, minden könyvtárlátogatónak kedves ismerőse —, hogy **Fadeev**-ként idegenül hat számára. A vonatkozó szabvány különben a betűhív névalakok kiejtésének a magyarázatát is a könyvtári gyakorlattal össze nem egyeztethető módon végzi:

EGOROVA, Elizaveta [ejtsd Jegorova].

A címleírás szövegén belül a név kiejtését oly módon megmagyarázni éppoly helytelen, mint amilyen helytelen volt az átmenetileg néhol alkalmazott gyakorlat, hogy idegennyelvű művek címleírásában a cím után megadták a cím fordítását. Amennyiben szükségesnek tartjuk a név kiejtésének magyarázatát adni, annak éppúgy a címleírás végén, megjegyzésben a helye, mint a cím fordításának.

Mint említettem, a szabvány a címadoatok elhelyezésére a szükségesnél több változatot javasol, sőt alkalmazhatónak nyilvánít bármely elrendezést. A javasolt elrendezési módok közül első helyen közli és a megadott címleírás mintákban is következetesen a következő változat szerepel:

MILAKOVSKY László

Egyenáramú elektromotorok készítése. Bp. Németh J. 1923.

84 p. 15 cm. (Technikai Zsebkönyvtár 13—15.)

Való igaz, hogy a címadoatok elhelyezésének ez a módja nemzetközileg igen elterjedt, de helyessége vitatható. Ugyanis miért lenne fontosabb az olvasó szempontjából a terjedelem, hogy azt emeljük ki külön bekezdésben, mint a keretmegjelölés? Ha azt akarjuk elérni, hogy a két számadat (a megjelenési év és a lapszám) ne kerüljön szorosan egymás mellé, azt kétféleképp is megoldhatjuk: vagy oly módon, hogy az impresszum-adatokat négy betűközzel beljebb kezdjük s utánuk ugyanannyit hagyunk üresen, vagy pedig oly módon, hogy az impresszum-adatokat hely, év, kiadó sorrendben közöljük.

Azzal, hogy a címadoatok elrendezésében, sorrendiségében a szabvány egész terjedelmén át a közölt mintákban a fenti változatot alkalmazza, mintegy azt sugalmazza, hogy az összes ajánlható és alkalmazható változatok közül ezt tartja leghelyesebbnek, legcélszerűbbnek. Ebben nem is volna különösebb hiba — eltekintve még attól is, hogy eddigi könyvtári gyakorlatunkban ez a változat a legkevésbé ismert. A könyvtáros azonban — különösen a kevésbé gyakorlott könyvtáros — akkor esik gondolkodóba, ha a szabvány címleírás mintáit összehasonlítja azokkal a címleírásokkal, melyeket a könyvtárellátótól kap az újonnan beszerzett könyvek-

kel. Mert a könyvtárellátó által kiadott katalóguscédulákon — vegyük az előbbi példát — a címadoatok elhelyezése és sorrendje a következők:

MILAKOVSKY László

Egyenáramú elektromotorok készítése. Bp. 1923, Németh J. 84 lap. 15 cm.

(Technikai zsebkönyvtár 13—15.)

A kevésbé gyakorlott könyvtáros ez összehasonlítás alapján joggal juthat arra a következtetésre, hogy a szabvány és a központi feldolgozás kissé távol állnak egymástól. Ez első pillanatra valóban úgy is tűnik, csak a szabvány beható tanulmányozása alapján lehet rájönni arra, hogy a központi feldolgozás helyesen, a mi eddig kialakult és legelterjedtebb gyakorlatunk figyelembevételével alkalmazza a címleírás szabályait.

A címleírás szabvány és a központi feldolgozás kapcsolatát érintve, szót érdemel még a szabvány megjelenési ideje is. A rögzített szabályoknak szabvánnyá nyilvánítása 1952. augusztus 28-án történt. A **Könyvtári címleírás szabályok** borítéklapján megjelenési évként 1952 szerepel. A központi feldolgozás — mint köztudomású — ez év január 1-jével indult meg. Ez így helyes is volna, mert a központi feldolgozás alapja a kötelező érvényű szabvány. Azonban a szabvány a valóságban 1953 márciusában jelenhetett meg. (A Magyar Nemzeti Bibliográfia 1953. 4. száma 2144. sorszám alatt közli.)

A felsorolt hibák, következetlenségek ellenére is címleírás szabványunk értékét jelent. Értéke elsősorban abban van, hogy — ha hosszas, két évi vajadás után is — végre megszületett s ha kissé nehézkesen is, de mégis segíti a könyvtárosok munkáját. Hibáit addig, míg második kiadására sor kerül, feltétlenül korrigálni kell. Még azután is, de addig különösképpen szükséges Goriupp Alisz javaslatának (A KÖNYVTÁROS 1953. 7. sz. 23. lap) megvalósítása: gazdag címleírás példatár közreadása és a címleírás szabályok egyes bonyolultabb helyének magyarázata. Ugyanis bármilyen tökéletesnek mondható szabvány sem merítheti ki teljesen a címleírás szabályait. Az egyes bonyolultabb szabályok magyarázatára, címleírás példák közlésére A KÖNYVTÁROS-nak sort kellene kerítenie. Ez valóban segítségére volna könyvtárosainknak. MISZTI LASZLÓ

Az oktatófilm felhasználása a könyvtárpedagógiai munkában

A film egyike azoknak az eszközöknek, amely minden életkorban és a legkülönbözőbb műveltségi szinten álló emberre egyaránt erős vonzó hatással van. Különösen figyelemre méltó ifjúságunkra gyakorolt eleven és mély hatása. A gyermek és ifjú érdeklődésének egyik sajátossága ugyanis, hogy a látás útján szerzett szemléletekre erősebben figyel. Képzelőerejét a képszerűen felfogható dolgok jobban megragadják, mint a csak hallott dolgok. A modern filmtechnika pedig a képet a hallott szóval kapcsolja össze. A jelenségeket mozgásukban, környezetükkel való szoros összefüggésükben, olykor fejlődésükben mutatja be és az így keltett hatásokat még a film művészeti eszközeivel is fokozza (rendezés, zene, fényképezési technika stb.) Erthető tehát, hogy a gyermek érdeklődését a legteljesebb mértékben képes fölkelteni, előkészíti és alkalmassá teszi a különféle hatások élményszerű befogadására.

A könyvtárpedagógiai munkában a filmnek ezeket a figyelembresztő és hatáskeltő tulajdonságait jól felhasználhatjuk. Felhasználásuknál főleg három irányban várható eredmény: 1. az ifjúság olyan rétegeiben is érdeklődést kelthetünk a könyvtár munkája iránt, amelyeket eddig a könyvtári agitáció szokásos módszereivel megnyerni nem tudtunk; 2. egy-egy mű tartalmi megértése, eszmei és művészi hatásainak elmélyítése az előadó részéről könnyebbé válik, a pedagógiai hatások pedig eredményesebbek; 3. különösen az ismeretterjesztő szépirodalom iránti érdeklődést fokozhatjuk.

A film és a könyv tartalmi kapcsolata.

A vetítésre kiválasztott film alkalmazásának egyik fontos pedagógiai követelménye, hogy szoros tartalmi kapcsolatban álljon az ismertetett könyvvel. Annak azonban csak kiegészítő, alárendelt része legyen. A hallgatóság mindvégig érezze, hogy a vetített film csak arra szolgál, hogy a mondottakat még alaposabban megérthesse. Még így is számolhatunk azzal a veszéllyel — különösen az ifjúságnál —, hogy a film a könyv iránt való érdeklődést gyengíti. A hallgatóságnak ez a beállítódása azonban megfelelő előkészítés esetén az irodalmi érdeklődés javára megváltoztatható. Ennek feltételei,

hogy a jó szervezés és rendezés párosuljon a tartalom érdekes, változatos, sőt mozgalmassal feldolgozásával. Erős élmények, az előadás hatására keletkezett és feloldott feszültségek, egészséges humor, a hallgatók aktív részvétele a beszélgetésben, mind olyan tényezők, amelyek nemcsak ellensúlyozhatják a film keltette hatásokat, de felül is múlhatják azt. Másrészt azokat a hallgatókat is megnyerhetjük irodalmi rendezvényeink állandó vendégeinek, akiket kezdetben csak a film vonzott a könyvtárba.

A film felhasználása az ismeretterjesztő művek népszerűsítésére.

Az oktatófilmek különösen a természettudományos és technikai témákkal foglalkozó szépirodalom népszerűsítésénél használhatók fel eredményesen. Részből azért, mert oktatófilmek ezen a téren eléggé nagy számban állnak rendelkezésre, és így egy-egy irodalmi témához viszonylag hosszabb keresgélés nélkül kiválaszthatjuk a megfelelő filmet. Másrészt azért, mert karoljuk fel éppen a természettudományos és technikai tárgyú szépirodalmat, mert erőteljesebb propagálásukhoz fontos nevelési érdekek fűződnek (világnézeti nevelés!). Általános tapasztalat ugyanis, hogy ifjúságunk zöme a szórakoztató jellegű szépirodalomhoz képest aránytalanul gyengébben érdeklődik az ismeretterjesztő olvasmányok iránt. Ennek számos oka közül az egyik kétségkívül az, hogy az ismeretterjesztő irodalom megszerettetésének vonzó és eredményes módszereit eddig még nem sikerült megtalálnunk. Ifjúságunk többsége nem látja az ilyen olvasmányok forgatásának nagy jelentőségét, egyszerűen tanító célzatú könyveknek gondolja őket, amelyek nem olyan érdekesek és mégkevésbé izgalmasak, mint az általa kérséget olvasmányok. Ezt a véleményt erősíti benne az az elterjedt, helytelen könyvtári gyakorlat is, hogy közkönyvtárainkban a kiválasztott szépirodalom mellett a könyvtáros rendszerint egy ismeretterjesztő munka kölcsönzésére is kitér az olvasót. Ezt a könyvtárosi ambícióból rákényszerített könyvet a következő könyvtári órán a gyermekek legtöbbször olvasatlanul hozzák vissza.

A közelmúltban a filmvetítéssel kísért

könyvmegbeszélés módszerének tanulmányozása céljából a Bpest XVI. ker. egyik általános iskolájában a helyi Szabó Ervin könyvtárfiókkal együttműködve, ankétot rendeztem **Iljin—Szegál: Hogyan lett az ember óriás?** c. művének I. részéből. Ennek megrendezéséről és a legfontosabb tapasztalatairól számolok be a következőkben.

A könyv közismerten a természettudományos világnézeti kialakítása körébe vágó egyik igen jelentős kérdéssel foglalkozik: a törzsfajlódással, az emberréválással. Mint ankétvezetőnek, nemcsak egy serég új fogalmat kellett megvilágítanom 13—14 éves hallgatóimnak, hanem meg kellett értetnem a természetben uralkodó dialektikus fejlődés lényegét is: azt a folyamatot, hogy az életkörülmények lassú, de állandó változása következtében, számtalan nemzedéken keresztül az ember átalakul, az állatvilág fölé kerül s a természet urává válik. Ez a folyamat ma is tart s az ember tudatos munkája következtében szemünk láttára megy végbe (természetátalakítás, új állatfajok kitenyésztése, az emberek gondolkozásának átalakulása stb.).

Az iskolák részére készült jegyzékből válogattam ki azokat a filmtémákat, amelyek alkalmasaknak látszottak a már jelzett célok megvalósítására. A jégkorszakban uralkodó természeti viszonyok elképzeltetéséhez kitűnő szemléleti anyagot nyújtott a »Jégárak és glecserek« c. film, amely a magas hegyek örök hó- és jégvilágát mutatja be. Az »Állatvilág« c. film az emberszabású majmok életét ismerteti igen vonzó, helyenként **mulatságos** formában. Különösen ezek társas együttléte és »értelmes« viselkedése ragadja meg a nézők figyelmét. Az embernek a tudomány és a technika terén megtett hatalmas fejlődését két filmen is szemléltették: »Az emelők és egyszerű gépek«, valamint »Ablak a láthatatlan világba« című filmekben.

Az egyes filmek átgondolt rend szerint követték egymást és szervesen illeszkedtek az előadáshoz. A film alkalmazása természetesen azt is szükségessé tette, hogy a könyvnek főként azokat a

részeit beszéljük meg tüzetesebben, amelyek a filmeknek is témái. Így elértük azt, hogy az irodalom és a film hatásai egyésegesebben és erőteljesebben érvényesültek. Ennek azonban előfeltétele volt, hogy ne csak a könyvet tanulmányozzuk igen alaposan, hanem a filmnek a könyv tartalmával való összevetését is elvégezzük.

A könyvmegbeszélés pedagógiai értékelése.

A másfél óráig tartó összejövetel egész tartama alatt az ifjúság a legteljesebb érdeklődést tanúsította. Az előadást figyelmesen hallgatták, a vetítést a legteljesebb érdeklődéssel követték, a megbeszélésen pedig részben a filmhez, részben pedig az előadáshoz élénken hozzászóltak.

A filmvetítéssel kísért könyvmegbeszélés vonzó hatása már az előkészítő munka során is megmutatkozott. A technikai okokból többször elhalasztott ankét megtartását türelmetlenül sürgették. Az iskolai szünnap délelőttjén megtartott összejövetelen pedig nemcsak iskolánk növendékei jelentek meg nagy számmal, hanem a nagyobb távolságban fekvő mátyásföldi és rákosszentmihályi tanulók egy népesebb csoportja is jelen volt.

Kiemelem végül azt a hatást is, amely a könyv iránti érdeklődés formájában jelentkezett. Érettebb VII. és VIII. osztályos növendékeink kérték iljin könyvét, még olyanok is, akik már olvasták, de igazi érdeklődés csak ennek az ankétnak a hatására támadt bennük.

Ez a könyvtárpedagógiai kísérlet is megmutatta, hogy az oktatófilm megfelelő előkészítés esetén milyen mozgósító hatású lehet az ismeretterjesztő irodalom olvasása iránti kedv ébresztgetésénél.

Szükséges volna azonban a film felhasználásának további tanulmányozása, hogy minél változatosabban és vonzóbban építhetnénk be irodalmi rendezvényeinkbe. A film szélesebbkörű és szakszerű felhasználása újabb tömegek érdeklődését keltené fel az olvasás és a könyvtármunka iránt.

TOTH BELA

tanítóképző-intézeti tanár

A „Bibliotekar“ 7. száma magyarul

A folyóirat 7. számának vezető cikke arra hívja fel a Szovjetunió könyvtárosaikat, hogy széles körben terjesszék a hírlapokat és a folyóiratokat, mert ez a könyvtár kulturmunkájának fontos ága. A sajtónak óriási jelentősége van a kommunista társadalom fejlesztése érdekében vívott harcban. A Szovjetunióban jelenleg több mint 8000 hírlap és mintegy másfélezer folyóirat és más időszaki sajtótermék jelenik meg. Ezek a számok hangsúlyozzák, hogy a Szovjetunió mily fontosnak tartja dolgozóinak újsággal és folyóirattal való ellátását és a könyvtárosok nagyarányú munkáját, felelősségét a sajtó terjesztése terén. Mindaz, amire e tekintetben a vezércikk a szovjet könyvtárosokat figyelmezteti, hazai viszonylatban vonatkozik a mi könyvtármunkánkra is. E. Evjenjev a tömegkönyvtárak könyvelését bírálja, rámutatva a kiadók és a könyvtárellátók hibáira, mulasztásaira. Ezzel kapcsolatban javasolja a központi könyvfeldolgozásnak, valamint a könyvtártechnikai tárgyak előállításának és áru-

sításának megszervezését. A. Kljonov a nyomtatott annotált katalóguscédulák tartalmának minőségét vizsgálja és bírálja. A szovjet kiadói és könyvtárügyi szervek működésének bírálata alkalmas arra, hogy abból nálunk okuljanak. J. Blinkov a pedagógiai ismeretek könyvtári propagandájával foglalkozik, részletesen és tanulmányosan, Z. Ambarcumjan pedig a szépirodalmi művek osztályozási módszertanának és a szakkatalógusokban való tükrözésüknek alapvető módjait tárgyalja szabatosan és világítja meg jó példákkal. A »Járási és falusi könyvtárak« rovatban a Fekete-tenger partján fekvő Fontanka kolhoz könyvtárának módszereivel ismerkedünk meg. N. Berhin pedig néhány úttörő tábor 1952. évi munkájáról és tapasztalatairól számol be. A »Könyvtárosképzés« rovatban G. Babanov több segítséget kíván a levelező hallgatók számára. Bibliográfiák, könyvjegyzékek, ismertetések és könyvtárügyi hírek egészítik ki a magyarul fordított Bibliotekar legújabb számát.

Lengyelországi tapasztalatok

Az elmúlt nyáron egy delegációval a baráti Lengyelországban töltöttem két hetet. Mivel a delegáció célja nem a könyvtármunka megismerése volt, hanem a kulturális munka tanulmányozása általában, a könyvtárügyről csak nagy vonalakban tudok beszámolni.

Lengyelországban 1938-ban 38.000 könyvtár működött, 21 millió kötet könyvvel. A háború, a fasiszta rombolás következtében ebből mindössze 6 millió kötet maradt meg.

Ma már 85.000 könyvtárnak 55 és fél millió könyve van, amiből 17 millió kötet az állami könyvtáraké.

Lengyelország háromszor nagyobb területileg Magyarországnál, lakossága kb. 25 millió. Míg nálunk 1.3 kötet esik egy lakosra, addig Lengyelországban 2.3 kötet.

Az állami tömegkönyvtárak szervezeti felépítése lényegében azonos a mienkével. Az országnak 19 vajdasága van. Minden vajdasági székhelyen létrehoz-

ták a vajdasági könyvtárat — több mint 270 járásában járási könyvtár, továbbá kb. 700 városi és 3000-en felüli községi könyvtár működik. Ezenkívül a községeknél kisebb településeken 20.000 vándorkönyvtárat létesítettek.

A könyvtárügy jelentőségét mutatja, hogy a 3000 községi könyvtár felében főhivatású könyvtáros dolgozik, akik legnagyobb részt egyhónapos, illetve két-hetes könyvtárostanfolyamot végeztek.

A vajdasági, járási könyvtárak elsőrendű feladata a területükhöz tartozó könyvtárak irányítása, módszertani segítése, ellenőrzése, végül területükön könyvtárak szervezése és könyvvállományuk biztosítása.

A vajdasági, járási könyvtárak helyi kölcsönzést nem folytatnak, ezt a városi könyvtárak fiókkönyvtárai végzik. A városi könyvtáraknak számos fiókkönyvtáruk van. Törekvésük az, hogy minden város minden nagyobb kerületében legyen fiókkönyvtár. A gyakorlat

azt bizonyítja, hogy az olvasók jó könyvtári ellátása ezt megköveteli. Nálunk is vannak ilyen törekvések, de a tanácsok és sokszor maguknak a könyvtárosoknak a nehézsége, meg nem értése (helyiséget nem biztosítanak, házbér kérdését nem intézik el kedvezően) akadályozza a fiókhálózatok kiépítését.

Valamennyi könyvtárfajtának olvasóterme van. A lakosság igen kedveli: ezeket és rendszeresen látogatja. Itt említem meg, mint érdekes és számunkra újszerű kultúrintézményt a nemzetközi sajtó és könyvek klubját, olvasótermét. Varsóban négy ilyen klubja van. Minden vajdasági székhelyen, a nagyobb ipari jellegű városokban és üdülőcentrumokban is megtaláltuk ezeket az olvasótermeket.

Varsó egyik forgalmas negyedében látogattunk meg egy ilyen klubot. Már első pillanatban feltűnt szép, ízléses és kényelmes berendezése. A helyiség több teremből áll. — A klubban 29 nemzet 625 féle demokratikus napilapja és folyóirata megtalálható. Valamennyi asztalon egy-egy nemzet zászlaja. A napilapok és folyóiratok friss számai az egyik teremben, a régi példányok évfolyamokként bekötve, egy másikban olvashatók. Egy kisebb helyiségben a legújabbban megjelent idegennyelvű könyveket mutatják be, ezek a helyszínen megvehetőek. Legfőként az irodalom klasszikusait és a szovjet könyveket vásárolják.

Az előcsarnokban és a klub valamennyi helyiségében ízléses kiállításokat láthatunk. Ottjártunkkor Van Gogh, a híres holland festő halála 100 éves fordulójára készítettek életéről szóló cikkekből és műveit tartalmazó albumokból kiállítást.

Ezt a kultúrintézményt nagyon sok idegen és nyelveket tanuló lengyel dolgozó látogatja. Nagy népszerűségnek örvend. Belépődíj nincs, minden kötöttség nélkül, mindenki maga keresi ki az őt érdeklő irodalmat. Olvasás közben dohányozhatnak és büffé is áll a rendelkezésükre.

A szakszervezetek igen jelentős, a mienknél lényegesen nagyobb feladatot vállalnak a kultúrforradalom célkitűzéseinek megvalósításából. Könyvtárhálózatuk kiépítése szinte az állami könyvtárhálózatával vetekedik. A Szakszervezetek Országos Tanácsánál, a vajda-

sági szerveinél, az egyes szakszervezetek központjaiban jól kiépített apparátus működik:

Varsóban a Szakszervezetek Országos Tanácsának kultúrosztályán a könyvtárügyet 3 főből álló részleg irányítja. Feladatuk a jelenleg működő 5801 állandó és 7651 vándorkönyvtár működtetésének elvi irányítása, ellenőrzése.

Minden vajdasági székhely szakszervezeti tanácsánál 4 tagú kultúrosztály működik. Külön könyvtárfelelős nincs, ezt a feladatot a vajdasági szakszervezeti könyvtár vezetője látja el. A vajdasági szakszervezeti könyvtáraknak átlagosan 8 dolgozójuk van.

Általában főhivatású könyvtárost az 500 dolgozón felüli üzemekben alkalmaznak. Ma számuk kb. 1000. Főhivatású könyvtáros középiskolai végzettségű dolgozó lehet, aki legalább 3 hónapos könyvtárostanfolyamot végzett.

A vajdasági szakszervezeti könyvtár feladata sokrétű. Az 500 dolgozón aluli üzemekben könyvtárakat létesít. A területén lévő valamennyi üzemi könyvtár szakmai segítője, irányítója. E célból havonta rendszeresen szemináriumokat tart, továbbá a kiszállások alkalmával instruálja a könyvtárakat.

A vajdasági szakszervezeti könyvtár a vajdasági székhelyen a szakszervezeti tagok és családtagjaik részére helybenolvasást és házhoz való kikölcsönzést biztosít. A könyvtárak mindenhol a vajdasági szakszervezeti kultúrházban nyertek elhelyezést.

A krakkói vajdasági szakszervezeti könyvtár 8 teremben, 50 000 kötet könyvvel működik, ebből a helyi kölcsönzési anyag 12 000 kötet. Kétszáz féle napilapot és folyóiratot járát.

A könyvtárban 9 könyvtáros dolgozik, mindegyike könyvtárostanfolyamot végzett.

Helybeli olvasója 3000, az átlagos napi forgalma 200 kötet. A területéhez tartozó üzemekben 250 vándorkönyvtárat lát el. Az állami gazdaságokat és gépállomásokat is ez a könyvtár látja el könyvvel, illetve könyvtárral.

Vándorkönyvtáraik könyvellátására külön cserealapjuk van. Egy vándorkönyvtár 50—100 kötet könyvből áll. Könyvellátásuknál mindenkor figyelembe veszik a helyi igényeket; ennek felderítése és nyilvántartása elsősorban az instruktorok feladata. A könyveket

könyvtári felszereléssel látják el és első-
szben szekrényformájú ládában küldik
ki.

A könyvtár komoly propaganda mun-
kát végez szóban és írásban is. Saját
készítésű plakátokat, bibliográfiákat
(könyvek és folyóiratok cikkeiből) készí-
tenek. Könyvborítólapokból kartonra ra-
gaszolt leporello formájú katalógust ál-
lítanak össze, amelyet az olvasók szíve-
sen használnak. Előadások számára
anyagokat gyűjtenek és dolgoznak fel.

Szóbeli propaganda munkát is foly-
tatnak, irodalmi esteket, írók és olva-
sók találkozásának estjeit (néhány nap-
pal ottjártunk előtt rendezték meg pl.
Sztalinogradban a sziléziai írók estjét),
felolvasásokat rendeznek. A felolvasá-
sokat könyvből vett dramatizált jelene-
tekkel színesítik. Filmvetítéssel egybe-
kötött előadásokat szerveznek egyes
szakkörök részére, népszerű, tudományos
témákból, híres emberek életéről, mun-
kásságáról stb.

Minden vajdasági szakszervezeti
könyvtárnak 3—5 helyiségből álló ifjú-
sági részlege is van: külön kölcsönző,
olvasó és tanulószoba. A tanulószobá-

ban a gyermekek szakfelügyelet mellett
iskolai leckéiket készíthetik el. Az ifjú-
sági részlegek könyveken kívül játéko-
kat is tartanak.

A vajdasági szakszervezeti könyvtárak
a legmodernebb könyvtári típust képví-
selik, jellegben leginkább a mi megyei
könyvtárainknak felelnek meg. A szak-
mák országos központjainak kultúrosz-
tályain mindenütt van könyvtárfelelős.

A könyvtárosok munkáját megbecsü-
lik Lengyelországban, ez például abban
is megnyilvánul, hogy a kiváló munkát
végző könyvtárosokat külföldi jutalom-
üdülésben részesítik. A sztalinogrodi
szakszervezeti könyvtár vezetője éppen
Bulgáriában üdült ottjártunkkor.

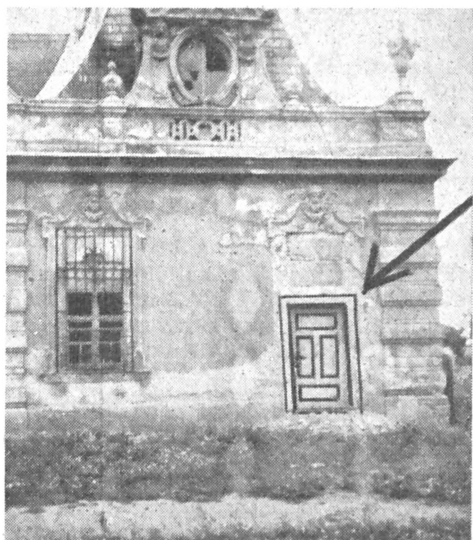
Komoly tanulság volt számunkra kü-
lönösképpen a szakszervezeti könyvtá-
rak munkájának tanulmányozása, meg-
ismerése. Úgy gondoljuk, hogy a szak-
szervezeti könyvtárak szervezeti felépí-
tése és irányítása, a munkaerők elosz-
tása, a könyvtári munka eredményei azt
mutatják, hogy a lengyel elvtársak meg-
találták a helyes utat, amit a mi visz-
onyainkra alkalmazva, jó volna követni.

DARABOS ÉVA

Kölcsönkönyvtár a lengyelországi Lodzban

Kamra vagy könyvtár

Fontos, hogy könyvtáraink könnyen megtalálhatók legyenek. Ezt segítik elő a könyvtárak utcai táblái. Körülnéztünk: hogyan állanak ebből a szempontból könyvtáraink. Képeinken ennek a szemlének eredményét mutatjuk be.

Első képünkön a nyíl Hort község (Heves megye) népkönyvtárának bejáratára mutat. Azért rajzoltunk a képre egy nyilat, hogy tudni lehessen, hol is van a népkönyvtár. Mert ezt egyébként nehéz lenne megállapítani: semmiféle tábla vagy felírás nem árulja el. Az is megjegyzésre méltó, hogy a községi tanács ezt a kis dohos helyiséget adta a könyvtár céljaira, annak ellenére, hogy ennek a nagy épületnek nagyobb része üres.

Jogos a kérdésünk: kamrába vezet-e ez az ajtó, vagy könyvtárba?

Szerencsére nem minden könyvtárunk rejtőzik így el.

A járszberényi Járási Könyvtár bejáratát nemcsak a hivatalos, ovális tábla mutatja, hanem egy nagy festett címtábla is, amely a kölcsönzési időket is feltünteti.

*

A karácsondi népkönyvtár nemcsak a bejáratánál elhelyezett táblával hívja fel magára a figyelmet, hanem a községi út elágazásánál egy villanypóznára szerelttel is.

Az egri Megyei Könyvtár hét ilyen táblát készíttetett és helyezett el a város különböző pontjain. Ezek a táblák kétszertelenül hozzájárultak a könyvtár népszerűsítéséhez és forgalmának emelkedéséhez.

Reméljük: ez a néhány kiragadott példa meggyőzi azokat a könyvtárosokat, akik eddig elhanyagolták azt, hogy utcai táblával is felhívják a dolgozók figyelmét könyvtáraikra, és a jáászberényi, vagy lehetőség szerint a kárászsondi és egri példát fogják követni.

A tömegkönyvtárak szerzeményezéséről

Megyei és járási könyvtársaink 1953. január 1-től helyi kölcsönzésük céljára, szabad keretük terhére a helyi AKV könyvesboltokból vásárolnak szépirodalmi és ismeretterjesztő műveket könyvállományuk kiegészítésére, illetve olvasóközönségük érdeklődésének kielégítésére. Általában azokat a műveket szerzik be a helyi könyvesboltokból, amelyekből a Népkönyvtári Központ keveset, vagy egyáltalán semmit nem küldött, de amelyekre a könyvtárosoknak a helyi jellegű szükségletek kielégítésére mégis szükségük van.

Milyen könyveket rendeljen meg a járási könyvtáros és milyeneket ne?

A legtöbb probléma az ismeretterjesztő irodalom s azon belül a szakkönyvek beszerzésénél van. Ugyanis könyvtársaink egy része válogatás nélkül mindent megrendel, ami a könyvpiacon megjelenik, szem elől tévesztve azt, hogy mely könyveket kell egy nyilvános tömegkönyvtárnak s mely könyveket egy üzemi szakkönyvtárnak megrendelnie.

Előfordul, hogy egyes járási könyvtárak egyetemi nivójú szakkönyveket szereznek be, holott erre szükség nincs, mert ilyen könyveket az üzemi vagy vállalati szakkönyvtár szerez be dolgozói számára. Pl. a téli járási könyvtár a közelmúltban megrendelte Jung: Mész- és cementipari technika (ára: 102 Ft), Mironov: A téli betonozás (ára: 52.50 Ft)

c. könyveket. Egész sereg példát lehetne felhozni hasonló esetekre, amikor ilyen egyetemi nivójú szakkönyveket szereznek be járási könyvtáraink.

Főlöszleges az olyan orvosi szakkönyvek szerzése is, mint pl. az Odontológia, vagy Kerpely: Csecsemőkori sorvadás, Kettesy: Szemészet c. könyve, amelyek a makói járási könyvtár rendelt meg, s amelyeket orvosi előképzettséggel nem rendelkezők egyáltalán nem értenek meg.

Előfordul az is, hogy a könyvtárak a könyvvásárlásra fordított összegből nem könyvet, hanem dekorációt vásárolnak. Pl. a kalocsai járási könyvtár a közelmúltban eszközölt rendelésében könyvek helyett 8-féle gipszből készült dekorációt vásárolt 115.60 forint értékben. Ez nemcsak költségvetési szempontból, de könyvtárpolitikai szempontból is helytelen.

Tény, hogy könyvtársaink az eddigiek folyamán nem sok útmutatást kaptak a helyes szerzeményezéshez, de azért ilyen hibákat nem lett volna szabad elkövetniök. A közeljövöben a Népkönyvtári Központ szerkesztésében meg fog jelenni egy útmutató, amely foglalkozik a szerzeményezés kérdéseivel s hasznos tanácsokat fog adni ezen a téren is könyvtársainknak.

RAKOS JÓZSEFNÉ,

a Népkönyvtári Központ munkatársa

Megrongált könyvek javításáról

Kérdés: Hogyan lehet a megrongálódott könyveket házilag, egyszerű eszközökkel megjavítani?

Válasz: Olvasóinkat nemcsak a helyes olvasásra, hanem a könyv megbecsülésére is nevelni kell. Elsősorban a tanulóifjúságot! Sőt a tanulóifjúságot be kell vonni a könyvállomány tényleges megóvásába is. A könyv megbecsülésére való nevelés hathatós módszere: amikor az ifjú olvasó megrongált könyvet hoz vissza a könyvtáros mindjárt felszólítja, hogy lépjen be a könyvjavító ifjúsági brigádba, amelyet nagyon ajánlatos minden könyvtárban megszervezni.

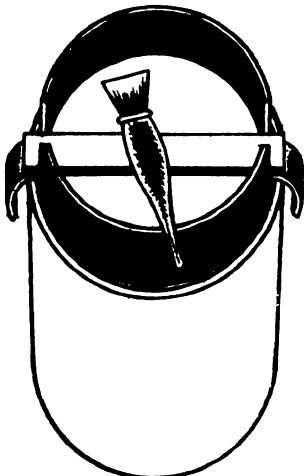
A könyvtár állományának karbantartására, illetőleg a legegyszerűbb javítási munkák elvégzésére a következőket tanácsolom:

A legszükségesebb eszközöket kell elsősorban előteremteni, kellekeket, amelyek nélkül még a legegyszerűbb javítást sem lehet elvégezni. Szükséges: egy 20 cm-es jó acélolló, egy acélpengéjű éles kés (hegyes), egy 15 cm-es simítócsont, (marhalábszárcsontból lehet kifáraggni és simára lecsiszolni), lapos le-

gyen! Két hosszúszerű ecset (egy az enyvhez, egy a keményítőhöz. Mindez a háztartási boltban kapható). Egy vasvonalzó papírvágáshoz, egy ív csiszolvászon (késélesítéshez), egy duplatartályú enyvfőző üst (1. ábra). Házilag nagyon olcsón előállítható. Szerzünk két nagyobb úrtartalmú konzervdobozt, fontos azonban az, hogy az egyik beleférjen a másikba. A nagyobbikban forraljuk a vizet az enyves tartály alatt. A kisebbik az enyves tartály, ebben van az előreátatott táblaenyv. A kisebbik konzervdobozt két oldalán bádoggvágó ollóval körülbelül 3×2 cm mélyen becsipjük, kempószerűen visszahajtjuk és ráakasztjuk a vizestartályra. A kivágott részbe keresztbe egy fadarabot erősítünk, amelyre majd az ecsetet helyezzük. Szükséges még egy kis irodai vasprés (ha van mód a beszerzésre, ennek hiányában jó bármilyen széles, nehéz, lapos kő, vagy márványlap), egy zsákvarrótű (nem túl nagy) a könyvek újrafűzéséhez. Csont- vagy bőrenyv szükség szerint, háztartási keményítő (beszerezhető minden háztartási boltban). Ezenkívül kellő mennyiségű erős, szívós, vékony papír (legjobb a barna nátron-papír, amiből a cementzsákok készülnek) és ha beszerezhető, könyvkötővaszon a könyvtáblák javításához és egy $\frac{1}{4}$ kg-os kalapács. Ha mindez együtt van, megkezdhetjük beteg könyveink gyógyítását.

A munkát nem a legrosszabb állapotban levő könyveknél kezdjük, hanem azokat vegyük előbb kézbe, amelyeket kevés munkával meg lehet menteni az elrongyolódástól.

Azt a megrongálódott könyvet, amelynek nemcsak a táblái szakadtak le, hanem a **belső könyvtest is szétesőben van**, ívenként szétszedjük, ívközökben elvágjuk a cérnát, amely még az egyes íveket tartja, vagy késsel kiemeljük a fűződrótot. Az ilyen könyv »szamárfüles« is. Ezeket a lapokat egyenként a szamárfül helyén, görbületének ellen-

1. ábra

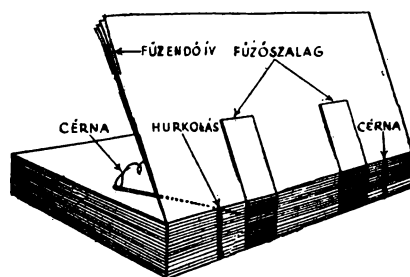
kező oldalán nedves szivaccsal kisimítjuk. A szakadt leveleket egyenként keskeny papírcsíkokkal megragasztjuk. Legalkalmasabb erre a célra az úgynevezett vékony bankposta-papír. Ezt éles késsel, vasvonalzó mellett, gyártási irányban vágjuk. A szétesett levelekből új íveket ragasztunk.

Az első és utolsó ívre (kívülről) előzéklapot ragasztunk. (Kétszer véve a könyvtest nagyságát, középen meghajtva, a hajtásnál keskenyen keményítőragasztóval megkenve.) Két lemez között szárítjuk. Ha a javított és ragasztott ívek megszáradtak, akkor újra felfűzzük a könyvet két, vagy három vászonzalagra. A fűzést hátulról előre haladva végezzük (2. ábra), a cérnát minden ív felfűzése után az előző ív cérnájához hurkoljuk. Fűzés után elvarrjuk a cérna végét és a szalagok végeit keményítővel, az előzéklapra hajtva, leragasztjuk.

Ezután megenyvezzük a könyv gerincét. Az enyvezést nem szabad vastag enyvvel végezni, mert a vastag enyv száradás után eltörik és vele együtt törik a könyvtest is. Balkezünkkel leszorítjuk a könyvtestet az asztal szélére és kalapáccsal bedörzsöljük az enyv a könyvgerinc ívei közé.

Ha már megszikkadt és érintésre nem ragad — nem szedhető csontkeményre szűrítani —, kalapáccsal meggömbölyítjük. A bálkáz hüvelykujját a könyv hosszanti metszésére szorítva, többi ujjunkkal a könyvet magunk felé húzva (a hüvelykkel tolva), kalapáccsal a gerinc élét magunk felé veregetjük: előbb az egyik, majd a másik oldalon. Két-háromszor kalapálás után a könyvgerinc gömbölyű lesz. A gerincere erős, szívós (nátron) papírt ragasztunk. (Fejnél-lábnál fél cm-rel rövidebb legyen, nehogy kilátsszék a táblából, rontva az esztetikai hatást.) Ezzel a könyvtest készen áll arra, hogy újra visszakerüljön az eredeti, régi táblájába, vagy ha az már annyira megrongálódott, hogy használhatatlan, új táblát kell készíteni. Erről azonban később.

Most egy ugyancsak gyakori esettel foglalkozunk. Nagyon sok olyan beteg könyv van a könyvtár állományában, amely még nem esett széjjel. A lapjai nem rongálódtak meg, de az ívei már lazák. Általános ismertetőjele, hogy belül, az előzéklap és a tábla között, a könyv nyílásában keskeny, szakadt rés tátong,

2. ábra

amelyből szitaszövet meredezik elő. Ha pedig az olvasó elé rakjuk a könyvet, lévén az asztalra, olyan, mintha egy oldalbalokött kártyavár volna.

Minden könyvtestet, akár újra kell fűzni, akár csak újra kell a gerincét enyvezéssel és papír ráragasztásával megerősíteni, kiemelünk a táblából. Mert a tartós orvoslásnak két hathatós módja van: az újrafűzés és az újraenyvezés.

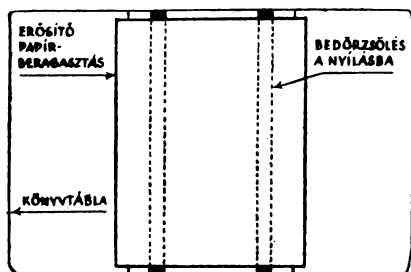
Az »oldalbarúgott«, beszakadt előzőkű könyvtestet a táblának, mint egy szorítókapocsnak, úgy kell újra összefogni. Ezért a tábla vászonanyagát meg kell erősíteni — merevíteni, rugalmassá tenni — a tábla nyílásában. A könyvtestről lefejtett táblát megtisztítjuk belül mindkét oldalon. Olyan széles, erős-szívós (nátron) papírcsíkot vágunk éles késsel (3. ábra), vasvonalzó mellett, hogy a könyvtábla belső gerincét (hátlemezét) és a nyílásokat elfedje; mindkét oldalon 3 cm-re átérjen a táblákra is.

A kiszabott papírcsíkot enyvvel vékonyan megkenjük. Kicsit szikkadni hagyjuk, aztán leragasztjuk vele az előbb leírt területet. Hüvelykujjunkkal jó erősen bedörzsöljük a nyílásba a papírt, hogy minden kis részén meg legyen erősítve a könyvnyílás vászonanyaga. Arra kell vigyázni, hogy a papírcsík ne legyen hosszabb a könyvtest hosszánál, mert ha kilóg a könyv mögül, nagyon csúnyán hat. A megerősített tábla és a könyvtest közé még ajánlatos úgynevezett hüvelyt ragasztani a gerincere. Ennek célja az, hogy ne engedje meglazulni (a levegőben lógni) a tábla nyílását. Továbbá, hogy a könyvtestet a táblába erős kapocsként szorítsa be.

Készítési eljárása a következő: erős, szívós papírcsíkot szabunk, háromszor olyan széleset, mint a könyvgerinc szélessége. Gerincszélességben, középen két-

oldalán egymásra hajtjuk és egyik oldalán leragasztjuk. Kapunk egy lapos papírhüvelyt, amelyet felragasztunk a könyv gerincére. Jó erősen rásimítjuk. Ezután ennek a hüvelynek a hátát megkenjük enyvvel és a táblába illesztjük, heleragasztva a hátlemezebe a könyvtestet. Ezután következik a könyv beragasztása a táblába. Keményítőragasztóval megkenjük az előzéklapot, ráillesztjük a táblát, úgyhogy körben, három oldalon egyforma margója legyen. Ugyanezt tesszük a másik oldalon is. Ezután a könyvet két vastagabb papírlemez közé helyezve (a lemezek csak a nyílásig legyenek könyvre téve) lepréseljük erősen. Rövid idő múlva kiemeljük a présből: megnézzük, nem ragadt-e oda valahova. Ha rendben találtuk, visszahelyezzük a présbe (amely lehet egyszerű kőhezők is), de most már csak laza nyomást adunk rá, amíg megszilárdul.

Könyvtábla-javítás: a megrongálódott táblát mindkét oldalon lefejtjük a könyvtestről. Mindenek előtt a könyvtestet javítjuk meg (újrafűzzük vagy újraenyvezzük stb.). Ahol a nyílás volt, a papírlemez mellett, ollóval levágjuk a szakadozott anyagmaradékot. Vizes szivaccsal, vagy rongydarabbal kb. 2 cm szélességben megáztatjuk a táblát borító anyagot. Ha megázott: éles késsel felfejtjük a papírlemezről és visszahajtjuk olyan szélesen, amennyire felázott. (Erre azért van szükség, hogy az új hát készítésénél a vásznat »bujtatni« lehessen.) Vastag rajzlapból hátlemezt szabunk, éles késsel, vasvonalóval. A papír »szálának« hosszanti irányában. Olyan széles legyen, mint a könyvgerinc félköríve a legvastagabb részén. Hosszúsága egyezzen meg a könyvtábla magasságával. Ezután kiszabjuk a vásznat, de előbb ezt feldolgozásra alkalmassá kell tenni.

3. ábra

Vászon kikészítésének módja: nem minden könyvtár van abban a szerencsés helyzetben, hogy könyvkötővásznat tud beszerezni. Legolcsóbb és minden könyvtár számára irányadó lehet a következő: népboltban vagy textilüzletben vásárolunk 1 m bármilyen széles karton- vagy kanavászanyagot. A színt esztétikai szempontból a könyv borítóanyaga, raktározási szempontból pedig az határozza meg, hogy milyen címkéket használunk jelzetelesre. A kettő mindig élesen elüssön egymástól. Az anyag mintázata ne zavarja a könyvtárost a kívánt könyv gyors megtalálásában. Legalkalmasabb az egyszínű anyag. Ha az anyagot beszereztük, olyan széles darabot vágunk belőle, amilyen a könyvtábla megjavításához szükséges. Tehát ha egy javítandó könyvnek a hátlemeze 3 cm széles, akkor a kiszabott anyag 7 cm széles legyen. 3 cm-t a hátlemeze, fél-fél cm-t a nyílásokra és a táblákra mindenkor másfél-másfél cm-t számítunk. Hosszát a könyvtábla hosszanti mérete határozza meg. 3 cm-rel szabjuk hosszabbra, hogy felragasztás után alul-fölül be lehessen hajtani. Ha a kívánt méretű vásznat kiszabtuk, ugyanolyan méretű papírcsíkot vágunk vékony, erős papírból. A papírcsíkot keményítőragasztóval egyenletesen megkenjük. Hagyjuk kicsit szikkadni, majd pontosan illesztjük rá a vászonanyagra, hogy teljesen befedje. Egy másik papírlapon át, simítócsonttal egyenletesre simítjuk, hogy jól ragasszon. Régi újságpapír közé tesszük és gyengén lenehezítve megszáritjuk. Száradási ideje egy éjszaka. Ha megszáradt, a papíros felőli oldalán egyenletesen megkenjük. Közepére helyezük a rajzlapból kiszabott hátlemezt úgy, hogy minden oldalon arányosan egyforma margó maradjon. Ezután az egyik, majd a másik táblát illesztjük a megkent anyagra. A tábla és a hátlemez között fél-fél cm-es nyílást hagyunk. Behajtuk az anyagot fent és lent is. Megfordítjuk a táblát, a vásznat simítócsonttal rásimítjuk a hátlemeze és kétoldalt a táblákra is, hogy jól ragadjon. Ezután keményítővel az ujjunk hegyével megkenjük a tábla borítóanyagának felfejtett részét. Ha kissé megszáradt, simítócsonttal, papíron keresztül gyengéden rádörzsöljük a táblára. Belül a nyílást megerősítjük erős, szívós papírral, ahogy ezt már az előbb

is megtettük. Hangsúlyozzuk, hogy minden javításnál új előzéklapot kell ragasztanunk, mert ez tartja az egész könyvtestet a táblában.

Vászonarokragasztás: A vásznat ugyanolyan módon, mint már ismertettem, papírra ragasztjuk. 5×5 cm-es kockákat vágunk, majd ezeket átlós irányban újra elvágjuk. Derékszögű háromszög darabkákat nyerünk. Ezeket megkenve ráhelyezzük a táblák sarkára úgy, hogy kétoldalon 1—1 cm-es margót hagyunk. A tábla hegyénél levágunk ollóval a vászon hegyes sarkából. Behajtjuk a vásznat a táblára, előbb az egyik oldalon. Körmünkkel a tábla hegyes sarkánál a papírlemezhez simítjuk az anyagot és utána behajtjuk a másik oldalon is.

Papírborítás: A táblánál, a három oldalon 2 cm-rel szélesebb papírt szabunk. Két sarkán levágunk annyit, hogy az előre felragasztott vászonarokot le ne takarja. Ennyivel egyenletesen megkenjük, a hátvászonra fél cm-re ráillesz-

szük, lesimitjük, három oldalán behajtjuk.

Gyártási irány: a papírnak, vagy a vászonnak az az iránya, amerre az anyag erősebb szálai hosszanti irányban helyezkednek el. Tehát az anyag hosszanti szálainak a könyvtest hosszanti irányában kell haladnia («szálára»). Ennek a szabálynak a betartása alapvető fontosságú, még a javítási munkáknál is.

Keményítőragasztó (csiriz) készítése: 5 dkg búzakeményítőt előbb kevés vízzel péppé keverünk. Ezt a pépet felöntjük fél liter hidegvízzel. Az oldatot aztán nyílt láng fölött fakanállal addig kavargatjuk (gyorsan, hogy oda ne égjen), amíg tejfelvastagságúvá válik. Ekkor levesszük a tűzről és kihüléséig keverjük. Gusztusos ragasztóanyagot kapunk, amellyel általában a belső ragasztásokat végezzük.

Enyvfőzés: táblaenyvet darabokra törve, tiszta edényben egy éjszakán át áztatjuk. Másnap az enyvfőzőüstben felfőzzük, melegvízzel hígítjuk.

PUSZTAHÁZI ISTVÁN

BIBLIOGRÁFIÁK

Mit olvassunk Lenin elvtársról magyar nyelven? (1953. 40 l.) címmel jelent meg a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Népszerű Könyvészeti Sorozatának 8. számú ajánló bibliográfiája. Remete László 62 magyar nyelvű nyelvet válogatott ki »Lenin elvtárs életéről«, »Lenin — a marxizmus nagy tanítómestere« és »Lenin a szépirodalomban« című fejezetekre osztva bibliográfiáját. A Lenin műveit méltató munkákat logikai sorrendben, tartalom szerint közli. A népkönyvtárosok különösen jól használhatják a szerzőket is méltató, szabatos fogalmazású könyvismertetésekkel ellátott ajánló jegyzéket.

Mit olvassunk Tito Jugoszláviájáról? (1953. 16 l.) a címe az Országos Széchenyi Könyvtár kis könyvészeti füzetének, amelyet a népkönyvtárak számára készített ajánló bibliográfiáinak sorozatában adott ki. Népkönyvtárosaink kiállítások rendezésénél is jól használhatják feliratokra a felsorolt könyvek ajánló ismertetéseit.

»Mit olvassunk az őszi talajmunkákról« és »Mit olvassunk a növénykültúraneveléséről« címmel jelent meg az Országos Mezőgazdasági Könyvtár »A nagy termésért« sorozatának 7. és 8. számú ajánló rölpap-jegyzéke, amely a kormányhatározatokhoz és az időszaki mezőgazdasági munkákhoz alkalmazkodva, ajánlja a mezőgazdasági szakkönyveket a népkönyvtárak, termelőszövetkezeti csoportok, állami gazdaságok és gépállomások olvasótáborához tartozó dolgozóknak hazai és szovjet szerzők szakmunkáit.

Új szerzemények címmel a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem központi könyvtára közzétette (kéziratként, belső használatra) 1953. július havi szerzeményeinek sokszorosított füzetét.

Az ifjúsági mozgalomról címmel az ÁKV tárgykörök szerint tíz részre tagolt jegyzéket adott ki azokról a könyvekről, amelyeket a hazai és szovjet szerzők az ifjúsági mozgalom történetéről, céljáról és tennivalóiról írtak.

A KÖNYVTÁR ÉS AZ OLVASÓK KAPCSOLATA PESTIMRÉN

Nemrég múlt egy éve, hogy megnyílt Pestimrén a Szabó Ervin Könyvtár 31. sz. fiókjá. Azelőtt a helyi kultúrotthonban volt úgynevezett könyvállomás és hetenként egyszer mozgókönyvtár látogatott el Pestimrére. Ez azonban nem elégítette ki a főváros XVIII. kerületévé előlépett telep nagyobb részében fizikai dolgozókból álló lakosságát. Könyvtárunknak ma már három könyvállomása is van, egy a Szabadság tsz-ben, egy a Fodrászszövetkezetben és egy a Szabadság-moziban. Két-háromhetenként cserélik a könyveket a könyvállomásokon, amelyek vezetői társadalmi munkában végzik el a kölcsönzést és a könyvek megőrzését. Havonta kétszer olvasóórát tartok a tsz-ben és ilyenkor részleteket olvasok fel egy-egy kiválasztott könyvből. Az 1919-es proletárdiktatúra Patak István vértanújáról elnevezett kultúrotthonban Nyikolajeva »Az aratás« című könyvről tartottam könyvmegbeszélést, amely nagy hatással volt a hallgatókra. De nemcsak a szépirodalom érdekli a pestimrei dolgozókat, hanem nagyon olvasnak a mezőgazdasági és kertészeti könyveket is. A műszaki munkákat azok keresik, akik Lőripcen dolgoznak, de itt laknak. Ha új szakkönyvet kapok, megnezem az olvasó törzslapján, hogy kit is érdekelne. Beteszek oda egy cédulát és ha könyvért jön, figyelmeztetem, hogy új szakkönyv érkezett, amelyet használhat munkájához. A véleménykutató lapokból megtudtam, hogy mit keresnek hiába az olvasók, mert még nincs meg a könyvtárunkban. Egy vegyész-gyakornok alumíniumgyártással kapcsolatos könyveket kíván, más olvasó szerkezeteket bemutató bádogos szakmunkát keres, többen érdeklődnek fűtésszerelő és hegesztő, még többen repülésről írt szakkönyvek iránt. Sokan szeretnének olvasni útleírásokat, tudó-

mányos utazásokról szóló munkákat. Többen kéri Petőfi és Arany levelezését. »Minél több Jókai, Mikszáth és más modern könyveket kérünk« — írja egy gyári munkás. Többen reklamárlják Kajtajev: »Távolban egy fehér vitorla« és Jókai »Rab Ráby« című művét. A szépirodalom mellé mindig ajánlok ismeretterjesztő és az olvasó szakmájába vágó könyvet, a pártoktatásban részesülőknak pedig ajánlom a javasolt irodalmat. A férfi dolgozók közül sokan keresnek politikai műveket. Olvasóink javaslatai bizonyítják, hogy mennyire szívükön viselik a könyvtár és az olvasók kapcsolatának még szorosabbra fűzését. »Egyetemisták és jó szakmunkások beszéljenek munkájukról és adják át tapasztalataikat« — javasolja az egyik. »Nagy segítséget nyújtottak tanulmányaimhoz a szovjet szépirodalmi könyvek, de nemcsak irodalmi ankétokat, hanem természettudományi előadásokat is kellene tartani« — írja egy másik olvasó. Egy asztalos azt indítványozza, hogy a könyvtár minél nagyobb mennyiségben szerezzé be a haladó magyar irodalom termékeit, mert »ezzel elősegíti társadalmi rendünk megerősödését«. Egy javaslat az ifjúság nevelése érdekében magyar mesék terjesztését kéri. Egy fűtésszerelő azzal óhajtja erősíteni a könyvtár és az olvasó kapcsolatát, hogy a Szabó Ervin fiókkönyvtárak 3—4 havonta cseréljék könyvállományukat. Egy vízvezetékszerelő beszámolt arról, hogy Szaposnyikov szovjet szerzőnek »A külső vízvezetékszerelés« című könyvét forgatta nagy haszonnal. Már a tavasszal sikerült elérnem, hogy a 3100 kötetnyi könyvállományunkat 807 beiratkozott olvasó használja. Arra törekedtem, hogy a pestimrei könyvtár egyéves fennhállására 1000-re növeljem az olvasók számát. Tervemet sikerült is megvalósítanom.

PÁSZTOR JÁNOSNÉ

a XVIII. ker. Tanács 31. sz.
Szabó Ervin fiókkönyvtárának vezetője

AZ ŐSZI-TÉLI OLVASÓMOZGALOM KISZÉLESÍTÉSÉÉRT

Megyénk könyvtárosai az aratás és cséplőgépek melletti felolvasások befejeztével nagy lendülettel láttak hozzá, hogy előkészítsék könyvtárukat, felfrissítsék könyvvállományukat, hogy mezőgazdasági munkák csökkenésével ki tudják elégíteni a dolgozók új könyvek iránti érdeklődési körét. Erről tanúskodik az is, hogy a megye területén működő 132 népkönyvtár közül csaknem mindegyik könyvtárosa kért új könyveket. Megyénk dolgozóinak könyv iránti érdeklődése a legnagyobb dologidőben sem csökkent. Hogy ez valójában is így van, tények igazolják. Karácsond község dolgozói a július hónapban is 1140 kötet könyvet kölcsönöztek. Egercsehi bányatelep bányászai az elmúlt hónap során 3121 kötet könyvet olvastak. De nemcsak Karácsond, Tiszanána, Egercsehi-bányatelep függetlenített könyvtárosai végeztek jó munkát, jól látja el feladatát Magyar Vilmos dolgozó paraszt Noszvaj község könyvtárosa is, aki 450 kötet könyvet kölcsönözött július hónapban, vagy Fácán Jánosné rózsaszentmártoni könyvtáros, aki 424 kötet könyv kölcsönzésével segítette Rózsaszentmárton bányászait a több szén termeléséhez és a bányász nap tiszteletére tett felajánlásuk teljesítéséhez. De sorolhatnánk Dézsi Zoltán zaránki, Urbán János tarnaörsi, Polyák János zagyvaszántói könyvtárosokat is, akik az elmúlt hónap során több mint 400 kötet könyvet kölcsönöztek. Ezért a munkájukért a Megyei Könyvtár 150—200 forint tiszteletdíjban részesítette őket.

Összegezve az eddig elért eredményeket, most az a feladata a megyei és a megye területén működő három járási könyvtárnak, hogy az eddigénél több, lelkiismeretesebb segítséget adjon a népkönyvtárosoknak.

Elsősorban haladéktalanul fel kell frissíteni a népkönyvtárak könyvvállományát, s meg kell javítani a könyvvállomány összetételét. Ezt a célt szolgálja az országosan most folyó könyvvállomány felmérés. Segíteni kell a népkönyvtárosokat szakmai és politikai képzettségük fejlesztésében.

A népkönyvtárosoknak nyújtandó segítségnek meg is van az előfeltétele, ezt pártunk és az új kormányprogram megvalósítása biztosítja. A Népművelési Minisztérium Könyvtárosztálya és a Népkönyvtári Központ még az őszi olvasó-mozgalom megindulása előtt 12.000 kötet könyvet juttat megyénk népkönyvtárainak. A népkönyvtárosok pedig a népművelési minisztérium által Budapesten szervezett hathetes és öthónapos iskolán szerezhetik meg a munkájukhoz szükséges szakmai és politikai képzettséget.

Hogyan használják fel járási könyvtáraink ezt a nagyarányú segítséget? A hatvani járási könyvtár igénybe veszi és fel is tudja használni a rendelkezésre álló eszközöket. Nincs a járása területén olyan könyvtár, ahol a felmérést el ne végezte volna és ne juttatott volna új könyvet a könyvtárak részére. Járása területén öt olyan népkönyvtár van, ahol az elmúlt hónap során is több mint 400 kötet kölcsönöztek. De Hatvan városában is állandóan növeli az olvasók és kölcsönzések számát. Új-Hatvanban fiókkönyvtárat létesített. Az aktuális irodalmat könyvismertetéseken és könyvkiállításokon népszerűsíti. Az ízlésesen berendezett olvasóterembe nemcsak a gyerekek, de a felnőtt dolgozók is szívesen tartózkodnak. A hatvani járási könyvtár vezetője jó munkájával

*Béke-kiállítás a Heves Megyei
Könyvtárban*

*Kovács László
ecsedei (hatvani járás) népkönyvtáros
forgalma nyáron sem csökkent.*

járult ahhoz, hogy 1954. január 1-vel a hatvani járási könyvtár megyénk kiemelt járási könyvtára lesz.

Nem így van ez a gyöngyösi járási könyvtárban.

A járás területén működő 27 népkönyvtár január óta nem kapott könyvet, pedig a könyvtárosok nemcsak levélben kértek, de beutaztak Gyöngyösre, hogy községük dolgozóinak kívánásait teljesítsék, vagyis, hogy új könyvekkel gyarapítsák könyvtárukat. Az az eset is előfordult, hogy a népkönyvtáros kiválogatta a könyveket, de azt a mai napig nem kapta meg, pedig a gyöngyösi járási könyvtárban elég bőven van könyv. A könyvtárosa panaszkodik, hogy a könyveket már nem tudja hol elrendezni, nincs elég polc — kénytelen a földön raktározni. Tudomásunk szerint a járási könyvtárnak nem az a funkciója, hogy a könyveket raktározza, hanem elsősorban az, hogy a népkönyvtárakon keresztül eljuttassa a dolgozókhöz.

De nincs megelégedve a járási könyvtáros a népkönyvtárosok munkájával sem. Az elmúlt hónap munkájáról nyolc nem küldött jelentést. Ez a dolog magától értetődik. »Ha én nem kapok könyvet a járási könyvtártól csaknem egy éven keresztül, viszonzom azzal, hogy nem küldök jelentést« — mondja a népkönyvtáros, hisz miről is jelentsenek, mikor a meglévő könyveket csaknem valamennyi dolgozó elolvasta már. De

nemcsak a járás területe néz ki ilyen tűrhetetlenül. A városi anyagot is úgy kezeli a járási könyvtár, mint a Csáki-szalmáját.

A legutóbbi látogatásunk során, melyen a népművelési minisztérium kiküldöttje, Lakatos elvtárs is ott volt — megállapítottuk, hogy a járási könyvtár olvasóterme — »szórakozó« hely.

Az olvasóterem ajtaja nyitva volt, de a könyvtárost sehol sem találtuk, az olvasóasztalon pedig borosüvegek sorakoztak.

Ahhoz, hogy a gyöngyösi járási könyvtár az őszi-téli olvasómozgalomban eredményesen bekapcsolódhasson, legfőbb ideje, hogy ezt a lazaságot, ami eddig uralkodott, gyökeresen felszámolják. A gyöngyösi járási könyvtár most már ne raktározza, hanem haladéktalanul küldje el a könyveket a járási területén működő népkönyvtáraknak, mert ezt kívánják a járás dolgozói.

HEGEDŰS ANDRÁS

a Heves megyei Könyvtár vezetője

KEVÉS A KÖNYV A TÓFEJI NÉPKÖNYVTÁRBAN

Zalaegerszegen, az általános gimnáziumban tanulok, a IV. osztályt végzem és nyáron egy hónapig Komlón dolgoztam, hogy kivegyem részemet a DISZ által szervezett nyári munkákból. Amíg itthon voltam, felolvasásokat tartottam a földeken és a cseplőgépeknél. A könyvek népszerűsítésére az ünnepélyeket, a tanácsüléseket és a DISZ-gyűléseket használom fel és ilyenkor mindig elbeszélgetek a dolgozókkal és a fiatalokkal. Számos kiállítást is rendeztem. Községünkben sohasem volt könyvtár a múltban. Most mindenki olvas nálunk, Tófejen. 1952 decemberében 115 olvasóm volt, az idén újabb 88 dolgozó lépett be a könyvtárba, pedig Tófej egyáltalán nem nagy község. Népkönyvtárunknak mindössze 234 kötet az állománya, ez azonban nagyon kevés, mert akik régebben tagjai a könyvtárnak, már mind elolvasták a könyveket és mivel nem tudok nekik újat adni, lassan elmaradoznak. Ez az oka annak, hogy míg januárban, amikor még kevesebb olvasóm volt, 274 könyvet kölcsönöztem, az augusztusi köl-

csönzés már csak 204 volt. Ezért legalább még 250 kötet könyvre volna szükségem, mert a tófeji dolgozók nagyon szeretnek olvasni. A helyi tanács könyvtárunkat mindenben támogatja, már a téli fűtést és világítást is biztosította. Zalaegerszegen, a Megyei Könyvtár előtt pillanatfelvételek sorozata számol be a tófeji népkönyvtár életéről és ezek a fényképek azt bizonyítják, hogy a tófeji olvasók nagyon szeretik a könyveket.

VARGA JENŐ
tófeji népkönyvtáros

JAVASLATOK A KÓRHÁZI KÖNYVTÁRÜGY FEJLESZTÉSÉRE

Hároméves kórházi könyvtármunkám tapasztalata, hogy a könyv a kórházban igen fontos gyógyszer. Pavlov, az orvostudományt forradalmasító szovjet fiziológus tanítása szerint a beteg környezetét úgy kell alakítani, hogy az jótkönyon hasson idegműködésére. Ehhez eszköz a könyv is. A beteg gyógyulási vágyának ébrentartását, életkedvének fokozását, nyugalmanak biztosítását az olvasás segíti. Az olvasás a beteg egyébként felhasználatlan idejét észszerűen kitölti, ezenkívül gyakori eset, hogy a beteg először olvas életében könyvet a kórházban. A szovjet kórházak legfontosabb kellékeinek egyike a jól felszerelt könyvtár és olvasóterem. A Szovjetunióban módszeres tudományos munka kutatja a beteg és a könyv kapcsolatát. Még arra is kiterjed a kutatók figyelme, hogy a lázas betegeknek milyen képeskönyvet adjanak a kezébe, milyen legyen az ifjúsági könyvek kötése és hogy megrokkantaknak milyen — az új foglalkozási ágakat megkedveltető — könyveket nyújtsanak. Törődnek azzal is, hogy a könyvek külsejének gondozása felkeltse a tisztaságra a betegek figyelmét.

A könyvet szerető betegeinkkel a kórházból való távozásuk után levelezést tartunk fenn, érdeklődésüket egészségügyi könyvekre tereljük és így lakóhelyükön bekapcsolódnak a megelőző egészségvédelem mozgalmába. Így nevelünk egészségügyi aktívákat. »A KÖNYVTÁROS« júliusi számában három levél is figyelmeztet arra, hogy a kórházi könyvtárak ügyével többet kell

törödnünk. Hiányzik azonban a kórházi könyvtárak működésének alapos megvizsgálása, a gyógyítás és az irodalom szeretetére való nevelés szempontjából egyaránt. Ezért a következőket javaslom:

A Megyei Könyvtár keretében szervezzenek kórházi könyvosztályt, a kórházi könyvtármunka szervezettebbé tételére, tudományos megvizsgálására, a kórházi könyvtárosok állandó továbbképzésére és a kórházi olvasómozgalom kórházon kívüli kiépítésére. Meg kell teremteni az egészségügyi ismereteket terjesztő szakkönyvtár olvasóinak és aktíváinak taborát, valamint irányítását, hogy a könyv az őt megillető jelentőséghez jusson a gyógyítás terén. Kórházunkban az elmúlt évben 3000 beteg fordult meg, akik 2500 könyvet olvastak. A megyében évente 50.000 beteg vonható be az olvasó-mozgalomba, ami legalább 40.000 olvasót jelent.

ASBÓTH FERENC
sárvári kórházi könyvtáros

SAKKÖRI KIÁLLÍTÁSOK KARÁCSONDON

Könyvtárunk minden eszközzel arra törekedett, hogy elősegítse községünkben a nyári mezőgazdasági munkák sikerét. Június 20-tól július 10-ig népkönyvtárunk a kultúrotthon egyik termében nagyszabású szakköri kiállításokat rendezett. Bemutattuk az elektrotechnikai, a mezőgazdasági Micsurin-szakkör és a kézimunka szakkör tárgyait, amelyeket a szakköri tagok leginkább a könyvtárunkból olvasott szakkönyvekben tanultak alapján készítették. A Micsurin-szakkör bemutatta a kiállításon a dolgozó parasztságnak, hogy szaktudással milyen hatalmas eredményeket lehet elérni a termelésben. Így a konyhakerti növények közül kiállított néhány bámulatraméltó mintaterményt, párhuzamba állítva a tudatlan gazdálkodók silány terményeivel. A nemes terményfajták mellé kiállítottuk a termelésünkkel kapcsolatos időszerű szakkönyveket is, magyarázó szöveggel. Az ugyanekkor rendezett könyvkiállításon olyan mezőgazdasági könyveket állítottunk ki, amelyek a soronlevő mezőgazdasági munkák-

A karácsondi népkönyvtár olvasóterme

kal kapcsolatban időszerűek voltak. A dolgozóknak különösen az »Ötéves tervünk eredményei Heves megyében« című képkiallításunk tetszett. A dolgozók láthatták ezen a kiállításon száz nagyjított fényképen azokat az eredményeket, amelyeket öt éves tervünk elért megyénk területén. 800-nál többen nézték meg ezt a kiállítást. Községünkben az a szokás, hogy a rokonság vasárnap délutánonként összegyülekezik beszélgetésre. Ezeket az alkalmakat gyakran felhasználtam a könyvek népszerűsítésére és a soronlevő feladatok támogatására. Ilyenkor képvetítésekkel és felolvasásokkal élénkítettem a beszélgetéseket. Könyvtárunk küzd a ponyvairodalom ellen. Több ilyen vadnyugati régényt gyűjtöttünk össze és beszállítottuk a Megyei Könyvtárnak. Ugyanakkor az idősebbek körében is népszerűsítettük a Szovjet Kultúra folyóiratot. A 60 éves Kondási Gyuri bácsi úgy megkedvelte a folyóiratot, hogy maga köré gyűjtve a fiatalokat, megismertette velük a Szovjet Kultúrát. Könyvtári munkánk haladását azonban gátolja, hogy nincs elegendő könyvünk. Legalább 500 kötet új könyvet szeretnénk.

DÁN GYULÁNÉ
karácsondi népkönyvtáros

AZ ÜZEMI KÖNYVKIÁLLÍTÁSOKRÓL

Az üzemekben rendezett könyvkiállítások nem minden esetben érik el a kívánt hatást, pedig ma már ezek a kiállítások nem ötletszerűek, hanem előre megszervezett, időszerű kérdésekhez kapcsolódó, tematikus, ajánló jellegű, népszerűsítő kiállítások. Jelentőségük

megmérhetetlen, különösen akkor, ha a meghatározott tárgy köré csoportosuló könyvanyag rendelkezésre is áll, mégpedig több példányban. A kiállítás ugyanis akkor éri el igazi célját, ha a kiállított könyveket az érdeklődő olvasók kezébe tudjuk adni. Ha azonban a kiállított könyvből csak egy példányunk van, célunkat nem érhetjük el, mert ha ezt a példányt kiadjuk, mit teszünk a helyére. Ha pedig nem adjuk ki és csak feljegyezzük az igénylőket, akik azután a bejegyzés sorrendjében jutnak a könyvhöz, a kiállítás tárgyában rejlő időszerűség, mely a könyv iránt felkeltette az érdeklődést, elveszíti hatását. Több példányú vásárlás oldaná meg a kérdést, de a könyvvásárlásra fordítható összeg ezt meggátolja. Mert ha a legfontosabb könyvekből két-három vagy éppen négy példányt vásárolnánk, az újdonságok beszerzésére már nem marad fedezet. Márpedig tudjuk, hogy éppen az újdonságok növelik legerősebben az olvasók számát és a könyv forgalmát. Ugyanekkor a könyvtár anyagát időnként antikvár anyaggal is bővíteni kell. A könyvtárosok nem egyszer kaptak olyan utasításokat, hogy egyidőben több helyen is rendezzenek kiállításokat — az elmondottak után azonban nyilvánvaló, hogy ennek megvalósítása igen nehéz. Helyes és jó, hogy a szakszervezeti könyvtárosok megkapják azoknak a könyveknek jegyzékét, amelyekből kiállítást kell rendezniük. De mit tegyen a könyvtáros, ha könyvtárában nincs meg a kívánt könyv; megvan, de történetesen éppen valamelyik olvasónál van; vagy nincs ugyan kézben, de olyan rongált vagy szennyes az állapota, hogy emiatt kiállítani nem lehet. A kérdést úgy lehetne megoldani, hogy az Állami Könyvterjesztő Vállalat könyveket kölcsönözne kiállítások céljára. Mi megkíséreltük egy alkalommal (Rákóczi-kiállítást akartunk rendezni), azonban az ÁKV-tól azt a felvilágosítást kaptuk, hogy nincs tudomásuk olyan rendelkezésről, amely kiállítási könyvkölcsönzésre vonatkozna. Szerintem a könyvkiállítások ilyen körülmények között csak szemléltető céluak lehetnek, ennélfogva gyakorlati jelentőségük csökken.

SZARNOVSZKY BÉLA

a Kismotor- és Gépgyár üzemi könyvtárosa

HOGYAN LETTEM KÖNYVTÁROS

Délután három óra. A gyerekek csatakiáltások között csapatosan vonulnak be a könyvtárba. Mindegyik egy-két könyvet szorongat kezében. A kölcsönzészobában azonban elcsendesednek. Türelmesen várnak, míg rájuk kerül a sor. Ha megkapják a könyvet, izgatottan lapozgatnak benne: képet keresnek. A későbbben jöttek elmesélik egymásnak, mit olvastak. Valóságos tapasztalatcsere-átadás folyik itt. Közben felnőttek is jönnek. Középiskolás diákok, fizikai dolgozók, értelmiségiek. Ők mosolyogva nézik a gyermekek örömet egy-egy »jó harcos« könyv megszerzése után. Van dolga a könyvtárosnak is. A kölcsönzésre kiválasztott könyvek hamar elfogynak. De ritkul az olvasók száma. Már csak néhány felnőtt van a teremben. »En, kérem Tolsztojtól a Karenina Annát« — mondja egy utolsóéves gimnazista lány. »En az Anyát kérem«, »Móricztól valami jót«, »A Különös házasságot« — hangzanak el egymásután a kérések. A könyvtáros sorban kiszolgálja őket, kielégíti kívánságukat. Így telik el a kölcsönzési idő. A kölcsönzés eredményes volt. 86 olvasó elvitt 171 könyvet. Ezt láttam egy kölcsönzési idő alatt. Nagyon megtetszett ez nekem. A következő kölcsönzési napon odaálltam a könyvtárhoz elé: »Az elvtársnak sok munkája van. Szeretnék segíteni.« Így kerültem be a könyvtárba kiségitőnek. Később láttam meg igazán, milyen szép és komoly hivatás a könyvtáros pályája. A könyvek osztályozása, csoportosítása, feltározása, mind komoly munkát és tudást igényel. Sokan azt gondolják: a könyvtáros nem csinál semmit, csak olvas, vagy néha-néha kiad és bevesz egy-két könyvet. Ez nem így van. Nagyon komoly munkát kell végeznie annak, aki nem akarja olvasóit elidegeníteni a könyvtártól. Gondoskodnia kell megfelelő irodalomról, az új könyvek beszerzéséről, ugyanakkor figyelemmel kell kísérnie a fiókkönyvtárak munkáját, új könyvtárakat, olvasókat kell szerveznie, ankétokat tartania stb. Ez mind igen nagy munkát igényel.

En érzek magamban annyi erőt, hogy ezeket elvégezzem. Ezért jelentkeztem könyvtárostanfolyamra.

GURDON ANTAL

az 5 hónapos könyvtárosiskola hallgatója

A SÁROSPATAKI NÉPKÖNYVTÁR FELNÖTT OLVASÓIRÓL

Ötletes iskola után lettem könyvtáros, július elsején függetlenítettek és akkor átvettem a sárospataki könyvtár vezetését. Az első kölcsönzési napon valósággal megrohantak a gyerekek. Nagyon örültem nekik, de egy hét múlva meglepetve vettem észre, hogy csak — ifjúsági olvasóim vannak. Elődöm, akitől érdeklődtem efelől, azt válaszolta, hogy »bizony felnőttek nem nagyon jönnek«. Erre gyorsan átköltöztettem a könyvtárat a tanács emeletén levő eldugott szobából egy főtcai üzlethelyiségbe és feliratokat függesztettem ki a nagy kirakatban. Ezenkívül hangos hirdadón is közzétettem, hogy a könyvtár várja az olvasókat. Az eredmény nem maradt el. Jöttek a felnőttek is, de csakhamar kiderült, hogy fejletlen ízlésű, elmaradt olvasók, akik Cronin, Bromfield, Zsigray Julianna, Erdős Renée és hasonló írók könyveit kérték. Tűnődtem, mit tegyek? Kezdek beszélni a sokoldalú olvasóról? Talán meg sem hallgatnák, vagy meg sem értenék. Barátságosan közöltem velük, hogy a könyvtárban ezektől az íróktól nincsenek könyvek és ajánlottam Zola »Germinal«-ját, Dickens »Copperfield David«-ját és hasonlókat. Közbe-közbe egy-egy Móricz- vagy Mikszáth-regényt adtam a kezükbe és amikor ezeket már mind olvasták, Illés Béla, Szabó Pál és más újabb magyar írók könyvét, Lev Tolsztoj »Karenina Annát«-ját és Alekszej Tolsztoj »Golgotháját« is kölcsönvették. Ez természetesen nem ment olyan egyszerűen és könnyen, mint ahogy itt elmondtam, mert minden olvasót külön meg kellett győzni, meg kellett szeretetni azokat az írókat, akikről ők azelőtt nem is hallottak. Szeptemberben már ott tartottam, hogy meglegéddel olvasták Szeberényi Lehel »A hegyek elmozdulnak« című könyvét és nemcsak érdeklődéssel olvasták Gorkij »Az Artamonovok« című könyvét, hanem — aminek legjobban örülök — meg is értették és felismerték a három nemzedék életét és a világot, amelyet az író nagy művében ábrázolt... Ezután már merek beszélni olvasóimnak a sokoldalúságról és annak céljairól.

TARR EDIT

sárospataki népkönyvtáros

„A Könyvtáros“ elintézte

A választásokat előkészítő jó munkájukért kitüntetett könyvtárosainknak írt leveleinkre egymást érték az ország minden tájékaról küldött válaszok. A munkájukat, helyzetüket, problémáikat ismertető levelekben népkönyvtárosaink panaszait is közölték velünk. Már a könyvtárosok leveleit ismertető cikkünkben megemlítettük két panasz orvoslását. Szerkesztőségünk ugyanis minden panasz ügyében eljár és azóta számos kívánság és panasz elintézéséről kaptunk értesítést.

Bódis Anna (Boda) írja, hogy a szükséges szépirodalmi és a község németajkú lakosai számára kért német könyveket megkapta a Megyei Könyvtárlól, amelynek egyik munkatársa meglátogatta a könyvtárat, tanácsokat adott és a tanácsnál is közbelépett a bodai népkönyvtár ügyében. A tanácselnökön minden támogatást megígért.

Szücs Viktor (Körösszegapát) közbenjárásunkra megkapta első negyedévi tiszteletdíját és a második negyedévit is rövidesen átveheti.

A Csongrád Megyei Könyvtár kérésünkre megvizsgálta id. Molnár Márton óhajára az ambrózfalvai népkönyvtárat és elismerésül értekezleten adták át neki az első egynegyed függetlenítési tiszteletdíját.

A Nógrád Megyei Könyvtár vezetője Tóth Ilona (Mátraszele) és Fábri Mária (Rétság) népkönyvtárosok panaszára intézkedett, hogy szeptembertől a megye minden népkönyvtára kapja folyóiratunkat. Eddig ugyanis egyes könyvtáraknak a tanács fizetett elő, most azonban kiderült, hogy ily módon kevés könyvtárnak járt A KÖNYVTÁROS.

A Népkönyvtári Központ Dán Gyuláné hozzánk juttatott panaszára intézkedett, hogy a Járási Könyvtár lássa el a karácsondi népkönyvtárat a kívánt szükséges könyvanyaggal.

A Vas Megyei Könyvtár vezetője Gaál Ilona népkönyvtáros panaszára intézkedett, hogy július 1-étől újabb 50 példány járjon a népkönyvtáraknak folyóiratunkból és így az ólmodi népkönyvtár is kapja A KÖNYVTÁROS-t.

Folyóiratunk közbenjárására a Hajdu Megyei Könyvtár megvizsgálta Joó Piroska (Nádudvar) panaszát, tiszteletdíját kiutaltatta és aktívának fogadta a Megyei Könyvtárba Debrecenben, ahol a fiatal népkönyvtáros tanulmányait folytatja.

Fonnyadt Benedek (Hévíz II.) panaszára kérésünkre a Népművelési Minisztérium Könyvtárosztálya felhívta a községi tanácsot, hogy a népkönyvtár részére megfelelő helyiségről gondoskodjék.

A Békés Megyei Könyvtár Szücs Imre (Medgyesegyháza) népkönyvtáros könyvvállományát megvizsgálja és kiegészíti.

A Népkönyvtári Központ Pethő Ince (Fertőd) hozzánk juttatott panaszára intézkedett, hogy a Megyei Könyvtár megfelelő módon egészítse ki a fertődi népkönyvtár könyvvállományát.

Erki József (Magyartés), Fábri Mária (Rétság), Honti Dezső (Szegvár) és más népkönyvtárosok nem kapták meg idejében választási jó munkájukért a jutalmat. Intézkedésünkre a megyei könyvtárak eljuttatták hozzájuk a megérdemelt könyvjutalmat, illetve oklevelet.

Duró Piroska (Báránd), Ilyés Gyula (Kaba), Meixner József (Csolnok), Kereki Róza (Zsadány), Szilágyi Mária (Elek) és más népkönyvtárosaink panaszai ügyében az intézkedés folyamatban van. A megyei könyvtárak különben javaslatunkra egymásután hívják be könyvtárunkba egy-két napi módszertani gyakorlatra népkönyvtárosainkat, hogy ezzel segítsék fejlődésüket.

HELYREIGAZÍTÁS

A 8—9. számunk 46—47. oldalán megjelent »Szegedi könyvtári problémák«

című cikk szerzője helyesen Dr. Péter László, a makói József Attila múzeum vezetője.

Könyvtárosainkhoz

A IV. Békekölcsonre jegyzett minden forint közvetlenül szolgálja a dolgozó nép életszínvonalának emelését. Meggyorsítja azokat a beruházásokat, amelyek ahhoz szükségesek, hogy nagyobb mértékben, jobb minőségben álljanak a lakosság rendelkezésére fogyasztási cikkek, nagyobb termést érjen el a mezőgazdaság, tovább emelkedjék népünk kulturális színvonala.

Könyvtárosaink olvashatták a Szabad Népből (1953. szeptember 30., Olt Károly: A Negyedik Békekölcson), hogy a tanácsok által gyűjtött és ténylegesen kifizetett jegyzések 20 százalékával a helyi tanács rendelkezik: ezt az összeget minden helyi tanács szabadon felhasználhatja szociális és kulturális beruházásokra.

Több tanács, így az örkényi is, már elhatározta, hogy az így rendelkezésére álló összeg egy részét könyvtárának céljaira fordítja.

Könyvtárosaink legyenek rajta, hogy minél több helyi tanács kövesse ezt a példát és fejlessze népkönyvtárát.

A KÖNYVTÁROS MEGJUTALMAZOTT LEVELEZŐI

Asbóth Ferenc, Pásztor Jánosné, Tarr Edit, Klement István, Varga Jenő, Dán Gyuláné, Szárnovszky Béla, Eöry Eszter, Rátocská Györgyné levelezőink között kiosztottuk a következő könyveket:

Krupszkaja: Lenin a könyvtárakról,

Felszabadítónk Sztálin, Ady válogatott versei, Fjodorov: Dovator tábornok, Illyés Gyula válogatott versei, Thomas Hardy: Egy tisztá nő, Arany János válogatott művei I. és II., L. N. Tolsztoj: Anna Karenina.

A Népművelési Minisztérium öthónapos Könyvtárosképző Iskolájának az év augusztusban végzett hallgatói:

Harencsár András, Fülöp József, Hébenstreit Nándor, Bálint Miklós, Gerecze Józsefné, Miklósi Piroška, Szöllősi Istvánné, Dávid Zsuzsa, Kurcer Mária, Boros Imréné, Risztevei Tiborné, Varga Magda, Némethi Zoltán, özv. Fazoka Andrásné, Fülöp Imre, Erdős József, Grausz Antal, Sneider Alajos, Ferenz Géza, Gelencsér Endre, Mészáros Géza, Márton Sándor, Hevesi Sándor, Sándor Lajos, Tóth Erzsébet, Ponyeczky Júlia, Orosz Gizella, Csörnök Magdolna, Debreceni Róza, Goda Mária, Pásztor Istvánné, Berkovits Miklósné, Csák Józsefné, Hódi Klára, Horváth Mihály, Meisel Sarolta, Nagy Lajosné, Vágó Ernőné, Füleki Jánosné, Zajácz Irén, Molnár Istvánné, Liebl Antalné, Ihász Ilona, Gáspár Rozália, Pongrácz Ilona, Hegedüs Júlia, Palotai Ida, Dalnoki Erzsébet, Menrát Ede, Belkó Ilona.

ESEMÉNYNAPTÁR

1773. november 17-én, 180 évvel ezelőtt született **CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY**, a magyar felvilágosodás legnagyobb költője. Pályája és életműve híven tükrözi a polgári átalakulásnak, majd a fejlődésben súlyosan visszaesett magyar társadalomnak viszonyait a 19. század évfordulóján. Pályájának első felében a felvilágosodás eszméivel közvetlenül küzdött a haladás ügyéért; korai írásaival (Az állatok beszélgetése, Békaegérharc, Az estve, Konstancinápoly) hitet tett a dolgozó nép mellett és harcosan szembefordult az elnyomó feudális és egyházi hatalommal. Tempefői című művében éles kritikával mutatja be a feudális társadalom érzéktelenségét a hazai művelődés iránt. Pályája második felének súlyos ellentmondásai között sem fordult el a haladástól. Szerelmi költészetében (Lilla- és Anakreonidák) a felvilágosult ember szemlélete és új életérzése szólal meg színes, gazdag nyelven. Dorottya című ko-

mikus eposza leleplező bemutatása a nemesi osztályok léha életének. Művészetével elfordult a feudális irodalom hazug népieskedésétől és arra törekedett, hogy költészete minél jobban gazdagodjék a nép nyelvének és szemléletének elemeivel. Költészete egészében a magyar irodalom demokratikus plebejus fejlődésének egyik első kezdeményezését jelenti, amely a feudális reakció legsúlyosabb nyomása alatt jött létre.

Révész Ferenc: Csokonai Vitéz Mihály, Bp. 1951. Művelt Nép.

Csokonai Vitéz Mihály válogatott művel, Bp. 1950. I, II. Szépirodalmi, 338, 356 l.

Csokonai Vitéz Mihály válogatott versei, Bp. 1953. Szépirodalmi, 116. l.

1918. november 20-án megalakult a **Kommunisták Magyarországi Pártja**. 1918 nyarán megalakultak az első munkás- és katonatanácsok. Októberben összeomlott az osztrák-magyar monarchia, 25-én megalakult a Nemzeti Tanács, amely azonban nem a monarchia forradalmi megdöntésére, hanem békés kiegyezésre törekedett. A munkás- és katonatanácsok átlátták a terven és október 30-ról 31-re virradóra forradalmi úton megdöntötték a háborús kormányt. A hatalom a Nemzeti Tanács kezébe került. De a Nemzeti Tanács sem földet nem akart osztani, sem a dolgozók bérét felemelni, hanem ellenkezőleg, célja a nagybirtok fenntartása és a tőkésék még nagyobb profitjának biztosítása volt. A fokozódó tömegmozgalmak a kormányt arra kényszerítették, hogy november 16-án kimondják a trónfosztást és kikiáltásák a köztársaságot. A munkások és szegényparasztok nem akartak itt megállni, hiszen követeléseiket, a földet, a kenyeret, a békét még most sem látták biztosítva. Ilyen körülmények között alakult meg a Kommunisták Magyarországi Pártja. Először került a magyar dolgozók élére forradalmi, meg nem alkuvó, mindenben a munkások és szegényparasztok érdekeit képviselő, a marxi-lenini elméletet is bizonyos mértékben ismerő párt. A pártot az Oroszországból hazatért hadifoglyok, a forradalmi szocialisták és a baloldali szociáldemokraták alakították meg. »Mielőtt még Magyarországon formálisan megalakult volna a Kommunista Párt, az Orosz Tanácsköztársaságban már tíz- és tízezerrel léptek be a Vörös Gárdába, a Vörös Hadseregbe magyar parasztok és munkások, akik mint hadifoglyok tanúi voltak a Nagy Októberi Szocialista Forradalom és a bolsevik párt küzdelmeinek a békéért, a földért, a szocializmusért és megértették, hogy az orosz bolsevik párt felszabadító forradalma közös ügy, a magyar dolgozók ügye is és az ő kezükről is leveri a láncot« (Rákosi). A Kommunisták Magyarországi Pártja harcot indított a töke megdöntésére. Jelszavai: »Kövessük orosz testvéreink példáját!«, »Testvéri szövetséget Szovjetországgal!«, »Minden hatalmat a tanácsoknak!« — igen gyorsan a tömegek jelszavai lettek. A szívós, kitartó agitáció és szervezőmunka a kommunista mozgalom országos erővé növelte. Harcedzett munkások, földéhes parasztok, békére vágyó katonák sorakoztak zászlaja alá. A bizonytalanság, tanácstalanság sötétjét éles fénnel oszlatta szét a párt. Követelte, hogy államo-

sítsák a gyárakat, adják a földet a parasztnak, az államhatalmat a dolgozóknak. A nemzetiségek önrendelkezésének elvét először hirdette Magyarországon párt, és ez a Kommunisták Magyarországi Pártja volt. A béke kérdését illetően megmagyarázta, hogy a nyugati imperialistáktól semmi jót nem várhat a sokat szenvedett dolgozó nép és csak a szovjet forradalomra támaszkodva érhet el eredményt.

Rákosi Mátyás: *Harminc éves a Magyar Kommunista Párt (Építjük a nép országát, Bp. 1949. Szikra. 62—88. old.); A kommunisták harca a magyar nép szabadságáért, Bp. 1952. Népszava; A Párt a dolgozó nép vezetője, Bp. 1952. Népszava.*

Különböző napilapokban és folyóiratokban megjelent könyvismertetések jegyzéke

I. TÁRSADALMI-POLITIKAI IRODALOM:

Marx: *A tőkés termelés előtti tulajdonformák. Társadalmi Szemle, augusztus (Varga Iván).*
Lenin Műveinek 32. kötete. Szabad Nép, szeptember 26 (Koroknai Zsuzsa).
A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története. Szabad Nép, október 1., Magyar Nemzet, október 3 (Bence László).
 Apáczai Csere János: *Magyar Enciklopédia.* Irodalomtörténet, 1—2. sz. (Bán Imre).
 Csernisevskij: *A magyarokról.* Társadalmi Szemle, július-augusztus (Otvös Géza).
Filozófiai évkönyv. Magyar Nemzet, szeptember 29 (Vadas György).
 Kartun, Derék: *Ahol a legfőbb érték a dollár.* Élet és Tudomány, október 7 (Szilágyi V.).
 Posner, Vladimir: *A gyilkos amerikai életforma.* Esti Budapest, szeptember 16 (Aranyossi Pál).
Rákos Ferenc: Állam és alkotmány a Magyar Tanácsköztársaságban. Népszava, szeptember 26.
 Szmirin: *Münzer Tamás népi reformációja és a nagy parasztháború.* Társadalmi Szemle, július-augusztus (Szigeti József).

IV. TECHNIKAI IRODALOM:

Bejzelman—Cipkin: *Gördülőfűcsapágyak kézikönyve.* Újítók Lapja, szeptember 20.
 Brüchner János: *Hangosfilmvetítés.* Újítók Lapja, szeptember 5.
 Bubnov: *Tégla- és cserépgyártás.* Újítók Lapja, szeptember 5.
 Gomelszkij: *Kökszolási melléktermékek előállítás.* Újítók Lapja, szeptember 20.
 Gurfinkel: *A rakodási műveletek gépesítése a vegyiparban.* Újítók Lapja, szeptember 20.

V. SZÉPIRODALMI MŰVEK:

A magyar dramaturgia haladó hagyományai. Csillag, szeptember (Hermann István).
 Bátor Irén: *Kemény lecke.* Csillag, szeptember (Hegedüs Géza).
 Bihari Sándor: *Emelt fővel.* Irodalmi Ujság, szeptember 12. (Kardos László).
 Bubjennov: *Fehér nyírfa.* Irodalmi Ujság, szeptember 26.
 Cervantes: *Don Quijote.* Magyar Nemzet, szeptember 29 (Sós Endre).
 Csanádi Imre: *Esztenődök terhével.* Irodalmi Ujság, szeptember 12 (Kardos László), Szabad Nép, szeptember 12 (Diószegi András).
 Eörsi István: *Fiatal szemmel.* Szabad Ifjúság, szeptember 12 (Puruczki Béla).
Gábor Andor Válogatott versei. Magyar Nemzet, szeptember 27 (Rónai Mihály András).
Hét évszázad magyar versei. Irodalomtörténet, 1—2. szám.
Magyar költészet Bocskaytól Rákócziig. Szabad Nép, október 3 (Szalai Sándor).
 Majtényi Erik: *Órségen.* Irodalmi Ujság, szeptember 12.

Molnár Miklós: *Katona József.* Irodalomtörténet, 1—2. sz. (Mihályi Gábor).
 Móríczi Virág: *Apám regénye.* Csillag, szeptember (Illés Endre).
 Móríczi Zsigmond: *Úr a tornácán.* Szabad Ifjúság, szeptember 24.
 Mulik Radzs Anand: *A kull.* Szabad Nép, szeptember 29 (Nagy Magda).
 Podjacev: *Győtrődés.* Magyar Nemzet, október 1 (Sebestyén György).
 Simon István: *Érlelő napok.* Irodalmi Ujság, szeptember 26 (Kardos László).
 Somlyó György: *Vallomás a békéről.* Csillag, szeptember (Pándi Pál).
 Sötér István: *Eötvös József.* Irodalomtörténet, 1—2. sz. (Tamás Anna).
 Szabó Pál: *Új föld.* Szabad Nép, szeptember 20 (Nagy Páter).
 Szabó Pál: *Csendélet a gépállomáson.* Irodalmi Ujság, szeptember 12 (Cseres Tibor).
Szépirodalmi Kiskönyvtár. Magyar Nemzet, szeptember 20 (Puruczki Béla).
 Tyihonov: *Válogatott versek.* Szabad Nép, szeptember 23 (Simon István).
 Valentynov: *Afrika történetek.* Népszava, szeptember 26.
 Virta: *Esti harangszó.* Magyar Nemzet, szeptember 27 (Csobádi Péter).
 Volkov: *Szívügyünk.* Szabad Nép, szeptember 18 (Kelemen Sándor); *Új Világ, október 1.*
 Zápotocky, Antonin: *Vörös tények Kladlo területén.* Szabad Nép, szeptember 28 (Vézi Endre).

VI. IFJUSÁGI MŰVEK:

Berezskov: *Megcsalt nemzedék.* Szabad Ifjúság, szeptember 24.
 Golubjova: *Az urzsumi fiú.* Szabad Ifjúság, szeptember 24.
 Illyés Gyula: *Hetvenhét magyar népmese.* Nők Lapja, szeptember 24; Szabad Ifjúság, szeptember 24.

VII. EGYEB MŰVEK:

Atlétikai évkönyv 1945—1950. Kultúr és Sportélet, szeptember (Horváth László).
 Fehér Klára—Nemes László: *Ethel és Julius.* Népszava, szeptember 26.
 Győri György—Szabó László: *A budapesti MÁVAG története.* Népszava, szeptember 26.
Kodály-emlékkönyv. Csillag, szeptember (Ujfalussy József).
 Kozocsa Sándor: *Móríczi Zsigmond irodalmi munkássága.* (Bibliográfia.) Irodalomtörténet, 1—2. sz. (Vargha Kálmán).
 Lőrincze Lajos: *Nyelv és élet.* Csillag, szeptember (Makay Gusztáv).
Szinyei-album. Szabad Nép, szeptember 27 (Végvári Lajos).
 Sztaszov: *Az orosz művészet 25 éve.* Társadalmi Szemle, július—augusztus (Németh Lajos).

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

POLITIKAI MŰVEK

LENIN MŰVEINEK 4. KÖTETE

Szikra

A negyedik kötetben foglalt munkákat Lenin 1898. februárja és 1901. februárja közt írta. Lenin ebben az időben az újtipusú forradalmi munkaspárt megteremtésének elméleti és gyakorlati feladatain dolgozott.

Néhány cikkben és recenzióban Lenin a legális marxista elmélet egyes részének könyörtelen bírálatát végzi el: »Megjegyzések a piacelmélet kérdéséhez«, »Még egyszer a realizálás elméletének kérdéséhez«, »Kapitalizmus a mezőgazdaságban...« stb.

A legális marxisták be akarták »bizonyítani«, hogy Marx elméletének egyes részei nem fedik a valóságot, hogy így a maguk szájaíze szerint átgyúrt »marxizmussal« a forradalom szükségessége helyett a kapitalizmus haladó voltát dicshívték, s hogy a munkásmozgalmat a burzsoázia érdekeinek vessék alá. Lenin a legális marxista irányzatot felbukkanásának pillanatától kezdve megsemmisítő bírálat alá vette, leleplezte hamisításait és megakadályozta, hogy megfertőzzék a munkásosztály tudatát.

Ebben az időben ütötte fel fejét az ökonomista irányzat is. Az ökonomizmus, az »orosz talajba átültetett bernsteinizmus« azt hirdette a munkásoknak, hogy maguk csak gazdasági harcot vívjanak, a politikai harcot pedig engedjék át a burzsoáziának. Az ökonomisták ellen írt cikkeiben s különösen »Az oroszországi szociáldemokraták tiltakozása« c. híres művében Lenin az ökonomisták antimarxista álláspontjával a szocializmus és a munkásmozgalmat egyesítését állította szembe.

Leninnek igen jelentős szervezeti és programkérdésekkel foglalkozó cikkei jelentek meg a 4. kötetben. Közéjük tar-

toznak mindenekelőtt az »Iszakra« megindításával kapcsolatos cikkek: »Az Iszkra és a Zarja szerkesztőségi nyilatkozatának tervezete«, »Hogyan történt, hogy egy hajszál híján kialudt a Szizkra?« és »Az Iszkra szerkesztőségének nyilatkozata«. Lenin rendkívül kitartó, fáradtságos munkával szervezte meg a lap kiadását, beutazta egész Oroszországot és elutazott Svájcba is, hogy tárgyaljon Plehanov csoportjával, a »Munka Felszabadítási-csoporttal«. A »Hogyan történt...?« c. naplójegyzet megmutatja nekünk, mennyi csalódás várt útjában Leninre, mekkora önuralomra, mennyi kitartásra volt szükség a forradalmi szervezőmunkához.

Fontos kérdés volt a párt számára ezidőtájt a program kérdése. Az OSzDMP I. kongresszusa (1898) nem fogadott el programot, a program elfogadása a II. kongresszusra várt. Lenin »Programunk«, »Pártunk programjának tervezete« c. cikkeiben és másutt konkrétan elemzi a korábban megjelent programokmányokat és rámutat arra, hogy a nemzetközi és az orosz tapasztalatok alapján milyen elvi és gyakorlati pontokat kell bevenni a programba. Mint tudjuk, a II. kongresszus végülis a lenini »Iszkra« programtervezetét fogadta el.

»Alkalmi megjegyzések« címen Lenin három cikket foglalt össze: »Üsd, csak ne verd agyon«, »Minek siettessük az idők változását?« és »Objektív statisztika«. E cikkek és néhány más cikk az önkényuralmi Oroszország visszataszító vonásait kommentálják és ma is példaképei lehetnek a harcos publicisztikának az imperialista országokban uralkodó embertelen rendszer egyes jelenségeinek kipellengérezésében.

Lenin Műveinek 4. kötetében számtalan értékes példán láthatjuk, miként kell a marxizmus tételeit a konkrét körülmények között alkalmazni. A kötet magyarnyelvű kiadása nagy segítségünkre lesz elméleti színvonalunk emelésében.

(—s —y)

E kötet Leninnek azokat a munkáit tartalmazza, amelyek az 1921 augusztus és 1923 március közti időből származnak. Ezekben a művekben Lenin összegezi a NEP-nek és a népgazdaság helyreállításának első eredményeit és megbizonyítja, hogy fel lehet építeni a Szovjetunióban a szocializmust, válaszolja ennek az építőmunkának a tervét.

Az új gazdasági politika első időszaka igen nehéz feladat elé állította a pártot. A párt politikájában végrehajtott óriási fordulat bizonyos mértékig felélesztette a kapitalizmust, s ugyanakkor, zavart idézett elő a párt ingatag elemei közt, ami megkönnyítette a pártellenes elemek harcát a párt Lenin vezette szilárd többsége ellen. Lenin e nehézségeket előre látta és számolt velük. »Ha az ilyen átmenet egyesekből panaszkodást, siránkozást, csüggedést, felháborodást vált ki, azt kell mondanom: nem olyan veszélyes a vereség, mint amilyen veszélyes az, ha félünk elismerni vereségünket, ha félünk levonni belőle a következtetéseket« — írja Lenin.

Rendkívül nagyjelentőségű Lenin tanítása arról, hogy a szocializmus építésében okvetlenül érdekeltté kell tenni a dolgozókat. »Ne közvetlenül a lelkesedésre építsünk — írja Lenin az Októberi Forradalom 4. évfordulójára —, hanem a nagy forradalom szülte lelkesedés segítségével a személyes érdekre, a személyes érdekeltségre, a gazdasági megfontolásokra támaszkodva, dolgozzunk azon, hogy mindenekelőtt szilárd kis hidakat építsünk, amelyek kisparaszti országunkban... elvezetnek a szocializmushoz... A személyes érdekelttség növeli a termelést; nekünk pedig mindenekelőtt és minden áron a termelés növelésére van szükségünk.«

A pártnak és a szovjethatalomnak az új gazdasági politika alapján végzett munkája meghozta eredményeit. A Moszkvai Szovjet plénuma előtt mondott beszédében 1922. nov. 20-án Lenin beszámolt az elmúlt másfél év eredményeiről.

A Szovjetunió e rövid idő alatt arra tudta kényszeríteni a tőkés világot, hogy tárgyaljon vele gazdasági és politikai kérdésekben. A Vörös Hadsereg visszafoglalta az elrabolt szovjetföld utolsó

darabját, Vlagyivosztokot is. Megindult a gazdaság helyreállítása. »El kell érünk — mondotta Lenin —, hogy a tömegek, az egész lakosság ellenőrizze útunkat és azt mondja: Igen, ez jobb, mint a régi rend.«

Lenin számos cikkben és beszédben foglalkozik a Szovjetunió sikereinek fő biztosítékával, a párttal. Az Októberi Forradalom győzelme után számos, a párttól idegen elem lépett be a pártba. A párt elhatározta, hogy a karrierista, »a párthoz dörgölöző«, »elkommisszárosodott«, »elbürokratizálódott« elemektől megtisztítja magát. Lenin különös nyomatékkal figyelmeztette a párttagokat arra, hogy használják fel a párton kívüli proletártömegek, sőt a párton kívüli paraszttömegek útmutatását, mert ezek »rendkívül finom ösztönrel érzik meg a különbséget a becsületes és odaadó kommunisták és azok között, akik ellen-szenvet váltanak ki a kenyerét arca ve-rejtékével kereső emberből...«

Nagy figyelmet fordít Lenin az államapparátus megjavításának kérdésére, a szakszervezetekre és egyéb tömegszervezetekre. Jelentős helyet foglalnak el a kötetben a nemzetközi munkás- és kommunista mozgalommal foglalkozó cikkek, melyekben Lenin kijelöli az egységfront taktikájának fő feladatait és megvilágítja a világorradalom fejlődésének távlatait.

E kötetben jelenik meg Lenin fontos cikke, »A harcok materializmus jelentőségéről«, melyben kijelölte a marxista filozófia terén végzendő munka programját.

Ez a kötet tartalmazza Lenin utolsó cikkeit: »Naplórészletek«, »A szövetkezetekről«, »Forradalmunkról«, »Hogyan szervezzük át a Munkás-Paraszt Felügyeletet«, »Inkább kevesebbet, de jobban«. E műveiben összegezte Lenin az elvégzett munkát és felvázolta a szocializmus felépítésének tervét, amely szerint a szocialista építésbe be kell vonni a parasztságot, kidolgozta szövetkezeti tervét a parasztságnak a szocializmus felépítésébe való bevonására. Lenin meghatározta a kulturális forradalom feladatait és megjelölte az államapparátus átszervezésére vonatkozó intézkedéseket is.

A 33. kötetrel a Szikra Könyvkiadó befejezte Lenin forradalom utáni alapvető műveinek kiadását. (B. Gy.)

Kim Ir Szen:

A KOREAI NÉP FELSZABADÍTÓ HONVÉDŐ HÁBORÚJA

Szikra

A Szikra ebben a kötetben összeválogatta Kim Ir Szen elvtársnak 1951. márciusától 1953. július 28-ig, a fegyverszünet aláírása napjáig elmondott legkiemelkedőbb beszédeit, napiparancsait; közöl néhány jellemző beszélgetést és üdvözlő táviratot ebből az időszakból.

Ez a könyv ma különösen hasznos és tanulságos. Ma már mindenki előtt világos, hogy a koreai nép dicsőséges, történelmi hivatást teljesített, amikor Keleten megvédelmezte a béke ügyét és súlyos csapást mért azokra a reakciós erőkre, amelyek szövetkeztek, hogy egyesült erővel elfojtsák az ázsiai és a csendesóceáni népek nemzeti felszabadító mozgalmait.

A könyv minden sorából, minden mondatából az sugárzik felénk, hogy a koreai nép igaz ügyének feltétlenül győznie kellett, hogy semmiféle erő nem törheti meg azt a népet, amely maga irányítja sorsát, amelyet igazának tudata lelkesít, s amely az egész haladó emberiség szolidaritására támaszkodik.

Kim Ir Szen elvtárs beszédei és írásai minden oldalról megvilágítják ezt a hősi harcot. Megmutatják, hogyan állítottak minden erőt a haza védelmének szolgálatába. Ez világlik ki a dolgozó paraszttal és a művészküldöttséggel folytatott beszélgetésből egyaránt. A koreai nép azért arathatott ilyen nagy-szerű győzelmet, mert amíg a katonák a fronton vívták hősi harcukat, maximális gondot fordítottak a hátszágban arra is, hogy a termelés a háborús viszonyok között se akadjon meg, a parasztnak végezzék el a vetést, a betakarítást, s biztosítsák az ország elköszető szenvedések közepette is kítartó népének létfontosságú szükségleteit. Erre mozgósít Kim Ir Szen elvtárs valamennyi beszéde, amikor a Nemzeti Egyesítségfront erősítésére szólít fel. A pártépítés és a Koreai Munkapárt szervezeti és eszmei megerősítésének kérdéseivel foglalkozik Kim Ir Szen elvtárs 1952. december 15-i beszéde, amely alkotó módon alkalmazza a XIX. kongresszus és Malenkov elvtárs beszámolójának irányelveit Korea sajátos viszonyaira.

Valamennyi beszéd hangsúlyozza, hogy a koreai nép egymagában nem állhatott volna ellen az agresszoroknak: A győzelem az egész haladó emberiség összefogásának ragyogó példája. Mindvégig hangsúlyozza a Szovjetunió önzetlen támogatását és a hős kínai népi önkéntesek segítségét, akik vérükkel pecsételték meg a nagy kínai nép és Korea népének testvéri barátságát.

Kim Ir Szen elvtárs beszédei tanulságosak, s egyben lelkesítőek is. Malenkov elvtárs szavai, amelyeket szeptember 9-én mondott a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság kormányküldöttségének tiszteletére adott díszében, azt az érzést is kifejezik, amely mindnyájunkban feltámad, ha ezt a kötetet elolvassuk:

»Ma az a szó, hogy »koreai«, a nemzeti szellem magasztosságának jelképévé, a haza szabadsága és függetlensége nemes és önfeláldozó szolgálatának jelképévé vált.« (R. I.)

J. S. Allen:

AZ ATOMIMPERIALIZMUS

Szikra

J. S. Allen ATOMIMPERIALIZMUS című könyve megcáfolhatatlan tényekkel alátámasztott, megdöbbentő leleplező írás az Egyesült Államok atom-bombamonopolistáiról és busásan jövedelmező iparágukról.

Az atomipar a második világháború utáni évek legnagyobb üzleti vállalkozása az Egyesült Államokban és ez az ipar az állami tulajdonjog ellenére teljesen a legnagyobb amerikai monopolisták, Morgan és DuPont, Mellon és Rockefeller irányításával működik. Trösztjeik mint »szereződéses vállalkozók« vezetik az atomipari üzemeteket, amelyeknek beruházásait az állam fedezi, úgyhogy a nagytőkések mindenemű befektetés és kockázat nélkül zsebelik be szédületes profitjukat, birtokába jutnak a beláthatatlan üzleti lehetőségekkel kecsegtető új technikának és az állami tulajdonjog, az atomvállalkozás titkos jellege biztosítja számukra az új tudományos adatok kizárólagos birtoklását. Ugyanakkor a munkássággal, a szakszervezetekkel szemben az állam, tekintélye, döntései és erőszakszerveze-

tel tökéletes fölényt biztosítanak számukra.

Allen könyve részletesen ismerteti azt az éles harcot, amely a legnagyobb amerikai monopóliumok között dúl az atomipar egyes ágaiban a döntő befolyásért. Az egyes monopóliumok helyzete az atomiparon belül is a mindenkori erőviszonyoknak megfelelően alakul.

Az atomfegyveripar kifejlődése végzetesen befolyásolja, eltorzítja az egész amerikai tudományos életet. A tudományt és a tudósokat a hadiipari kutatómunka szolgálatába állítják, az amerikai tudományos élet gyors ütemben militarizálódik, és ez meggyengíti amúgyis gyenge alapját, az elméleti kutatómunkát.

Az egyetemek és főiskolák azonban nemcsak a katonai vezetőknek, hanem a nagy trösztök urainak is egyre közvetlenebbül ki vannak szolgáltatva, hiszen az atomfizikai, illetve atomipari kutatómunka hatalmas befektetéseket igénylő gépek és felszerelések segítségével történik.

Allen könyvéből megtudjuk, hogyan hatoltak be az amerikai monopóliumok a kapitalista világ legnagyobb atomérclelőhelyeivel rendelkező Kanada és Belga Kongó gazdasági életébe, hogyan rendelték uralmuk alá vagy szorították ki teljesen a régebbi imperialista hatalmakat azokból a társaságokból, amelyek e területek természeti kincseivel rendelkeznek. Azok a népek pedig — mint például Belga Kongó néger lakossága — amelyeket ilyen gyalázatos módon megfosztanak hazájuk természeti kincseitől, még nagyobb fokú elnyomás és kiszákmányolás áldozataivá válnak.

Az Egyesült Államok atombombamonopolistái mindent elkövettek és elkövetnek azért, hogy megakadályozzák az atomfegyverkezés ellenőrzésének megvalósítását és az atomenergia békés alkalmazását. Az amerikai imperialisták minden alkalommal visszautasították a Szovjetunió ilyen irányú javaslatait, és minden erővel arra törekedtek, hogy a maguk »ellenőrzési tervét« hajszolják keresztül az ENSZ-ben. A népek, a békeharcosok azonban egyre credményesebben küzdenek a háború megszállottjai ellen. Harcuknak fontos eszköze a felvilágosító munka, s ehhez az olyan könyvek, mint Allené, igen hathatósan járulnak hozzá. (F. J.)

AZ ELLENFORRADALOM HATALOMRAJUTÁSA ÉS RÉMURALMA MAGYARORSZÁGON 1919—1921

Szikra

E kötetben az Országos Levéltár tudományos munkatársai (Nemes Dezső, Karsai Elek, Kubitsch Imre, Pamlényi Ervin) történelmünk egyik legtragikusabb korszakának, az ellenforradalmi fehér terror idejének dokumentumait gyűjtötték össze. A közreadott anyag a lehető leghitelesebb: túlnyomórészt az ellenforradalmi szervek, hatóságok stb. jelentéseit, utasításait olvashatjuk. tehát maga az ellenforradalom vall saját elnyomó terrorintézkedéseiről és igazi céljairól.

A közölt iratok feltárják a külföldi imperialista hatalmak döntő szerepét a magyar ellenforradalom hatalomrajuttatásában, az ellenforradalmi tényezők versengését az imperialisták kezei és a belső hatalom megszerzéséért. Valamennyi reakciós tényező alkalmas végrehajtót, hóhért talált Horthy személyében. Miközben Horthy fegyveres alakulatai, legelső sorban tisztai terrorkülönítményei elvégezték a legpiszkosabb munkát: a dolgozó nép megfélemlítését gyilkosságokkal, kínzókamrákkal és erőszakoskodásokkal, — addig az egymást váltó kormányok siettek a törvényesség látszatával megsemmisíteni a Tanácsköztársaság szociális vívmányait. Jegyzőkönyvek, levelek és rendeletek bizonyítják, hogy amíg a »keresztény nemzeti« klikk a forradalmárokat a »hazafiatlanság« vádjával üldözte, ő maga hogyan serénykedett: vajjon mely külföldi tőkeérdekeltségnek adhatja el nagvobb haszonnal az országot.

Kérvények és hivatalos jelentések tanúskodnak a dolgozó nép életszínvonalának katasztrofális süllyedéséről, de a hatalmas terrorutasítások tükrözik vissza igazán, mekkora ellenállásba ütközött az ellenforradalmi program végrehajtása különösen a munkásság, főként a bányászok között.

Eközben Horthy, terroristáival, előkészíteti kormányzóvá való megválasztását, ami kézigránátos tisztai különítmények parlamenti segédletével meg is történik. Ekkor az egymással is érdekellentétben álló reakciós csoportok valamennyien sietnek hódolatukat kifejezni

a »diktátor« előtt. Sőt, amikor még a nyugati, megalkuvó szociáldemokraták vezette Nemzetközi Szállítómunkások Szövetsége is bojkottot kezdett Magyarország ellen a Horthy-rezsim gáztettei elleni tiltakozásul és ezzel komolyan veszélyeztette Horthyék gazdasági konszolidációját, akkor a szociáldemokratáink nem áttalatták szintén biztosítani maguknak Horthy jóindulatát, árulásukkal elősegítve a pusztulást túlélt forradalmi góccok felszámolását.

Okiratok tanúskodnak Horthy kalandor külpolitikai terveiről, amelyekkel hajlandó lett volna a kizsárolt tömegeket a fiatal Szovjetország elleni háború vághídjára küldeni; ez a terve azonban csak két évtized múltán sikerült, hogy uralma éppoly szegyenletes véget érjen, mint ahogyan kezdődött.

A közreadott oklevelek teljes képet nem adhatnak a tárgyalt korszakról; hiányosságuk oka egyrészt az, hogy a korszak zilált viszonyai közt az írásbeliség gyenge lábbon állott és az önkényuraimat egyébként is a suba alatt tett intézkedések jellemzik, másrészt fontos hatóságok iratanyaga a második háború folyamán elpusztult. A szerkesztők nagy érdeme azonban, hogy a közölt anyag így is jelentős, megdöbbentő leleplezés és rávilágít a Horthy-korszak társadalmának azon egyre élesedő, leküzdhetetlen ellentmondásaira, amelyek bukását előkészítették.

A gyűjtemény áttekinthetését igen szerencsésen segíti elő Nemes Dezső bevezető tanulmánya, — amely időrendi sorrendben hivatkozik a közölt oklevelekre, valamint a kötet végén lévő név-, helynév- és tárgymutató. (Lékay Otto)

Ilja Erenburg:

A BÉKE ÚTJA

Szikra

Ilja Erenburg évtizedek óta hivatott mestere a tollnak. Regényeivel, elbeszéléseivel már a Honvédó Háború előtt is beírta nevét a szovjet irodalom történetébe. Az elmúlt években új irodalmi műfajt teremtett — amelynek azóta is leg-hivatottabb mestere és művelője — az irodalmi béke-publicisztika műfaját.

Ebben a kötetben megjelent írásai nagyrészt a szovjet újságok hasábjain láttak napvilágot, kisebb részét a szónoki:

emelvényről hallhatták azok, akik abban a kitüntetésben részesültek, hogy részt vehettek a békemozgalom döntő ütközeteiben, Stockholmban, Bécsben és másutt. Az írások, jellegüket tekintve, különbözőek. Van köztük irodalmi igénnyel íródott vezércikk, alkalmi beszéd és színes, szinte riportszerű útirajz is.

Mi a közös mégis ezekben a művekben? Elsősorban a cél, amelynek jegyében születtek: a harc a békéért, az új háború ellen, a szabad, boldog és békés emberi élet védelme. De közös bennük az író szenvedélyes állásfoglalása is: a forró, odaadó hazaszeretet és az emberiség eilenségeinek, a háborús uszítóknak izzó gyűlölete. A két tábor — a békét védelmezők milliós tömege és a háborúra spekulálók maroknyi vérszomjas csoportja — közt, Erenburg élesen megvonja a határt, és mindenki másnál világosabban megmondja és megmutatja, milyen mérhetetlen erős és hatalmas a béketábor. Nagyobb és szélesebb, mint a szabad országok dolgozó népe, számban messze túlnó a világ kommunistáinak harcos csapatán. Idetartoznak a tőkés és gyarmati országok elnyomottjai, de nemcsak a munkanélküli proletárok, hanem a vallás kötelekeit őrző hívők is, az országuk függetlenségét féltő nyugateurópai kispolgárok, az amerikai konkurrencia által csődbe kényszerített angol, francia, belga kistőkésék is. Különösen érdekes az a kép, amelyet Erenburg ezekről, az amerikai tőke hálójában vergődő, kapitalista országokról rajzol. Olaszországról, amely a Vatikán és az amerikai követség árnyékában készül a döntő, felszabadító lépésre; Franciaországról, amelynek egykori gazdagsága tovatűnt a Marshall-segély »áldásaival« és Svájcra, amelynek semlegessége csak álarc, amely alól lépten-nyomon kibukkan az amerikai imperializmus becsempészett lólába.

Erenburg, akárcsak előző cikkgyűjteményében — »A békéért« című kötetben — itt is keményen visszavág az imperialista propagandának, amely a kultúra védelmezése ürügyén feni véres kardját Puskin és Csajkovszkij, Tolsztoj és Majakovszkij hazája ellen.

Minden írásában hangsúlyozza, hogy nem kelet és nyugat, nem szocializmus vagy kapitalizmus, nem ilyen vagy olyan társadalmi berendezkedés, hanem élet és halál, a béke és háború között kell választanunk.

Szenvedélyes hangját a szovjet emberek mélységes humanizmusa és az igazán nagy írók alkotó írásművészete teszi még meggyőzőbbé. A különleges kép- és hasonlaltalkotás, az ötletekben gazdag szellemesség, a szívből jövő humor és a maró szatíra minden eszközét latba veti, hogy igazának még nagyobb súlyt, szavainak még több meggyőző erőt adjon. Ez a nagyszerű írásművészet a titka annak, hogy könyve nemcsak tanít, harcol és agitál, hanem egyben gyönyörködtet is. (Mihályi Gábor)

SZÉPIRODALMI MŰVEK

Mikszáth Kálmán:

A FEKETE VÁROS

Szépirodalmi Könyvkiadó

Mikszáth Kálmán utolsó nagy regényének, A fekete városnak cselekménye a Rákóczi-kor világában játszódik. A regény történelmi anyagát a nagy magyar realista író Görgey Istvánnak családja múltjáról írt könyvéből merítette és felhasználta több, a régi szepesi városok polgári életéről szóló művet.

A vármegye, a magyar falusi nemeség és a német város, Lőcse polgársága csapnak össze A fekete városban a lőcsei bírónak Görgey Pál alispántól kiöntött vére miatt. Ez a haláleset komor, fekete gyászba borítja a várost, amelynek kapzsi, gazdag polgárai azonban előzőleg nem feledkeztek meg a bíró vérével körülkerített föld foglalásáról egy régi királyi statutum alapján. Így részben ők lettek a bíró halálának okozói.

Görgey alakja, a jószívű, nagyeszű, de szeszélyes zsarnoké, aki felesége halála után csak önmagába temetkezik, — ellentétben a magyar szabadság és függetlenség ügyéért életet-vagyont áldozni kész János bátyjával. Ez a csak önmagával elfoglalt, saját érzelmi életét taglaló lélek kitermelő mérgező gyanúját: hátha egyetlen kislányát elcserélték, amikor felesége halála után náluk volt, az övékével bátyja és sógornéja, mert akkori kedélyállapotában féltették az újabb csapástól lelki egyensúlyát. A kislányt, Otrokócsy Rozália álnéven éppen Lőcsén nevelteti a híres Klösterféle nevelőintézetben, ahová menet is-

merkedik meg Fabriciusszal, akiből hamarosan lőcsei bíró lesz. A két fiatal között szerelem szövődik, egyikeként a Mikszáthtól oly megható bájjal, fölmúlhatatlan varázssal rajzolt idilli vonzalmaknak. Ezek a fiatal, végtelenül nemes, önzetlen, kedves, életderős leányok Mikszáth az emberi jóságba vetett hitének legszívrehatóbb bizonyosságai. A város és a vármegye harcában pusztulásra ítélt fiatal szépség harsását, kicsiny virágát a viharban, megkapó erővel érzékíti az író.

A regény cselekményébe csak távolról villan be a kurucz Magyarországa, »a nemes magyar nemzet sebei felfakadnak« világa. Hosszú időn át csak a napról napra süllyedő ország tehetetlen őrvaságát látjuk, I. Lipót korszakát, mely értett hozzá, hogyan kell egy nemzetet szármalmas állapotban tartani, mely még nem halál, de már nem is élet...

Mikszáthot a kiegyezéskori Magyarországból való kiábrándulás arra készíteti, hogy helyesebbnek lássa Görgey Pál politikáját, mint Jánosét. Szíve inkább a kurucz világhoz húz — ezt számos jel elárulja —, de realisabbnak látja Pál hintapolitikáját és keserűfanyar, kiábrándult bölcsességét: »Aki a népért sír, utoljára szeme sem marad.« A végmérleg mégis, vagy inkább ezért: Pál tragikus elzuhanása; a lőcseiek csapdába csalják és hirtelen kivégzik éppen a leányát szerető Fabricius vezetésével.

A történelem nem történik morális kategóriákban — ezt az okulást közvetíti Mikszáth, aki Macaulay hatása alatt a történelmi sorsot irracionálisnak érzi és történelmi szemléletét abban foglalja össze, hogy balga dolog igazán megismerni akarni a múltat, mert hiszen »a nézőponttól függ az ilyesmi és sok minden egyébtől«. Ez a relativista, szkeptikus szemlélet a múltban és a meglévőben csaldott, s a jövőre nézve kiutat nem lelő íróé.

Lőcse és Szepes megye viszályában Mikszáth nem osztályharcot ábrázol, hanem mindkét részről távlattalan osztályönzést. A lőcsei polgárok ridegen szabályozott, örömtelen életéből hiányzott az a patriarkális melegség, mely a magyar nemesi világba mégiscsak valamely szint, derűt vitt. Mikszáth romantikus antikapitalista szemlélete és a magyarországi városi polgárság idegensége nemzeti céljainktól úgyszólván

egész múltunkban egyaránt inkább a nemesség felé hajlítják az író érzéseit. Bár a feudális múlt tovább élő anakronizmusai ellen küzd, az arisztokratát majdnem mindig ellenszenvesnek ábrázolja, viszont a citoyenből burzsoává züllő polgár útját is látja és jól látja azt is, hogy »a rézgarasok a munka és a ve-rejtték terméke, az aranyok az elmés-ség és a leleményé.« Pompás, élő ala-kot rajzol a felvidéki német polgár, magyar nemes Quendel apóban, aki tudja, hogy »a háborúban a pénz meg-betegszik« és háreméből is, hová sóvár kéjvágya viszi, rohan a pénz után, melyre életét föltéve, mérhetetlen va-gyon, sőt magyar nemeslevél urává lett.

Mikszáth talán soha nem rajzolt szebb képeket a felvidéki tájakról, mint ez utolsó művében. A szenvedő, örvendező ember élete háttereként, belső hangula-tai párhuzama, vagy ellentéte gyanánt árad el körülöttünk a hegyek, erdők, pa-takok, mezők csodálatos költészete. S az író hangja, a jólismert, az élőbeszéd min-den varázsát megőrzött hang, a mik-száthi mondatok megragadó ritmikája sehol nem teljesebb zengésű, ércesebb, tömörebb, mint ez utolsó, s talán leg-nagyobb művében, mely megmutatja, milyen teljes írói erejében ragadta el őt — akárcsak utolsó hősét — a hirte-len halál. (Katona Jenő)

Mikszáth Kálmán:

BESZTERCE OSTROMA — Új ZRÍNYIÁSZ

Szépirodalmi Könyvkiadó

A válogatott Mikszáth-művek sorozá-tában egy kötetben jelent meg Mikszáth lét szatirikus regénye, a Beszterce ost-roma és az Új Zrínyiász. A két regény egy kötetbe való párosítását elsősorban a rokon téma indokolja. Mindkét mű-ben a középkor emberének életfelfogá-sát, társadalmi törvényeit, szokásait veti össze Mikszáth a maga korával, a multszázadvégi évtizedekkel. A két kor-szak összevetése, összehasonlítása ren-geseteg játékos ötletre ad lehetőséget, már az összevetés alapja is komikusan groteszk. A Beszterce ostromának hőse egy furcsa gróf, Mikszáth egyik kortársa, Pongrácz István, aki valósággal bele-bolondul a középkori oligarchia bővöle-

tébe, úgy él, mint egy középkori várúr, hadsereget tart, várbörtönbe vet embere-ket és lovagi sértettségében hadseregé-vel ostrom alá akarja venni Beszterce városát. Barátai, hogy e furcsa vállal-kozás veszélyes következményeitől meg-mentsék, vándorszínészekből toborzott békéltető követséget küldenek elébe, mint Beszterce város küldöttségét. A küldöttség haditüsztt is ad át Pongrácz Istvánnak egy szépséges árvalány, Apolka személyében. Ezzel ugyanis a szerencsétlen sorsú árvalány jövőjét is biztosítva látják, mert Pongrácz nem-csak tüszként őrzi, de úgy vigyáz rá, mint szemefényére és örökbe is akarja fogadni, de a lány, amint korábbi vá-lasztottja érte jön, a szabadságot vá-lasztja. Pongrácz most is csak a »hadi-regulák« szigorú tiszteletbentartásával hajlandó elengedni. Az Új Zrínyiász is egy játékos ötletre, fantasztikus fikcióra épül, azt játssza végig, hogy milyen-nek látná Zrínyi Mikszáth korát, ha fel-támadna és miként botladozna Zrínyi ebben a multszázadvégi világban. Mind-két regényben a bizarr ötlet és a regény egész történetén végigvonuló játékos humor többnyire a kritika eszköze is egyben. A gyakran felvillanó anekdoták mindmegannyi tüszúrások, amelyek a feudális viszonyokat, a középkori állapo-tokat gúnyolják. Mikszáth szatirájának az ad eleven, életszerű jelleget, hogy a középkor nem valami elvont, múltba tűnt történelmi fogalom, hanem olyan béklyó, a fejlődésnek olyan akadály, amelybe nap mint nap belebotlik az em-ber, amelynek száználmas-nevetséges fi-gurái még ott kísértének Mikszáth kor-társai között. Ez a kritika kettős élű, az író azt sem palástolja, hogy kora hi-tetlen, korrupt és úrmajmoló polgársá-gáról sincs jobb véleménnyel.

A Beszterce ostroma a korábbi mű, 1895-ben jelent meg; az Új Zrínyiász négy évvel később. A Beszterce ostroma még sokkal közelebb áll Jókai roman-tikus mesevilágához, az Új Zrínyiász már sokkal töményebb szatira, eleve-nebb is, szellemesebb is és sokkal éle-sebb a társadalomkritikája. Pongrácz István alakjában még sok az esetleges jelleg, sok olyan vonása van, ami in-kább örült voltából következik és ez min-denetre tompítja a regény igazi cél-ját, hogy a bolondos gróf alakjában a középkori szemlélet, a főnemesi oligar-

chia idejétmultságát, ostoba formalizmusát leplezze le. A regény cselekménye is a romantikus mese törvényei szerint bonyolódik és ha az olvasó nem vési emlékezetébe Mikszáth megjegyzését arról, amit a regény elején mond, hogy Pongrácz gróf kevéssel a regény megírása előtt még élő alak volt, könnyen átlendül az olvasó valami időtlen mesevilágba. Az Új Zrínyiasz bizarr ötlet, hogy valami csodálatos és titokzatos tévedés folytán föltámadnak az évszázadok óta porló szigetvári hősök és Zrínyi Miklós vezetésével bevonulnak Budapestre, csak keret, csak ürügy arra, hogy kritikát mondjon Mikszáth saját koráról és a középkor ittrekedt jelenségeiről. Zrínyieket Budapesten hatalmas ünnepekkel fogadják, egymást követik a díszbédek, a felkészöntők, a küldött-ségek. A végnélküli ünnepségek rajzában Mikszáth a millenniumi évek üres, alhazafias mámorát gúnyolja ki. A nagy lelkesedés azonban nem tart soká, lassan kifogynak a vendéglátók, kialszik a híres szalmaláng. Zrínyiek is nehezen illeszkednek be a számukra szokatlan és merőben idegen társadalmi rendbe. De végül a társadalom megoldja Zrínyiek problémáját, Zrínyi számára egy olyan gazdagon jövedelmező és előkelő állást szereznek, amelyben éppoly gondtalanul élhet, mint a többi zsíros állásban éldegélő lecsúszott arisztokrata és vagyonát vesztett dzsentrí. Így lesz Zrínyiből bankelnök. Új pozíciójában azonban véres összeütközésbe kerül a fennálló rendszerrel, végül erőszakossága miatt szabadságát veszti, a kormány börtönbe veti. Pártok és parlamenti csoportosulások támadnak erre Zrínyi mellett és Zrínyi ellen. Mikszáth a parlamenti csalározások rajzában felvonultatja a korszak vezető politikusait: Széll Kálmánt, Thaly Kálmánt, Pulszkyt, Szilágyi Dezsőt, Bánffy Dezsőt és mindegyikről eleven, életszerű karikatúrát ad. Jól jellemzi az egész parlament tehetetlenségét, merev formalizmusát. A regény szatirája ebben a parlamenti gúnyrajzban csúcsosodik ki, de éles bírálattal illeti a korlátolt, feudális formáságokat ápoló tiszti kaszinót, a rövidlátó maradiságba rekedt akadémiát, a burzsoa sajtó elvtelen nyerészkesedését is. A Rózer-család rajzában Mikszáth kora polgárságát állítja pellengérré, amelynek már semmi köze sincs az egykori haladó polgársághoz,

egyetlen ambíciója az arisztokráciához való dörgölözés. Mikszáth szatirája széles társadalmi kritikává bővül, a könyv végére írt megjegyzésében maga is hangsúlyozza, hogy a **maga koráról**, a századvég magyar társadalmáról akart persziflást, gúnyrajzot adni.

A kötetet Rubinyi Mózes rendezte sajtó alá és Kass János illusztrálta. (Vargha Kálmán)

MÓRICZ ZSIGMÓND ÖSSZEGYŰJTÖTT MŰVEI

Elbeszélések III.

Szépirodalmi Könyvkiadó

Móricz Zsigmond összegyűjtött műveinek új kötete az író 1916—1919. közötti elbeszéléseinek legjavát tartalmazza. A háború kezdetén egy pillanatra Móriczot is magával sodorta a könnyű és gyors győzelem optimizmusa. Hamarosan rádöbrent azonban, hogy a háború idegen célokért folyik s nem romantikus torna többé, hanem módszeres öldöklés. Az első imperialista háború indítóokait Móricz nem ismerte fel, de egyre hangosabban, erőteljesebben harcolt az esztelen öldöklés ellen.

Nem volt pacifista, éppúgy, mint Ady sem, aki ezekben az időkben írta felejthetetlen versét a »nótázó vén bakákról«. Móricz nem lelkesedett többé, ellenben háborús tárgyú írásaiban egyre nagyobb szeretettel, részvétellel és gyöngédséggel rajzolta meg a háborúba beleunt, belefáradt katonák alakját. Egy ideig haditudósító is volt, s igen sok élményt szerzett, igen sok embert, paraszti katonát és tisztet ismert meg, a háborútól való iszonydása kap hangot a kötet leghatalmasabb elbeszélésében a »Szegény emberek«-ben, ahol nemcsak az imperialista háború erkölcsromboló hatását mutatja be, hanem azt is, hogy katonáink mennyire tudták, hogy nem szemben áll velük az ellenség, nem a lövészárkon túl, hanem bent az országban. A novella hőse nem az oroszokat gyűlöli, hanem a tisztet, az urakat, akik ezrével áldozzák fel katonáik életét. A tisztok lelkiismeretlenségének, galád becsvágyának és embertelenségének nagyszerű ábrázolása a »Sic itur«, amely kötetben itt jelent meg először.

Egy sereg kisebb-nagyobb novellán és a »Szegény emberek«-en kívül ebben a

kötetben van Móricz »Egi madár« és »Vidéki hírek« című nagyobb elbeszélése. Az első a nagygazda és a szegényparaszt osztályellentétének feltárása, a másik a Nagykúnság egy kisvárosi vásárnapján keresztül tárja fel a háború előtti magyar vidék mozdulatlanságát, tespedtségét, de egyben a népet szerető író büszkeségével mutatja meg azokat a népi erőket is, amelyek ezt az országot Habsburg-kizsákmányolás és úri elnyomás ellenére is ezer éven át megtartották.

A kötet Móricz írói pályájának egyik legváltásosabb, de művészileg egyben legeredményesebb korszakáról ad képet. Ebben a korszakban tisztázta végleg helyét a magyar társadalomban s bátran kiállt a nép mellé. Ez a korszak egyik leghatalmasabb művének, »A fáklya«-nak a korszaka, amely keserű leszámolás a mult megkötő erőivel, s leleplezése az úri vezetésnek. Ezt a korszakot mutatja be Móricz elbeszéléseinek új kötete. (Kelemen János)

Somogyi Pál:

NAGY ISKOLA

Szépirodalmi Könyvkiadó

A regény cselekménye az első világháború idején indul. Két magyar parasztfiú sorsát tárja elénk, azt mutatja meg, hogy ezek a hadifogságba került fiatal emberek hogyan találják meg a helyes utat, hogyan válnak a szabadság harcosaivá. Sok szenvedésen mennek keresztül, míg felismerik, hogy a cári Oroszországban is ugyanúgy a dolgozó tömegeknek van a legrosszabb soruk, mint a ferenczjózsefi Magyarországon. Látják, hogy még az elfogott osztrák tisztekkel is jobban bánnak ott, mint a helyi szegény lakossággal.

Egyikük egy asztalosüzembe kerül s itt válik harcossá a kommunista Danilov és társai hatása alatt. A másik előbb egy földesúr zsarnokságát szenvedti, aztán egy kulák aljasságaival ismerkedik meg. Amikor megkezdődik a forradalom, mindketten szívvel-lélekkel bekapcsolódnak a harcba. Egyikük hősi halált hal, a másik nagy küzdelmek után elindul haza, Magyarországra, hogy itt-hon bekapcsolódjék a szabadságért vívott küzdelembe.

A regény kalandok, izgalmas események egész során viszi keresztül hőseit. Kicsit sok is ezekből a kalandokból ebben az aránylag nem nagy regényben. Két baj is jár velük. Az egyik, a nagyobb, az, hogy a hősök sokoldalúbb jellemzésére kevés hely maradt. A két bátor, mindenben szilárdan helytálló embert ismerünk meg, egyikük otthoni szerelme után vágyódik, a másik szíve Oroszországban nyílik igazi nagy szerelemre. Egyebet azonban már nem sokat tudunk meg róluk, nem kerülnek eléggé közel hozzánk. A másik hiba, hogy egy-egy izgalmas részt — különösen a regény végén — szinte csak tömönatokban vázol az író. Valósággal bántó, hogy olyan pozitív szereplőknek, akikkel elég sokat foglalkozik a regény során, a halálát szinte távirati stílusban mondja el.

A kisebb szereplők közül — akiknek többsége csak vázlatosan megírt alak — Nasztja, a főhős szerelme kiválik sok igaz emberi tulajdonságával. Néhol sikerült Boriszt, az igazgató forradalmi gondolatokkal kacérkodó, de végül is árulóvá süllyedő fiát is élő emberként ábrázolni, de éppen élete fordulóján már alig több ez a fiú, mint illusztráció ama tétel bizonyítására, hogy az emberek cselekedetét végső soron osztályhelyzetük dönti el.

A regény nyelve világos, egyszerű, kifejező. Néhol azonban feleslegesen magyarázó s így nem enged elég mozgást az olvasó fantáziájának. A könyv hiányosságaival együtt is hasznos és tanulmányos, mert emléket állít annak a kapcsolatnak, amely a Nagy Októberi Szocialista Forradalom idején szövődött a magyar hadifoglyok és az orosz nép között, megmutatja a ma már oly erőssé vált és számunkra oly értékes magyar-szovjet barátság kezdeteit. (K. L.)

SZÍNJÁTSZÓK KÖNYVTÁRA

Művelt Nép Könyvkiadó

A »Színjátsszók könyvtára« ismét gazdag, színes anyaggal siet a városi és falusi kultúrcsoportok segítségére. Az új számok között jelentős helyet foglal el a »Három népi együttes három népi játéka« című füzet, amely a bagi, galgahévízi és turai együttesek játékeit tartalmazza. Üzemeink tánc csoportjai

és a falusi együttesek nemcsak átvehetik és eljátszhatják a kottával, ének-szöveggel, táncleírással közölt játékokat, hanem kibővíthetik azokat a helyi szokásoknak megfelelően. A dalokat, táncokat helyettesíthetik a közkedvelt és a cselekmény hangulatának legjobban megfelelő helyi változatokkal.

Illyés Gyula »Tüvé tevők« című egyfelvonásosa, ez a néhol vaskosan jóízű humorral tele színdarab, a lányuk esküvőjére készülődő fukar gazdáék esetét meséli el, akik egyetlen elveszett tű miatt — a nézők harsány kacagása közepe — addig idéetlenkednek, amíg füstbe megy a lakodalom, lányuk pedig megszökik a szegény vargalegénnyel.

A népi kultúra kincses-tárából merített Tersánszky J. Jenő is. Közismert népmesét dolgozott fel »A harmadik fiú« című négyfelvonásos mesejátékában. Az egyszerű mondanivaló, a csattanós, könnyenpergő jelenetek és nem utolsó sorban a részletes rendezői utasítások mindkét színdarabot könnyen betanulhatóvá teszik.

Nyekraszovnak, a nagy orosz költőnek egyfelvonásosa a művészt semmi-bevevő, dölyfös, gúnyolódó és buta polgárról szól, akit — Ludas Matyiként — háromszor is megleckéztet Sztruzskin, a színész. Kacagató félreértések sorozata Iszajev-Galics: »Nem magánügy« című színdarabja, amely egy moszkvai szállodában játszódik. Termelészövetkezeteink életéből veszi témáját Baróti Géza »Benn a farkas« c. egyfelvonásosa.

A »Színjászok könyvtára«-nak eddig megjelent ötvenegynéhány füzete színvonalas, változatos tartalmával nagyban hozzájárul kultúracsoportjaink jó eredményeinek eléréséhez.

Sokszor tapasztalhatjuk, hogy üzemi színjászocsoportjaink a nagyobb műsorokat is (néha igen silány) villámjelenetekkel töltik ki, ahelyett, hogy egyetlen — különösebb előkészületeket nem kívánó — de színvonalas színdarabot mutatnának be. Arra hivatkoznak, hogy nem találnak megfelelő anyagot, ezért kénytelenek az egészen más feladatok megoldására szánt villámjeleneteket felhasználni.

Hogyha eddig még nem történt volna meg, könyvtárosaink haladéktalanul hívják fel kulturfelelőseink figyelmét a »Színjászok könyvtára«-ra. (Rónaszegi Miklós.)

M a j a k o v s z k i j :

ELBESZÉLŐ KÖLTEMÉNYEK

Uj Magyar Könyvkiadó

Ebben a most megjelent művészi kiállítású kötetben először olvashatjuk Majakovszkij négy elbeszélő költeményét, kiemelkedően jól sikerült műfordításban. A »150.000.000 (Szabó Lőrinc) és a »Csudajó« (Kuczka Péter) című költeménynek ez az első fordítása; a »Vlagyimir Iljics Lenin« (Radó György) és a »Teli torokból« (Képes Géza) javított, alaposan átdolgozott formában jelent meg.

Tapasztalhatjuk, hogy Majakovszkij költészetének a jelentősége, szerepe állandóan nő a költő halála óta, és a Szovjetunió határain kívül is egyre nagyobb tömegek látják benne a maguk költőjét. Kevés költője van a világirodalomnak, akiben ilyen nagyszerű egységbe forr össze eszmei gazdagság és az ábrázoló-készség határtalanul széles skálája, szenvedélyes forradalmiság és formai sokoldalúság. Mindez a gazdagság — a forradalmi tudatosság állandó magasfeszültségével — egyetlen célt szolgál: a Majakovszkij-versek a kommunizmusért vívott harc katonáiként küzdöttek és küzdenek. Hazánkban az elmúlt nyáron, a költő születésének hatvanadik évfordulóján rendezett ünnepek százain tapasztalhattuk a Majakovszkij-versek növekvő népszerűségét, — hogy a költő valóban »az élők-élő nyelven beszél«.

Majakovszkij lírai és satirikus művei mellett igen jelentősek e kötetben olvasható elbeszélő költeményei is.

Az 1920-ban befejezett »150.000.000« hatalmas politikai hősköltemény, a »gigászi éposz-anyag«, az Októberi Forradalom diadalának éneke. A költemény az imperialista fenevaddal győzelmesen harcba szálló szovjet milliók erejét tükrözi. »Oroszország nem rom már, nem koldus — de erők tornya; — Egyetlen IVÁN!« — írja Majakovszkij és költői látomásai előre világítanak, »a Forradalom ereje... a jövőt hogyan önti el.«

Szabó Lőrinc méltó módon adja vissza az indulat forróságával zuhogó Majakovszkij-verssorok nyers erejét és sajátosan szuggesztív ritmusát.

A »Vlagyimir Iljics Lenin«-t Radó György fordításában már ismertük. Az átdolgozott fordítás mély beleérzéssel alkalmazkodik a költeménynek a személyes

líra csillogó szálaival átszótt lassúbb epikus hömpölygéséhez.

A »Csudajó«-t az Októberi Forradalom tízéves évfordulójára írta Majakovszkij. A költemény a tízéves szovjet hatalom harcainak, eredményeinek lírai krónikája. A szovjet ember új hazaszeretetének gyönyörű hangjait szólaltatja meg itt a költő. »És én, — mint az emberiség tavaszát, — mely született — munka és harcok alatt, — dalolom — e drága hazát, — köztársaságot!«

Kuczka Péter fordítását gazdag nyelvi fantázia jellemzi, amely egyenlő erővel képes visszaadni az árnyalatokat a szűrő-gunyorostól a telthangú zengő pátoszig. Kuczka a majakovszkiji ritmus, hangulat sérelme nélkül bravurosan tud beszöni népköltészeti elemeket a fordítás szövetébe. Éppen ez a sajátossága alkalmas arra, hogy a magyar olvasó hamar a magáé-
nak érezhesse a verset.

Az előbbieknél rövidebb »Teli torokból« (1930), amely az ötéves tervről tervezett, de már meg nem írt költeményének a bevezetője lett volna, a munkásosztállyal azonosult költő életművének összegezése, Képes Géza átdolgozott fordítása sokkal jobb, mint a régi: költőisége tisztább, pátosza magával ragadóbb.

A költeményekhez kapcsolódó jegyzetek, tárgyi magyarázatok jól használhatók; a kötet bevezető tanulmánya azonban megkerüli az alaposabb elemzést, nem ad segítséget a költemények megértéséhez. Az orosz nevek átírása nem mindig következetes.

Majakovszkij elbeszélő költeményeinek megjelenése könyvkiadásunk és egész kulturális életünk jelentős eseménye

(Pók Lajos)

Prisvin:

AHOL A MADÁR SE FÉL

Új Magyar Könyvkiadó

Ez a sokrétű, sokszínű olvasmány műfajában az útleírásokhoz áll legközelebb. Anyaga legnagyobb részét a földrajz, természetrajz és folklór köréből adódik; mélyreható társadalomszemléletével, pártos írásművészetével elsősorban azt bizonyítja, hogy a tudomány éppúgy, mint a művészet — csak a nagy társadalmi erők lendületében ívelhet magasra.

Mihail Mihajlovics Prisvin (1873), a

földrajztudós és folklórlista kutató szemével, az igaz orosz hazafi, majd a szovjet polgár emelkedett lelkével járta be a Balti- és Fehér-tenger közel elterülő természeti szépségben, pompás népköltészetben gazdag tájakat.

A kötet több különálló írásból áll: a címadó útleírás is külön képekre tagolódik: az »Erdő, víz és kő« voltaképpen a karél vidék bemutatása, a »Siratóasszony« c. fejezet erősen társadalmi jellegű kérdéseket vet fel. Ugyanekkor ismerteti a siratóénekek műfaját, szerepét: művészi ihletettséggel élénk vetíti a más fájdalomt átélő, azt kifejező siratóasszonynak a portréját is. Közül egy teljes siratóéneket a Vig-tó mellékéről.

»A regemondó« talán egyike a legérdekesebb fejezeteknek. Itt tör be a műbe a régi és az új küzdelmének hatalmas kérdése. Itt vesszük észre, hogy az író az 1905-ös Oroszország érző, gondolkodó, forradalmi szavú fia: nemcsak a gyűjtő objektív figyelmével kíséri az ősi népszokásokat, hanem élesen figyel arra is, amit a nép a hozzá eljutott sztrájkhírekéről beszél. »A vadászok« ismét erősen kerülgeti a társadalomkritika területét: különbséget tesz a szenvedélyből és a kénytelenségből vadászók jellege között. Ez a fejezet finnugor nyelvrokonaink költészetéhez vezet: sokat olvasunk a medvéről, a »természetfeletti«, »szent« állatról. »A varázsló«-ban (ismét egy egyéni portré keretében) azt mutatja be Prisvin, hogy a pogányvilág hogyan nőtt bele a kereszténységbe. A kötet másik nagyobb elbeszélése a »Zseny-seny«, az orosz-japán háború befejezésekor Mandzsuriában játszódik. A »Zseny-seny« életgyökeret jelent kínaiul és a tárgyra vonatkozó gyakorlati megfigyelések, elmélkedések bőven adnak alkalmat a természettudomány, lélektan, szociológia, szépirodalom koncentrációjára. Ez egyébként a legszubjektívebb fejezet: az író magánosságáról, magánéletéről is megtudunk egyet-mást.

A többi kis írás abból a szempontból is érdekes, hogy már részben a Honvédő Háború zajlásában született, másrészt a soknemzetiségű szovjet állam békés építőmunkáját tükrözi.

Az időben legutolsó (1947) kis mű talán egyben a legsikerültebb is: »A vízesés« egy befejezetlen regény első fejezete, s mint ilyen, úgy látszik a legnagyobb igényű darabja is a kötetnek. Itt tárul élénk a legképszerűbben a régi és az új világ

küzdeme, s ugyanekkor a kérdés megoldásában a legelvontabb elvszerűségig vezető az olvasót. Egy fiatal szovjet katonalány mondja el az öreg, óhitű »falu dajkájának« a következőket:

»Hol is építhetné az ember az életét, ha nem a földön? ... ezért igyekszem mindig úgy cselekedni, ahogyan kell és nem ahogyan nekem tetszik. De azt is tudom magamról, hogyha valamit halálosan kívánnék és meg is tenném, az bizonyosan éppen az volna, amit tenni kell.«

Lehet-e ennél közérthetőbben megfogalmazni a szabadság és szükségszerűség fogalmait?

A legmagasabbrendű szocialista erkölcs az, ami a végszavakon át az egész műből kicsendül. (Vidor Pálné.)

Sz. Podjacsev:

GYÖTRŐDÉS

Új Magyar Könyvkiadó

Sz. P. Podjacsev a szovjet írók idősebb nemzedékéhez tartozott, — 68 éves volt, amikor 1934-ben meghalt. Szülei »felszabadult« jobbágyok voltak. Anyja elbeszéléséből megismerve a nép gyötrelmes helyzetét, már gyermekkorában engesztelhetetlen gyűlölet ébredt benne az uralkodó osztályok ellen. Családjának szegénysége miatt Podjacsev fiatalon került bele az életküzdelembe és a kenyérért vívott keserves harc sokáig gátolta tehetségének kifejlődését. Élményeit lassanként írásba foglalta és a »Gyötrődés« című elbeszélésével magára vonta a kritikusok és az olvasók figyelmét. Korolenko, majd Gorkij fedezte fel először munkáinak igazi értékét és segítette az író fejlődését.

A »Gyötrődés« sok tekintetben önéletrajzi jellegű mű. Hőse — maga az író — Moszkvában, munka nélkül, egyetlen fillér híján, utolsó ingéért italt szerez, majd elkieseredésében elhagyva magát, engedi, hogy a sors sodorja tovább reménytelen életútján. Közben a legkülönbébb emberekkel kerül össze. Valamennyiük élete, élményei egy-egy érdekes, lélekzet-elállító regény lehetne, ha nem volna annyira igaz. Az író végigvisz bennünket azon az úton, amelyen Moszkvában a munkanélküliek tömege gyötrődve vonszolja életét az utolsó »menedékhelyig«, a dologházig. Tömören, megrázó realizmus-

sal beszéli el a sokszáz szerencsétlen ember sorsát, akik minden remény nélkül — valamennyien egy-egy tragédiát hordva magukban — kerülnek oda. Ő maga hamarosan megszabadul onnan, de élményei emlékeztetőn vésődnek agyába.

Egy parasztszalád tragédiáját mutatja be a második elbeszélés, a »Gonoszság«, amely ugyancsak az orosz paraszt egykori életének szörnyű mindennapjaira világít rá.

»Megértette« a címe a harmadik, rövidebb, elbeszélésnek, amely már a felszabadított nép új, szovjet életéről beszél. Egy öreg parasztember a falusi gyűlésen az előadó szavai nyomán egyszerre úgy érzi, hogy függöny lebben fel szemei előtt. »Nagy csodálkozással pillantotta meg, amit azelőtt nem látott és talán nem is akart meglátni.« Most megértette mindazt, ami volt és azt is, ami van és aminek még jönnie kell, amit kis unokája fog majd megérni és továbbépíteni.

Podjacsev régiebb elbeszélései a régi orosz falu reménytelennek látszó nyomorát, szenvedéseit, szörnyű jogfosztottságát, a csendőörök önkényét, a földesurak és a kulákok eszeveszett zsarnokságát beszélik el megdöbbenő erővel. Újabb elbeszélése azonban már a szovjet nép föllemelkedésének történelmi nagyságát vetíti az olvasó elé.

Érdekesítő előadásmódja, élesen megrajzolt alakjai, nagyon élvezetes olvasmánnyá teszik műveit, melyek legnagyobb része kiáltóan meggyőző vádirat a régi rendszer ellen. (Kovács Mária)

Vera Ketlinszkája:

AZ IFJÚ VÁROS

Ifjúsági Könyvkiadó

»Az ifjú város« azokról a komszomolistákról szól, akik a párt hívására — odahagyva kényelmes otthonaikat — elutaztak a messzi Távol-Keletre, hogy az Amur folyó partján új várost építsenek: Komszomolszkot. A regény főszereplőit az ott-honi búcsú percében ismerjük meg. Az író néhány művészi vonással, egy-egy rövid képben mesterien mutatja be, hogy kit milyen körülmények, hatások ösztönöztek a jelentkezésre. S már ekkor megpillantjuk jellemük alapvető vonásait, amik a későbbiek folyamán teljes gazdagságukban bontakoznak ki.

A végtelen tajgán — távol a vasútvonalától — az új várcs építése rendkívüli erőfeszítéseket követel. A regény hűen, teljes bonyolultságukban tükrözi a nehézségeket s az ebből eredő összes konfliktusokat. Az építőknek nincs lakásuk, sokan megszöknek, nincs elegendő élelmiszer, a vitaminhiánytól néhányan időszakos vak-ságba esnek... A pártbizottság összeül, hogy a helyzetet megtárgyalja. Két álláspont csap össze. Granatov, a PB titkára semmibe veszi az embereket: »... a fődolog a hajógyár! A hajók és nem az emberek. Minden áldozatot meg kell hoznunk, hogy a legrövidebb idő alatt felépítsük a hajógyárat!« Andrej Kruglov vitába száll vele: »... az ember drágább az aragnál, vagy nem? Ember nélkül a hajó is halott dolog, és semmit nem tehetünk, ha nem gondoskodunk az emberekről!« Morozov szintén Andrejt támogatja: »Ha kell... a komszomolisták... meghalni is tudnak. De nem kell!«

És a pártbizottság elhatározza, hogy haladéktalanul elküldi Granatovot — akinek érvelése ekkor még csupán tévedésnek látszik — intézkedni az építők téli ellátásáról. Amikor pedig később Granatov a japánok aljas ügynökeként, trockistaként lepleződik le, mindenki előtt világossá válik, hogy az építés nem öncél, hogy kettős a feladat: »egy hatalmas védelmi bástyát kell felépíteni és egy nagy-szerű, új nemzedéket kell felnevelni!« Egyik a másik nélkül semmit sem ér.

A nagy építkezés leírása Ketlinszkájánál nem száraz és unalmas képek hal-maza, hanem rendkívül színes, érdekes, sőt izgalmas történet, amelyben a magán-élet minduntalan összefonódik a munkával: szerelem és harc egymást kiegészítő elemek. Természetes, hogy ahol sokszáz, sokezer fiú és lány dolgozik együtt, csakhamar előtérbe kerülnek a szerelmi problémák; kapcsolatok szövődnek vagy szakadnak széjjel. A könyvben jelentős helyet foglalnak el a szerelmi jelenetek; az író nő példamutató nyíltsággal, a legkülönbözőbb oldalokról mutatja be a fiatalok érzelmi s nemi konfliktusait. Nem szépít, és nem langyosítja a problémákat; élethűen, szenvedélyesen ír róluk, de mindig az igazság, a becsületesség iránti olt-hatatlan szeretettel. Ezért nem viszi kísértésbe a legkényesebb helyzet sem, ezért nem téved torz és öncélú naturalizmusba, hanem kielégítően oldja meg a kérdéseket, s a szerelmet — mély lélekábrázolás-

sal — a legnemesebb emberi érzelmek fellobbanásának, összecsapásának és ki-elégülésének rajzolja.

Külön ki kell emelni az író nő erőteljes jellemfestéseit. A trockista Granatov-nak — pl. — állandóan rángatózik az arca, s az olvasó még leleplezése előtt érzi, hogy ennek az embernek jellemében valami zavar van. Minden szereplőt néhány apró jellegzetességgel egyénít az író nő, s ezért maradnak emlékezetesek számunkra.

Összefoglalva: Ketlinszkája könyve a szocialista építés egyik legnagyobb regénye, amely kétségtelenül hozzásegít a magyar fiatalság neveléséhez is.

(Győri György)

Mihail Bubjennov:

FEHÉR NYÍRFA

Új Magyar Könyvkiadó

A kétkötetes — terjedelmes mű cselekménye a Nagy Honvédő Háborúban játszódik: 1941. őszét és telét beszéli el az író, rámutatva arra, hogyan erősödtek a szovjet katonák a visszavonulás nehéz tapasztalatai között. A regény élénk vetíti a Szovjet Hadsereg egyik ezredének és Olhovka — a németek által megszállt kis falu — életét. A történet folyamán megismerjük Ozerov százados ezredének útját, a visszavonulás súlyos időszakában. Nem egy balsiker átélése után végre az ezred hősiessen kiszabadítja magát a környező ellenség láncából és eljut Moszkva közelébe. Itt megáll az ezred, azután újult erővel támad és hőies küzdelem után tönkre veri a Moszkvára törő fasiszta ellenséget.

A regényen keresztül a szovjet harcosok egész sorát ismerjük meg. Ozerov századost, Jahno politikai biztost, Andrej Lopuhovot, Jurgint, Iván Umrihint és a többieket.

Mind a jelentősebb, szinte állandóan az olvasó elé vetített alakjai a műnek, mind a csak egyszer-kétszer felbukkanó szereplők — elmélyült írói munkáról tanúskodnak. Az író alakjait a valósághoz hűen, fejlődésükben mutatja be.

Miközben a hadsereg a fronton küzd, partizánosztatok alakulnak a németek által megszállt területeken. Így Olhovka

faluból is sokan elmennek az erdőbe harcolni a német fasiszták ellen. Vezetőjük Sztjepán Bojarkin a falubeli kolhozelnök. Andrej Lopuhov bátor, erős-szívű felesége — Marijka — is a partizánok között van. Félelmet nem ismerve, szilárd hittel harcolnak az ellenség ellen. Elősegítik a győzelmet, amely a faszizmus leverését jelenti. Katonák, partizánok, a falu népe mind-mind érzik, hogy ezt a küzdelmet nemcsak szabadságukért vívják, hanem a leigázott népek millióiért. A szovjet nép gondolataiban s harcában ott fénylenek, s világitanak Sztálin elvtárs szavai: »a háború, amelyet ti viseltek, felszabadító, igazságos háború«...

Bubjennov könyve, a »Fehér nyírfák« igazi szocialista-realista mű, amely művészi eszközökkel vetíti eléink a szovjet élet jelenségeit, a Párt irányító, bölcsen vezető szerepét.

A mű érdekes történetben gazdag, sokszor nagyvonalú. Pártosságot, igazi hazafiságot tanulhat mindenki ebből a könyvből.

A regény első kötete már megjelent Trócsányi Zoltán fordításában. A most megjelent mű a második kiadás, amely a mű befejező részét is tartalmazza. A második részt Devecseri Emilné fordította. Nehéz feladatát kitűnően oldotta meg. (Kempfner Pálné)

André Stil:

AZ ELSŐ ÖSSZECSAPÁS

(Második rész)

Szépirodalmi Könyvtadó

André Stil neve már jól ismert a magyar olvasók előtt. Először a »Szajna kifut a tengerre« című elbeszélés-kötetét olvastuk, azután a világsikert aratott, Sztálin-díjjal is kitüntetett »Az első összezapás« című regénytrilógiájának első részét, most pedig megjelent a trilogia második része is magyarul, Hubay Miklós és Révay József szép fordításában.

Az utóbbi években nemcsak mint író, de mint embert is megismertük és megszerettük André Stilt. 1952-ben Jaques Duclos-val együtt tartóztatták le az amerikai imperializmus francia kiszolgálói — de a francia nép összetartása és a világ többi becsületes emberének

felháborodása leverte a lakatot Duclos és Stil elvtársak börtönéről. 1953-ban ismét börtönbe vetették — 4 millió francia dolgozó sztrájkja azonban olyan hatalmas erőnek bizonyult, hogy a francia burzsoázia ismét meghátrált: másodízben is szabadon engedte Stilt és a többi fogva tartott hazafit.

Kevés író részesült még ilyen tettekben megnyilvánuló megbecsülésben olvasótáborára részéről, mint éppen André Stil. Az a négymillió francia polgár, aki ez év augusztusában sztrájkba lépett és harcának eredményeként egyebek közt kiszabadította André Stilt — ez a négy millió ember: — munkások, tisztviselők, kispolgárok, értelmiségiek — sűrítve, tipizálva ott szerepelnek »Az első összezapás« lapjain. Róluk szól a regénytrilogia. A nép gerincéről: a munkáosztályról, s a dolgozók többi rétegeiről, mindazokról — és ezeknek száma napról napra növekedik —, akik megelégték már Franciaország második megszállását és az amerikai imperializmust éppen úgy gyűlölik, mint egykor a német faszizmust.

»Az első összezapás« második részében már csupa ismerőssel találkozunk. Azokkal, akiket megismertünk és szívünkbe zártunk, amikor az első kötetet olvastuk. Igen, szívünkbe zártuk őket, mert Stil írásművészetének és emberiségének egyik fő erénye, hogy őszinte melegséggel és benső líraisággal, mélyről fakadó szeretettel tudja jellemezni és cselekedeteikben, gondolataikban ábrázolni hőseit, elsősorban a munkáshősöket, és rajtuk keresztül az osztály és a nép vezetőjét, a pártot. A könyv hősei folytatják azt, amit az első kötetben elkezdtek. Francia kikötővárosban vagyunk és a harc a körül folyik, hogy kirakják-e a munkások az amerikai fegyvereket és hadianyagokat, vagy sem? Sikerül-e a pártnak felvilágosítani minden munkást és más dolgozót arról, hogy a kirakodás megtagadásával a háború ügyének bukását, a béke ügyének győzelmét segíti elő.

Stilnek azonban nemcsak a téma választás az erénye, hanem az is, hogy sikerült érzékeltetnie a békeharc egyetemességét. A francia dokkmunkások és a körjük tömörülő értelmiségiek és kispolgárok harcában meg tudta mutatni, hogy a béke ügye az egész világ ügye.

Nem tájékoztatnánk helyesen az olva-

sót, ha André Stilnek és művének csak kiemelkedő érdemeiről, a mű egészének érdekességéről és szépségéről szólnánk. Stil fiatal író még és vannak művészi fogyatékségei is. Már »Az első összecsapás« első kötetében is észrevehető volt, de a második kötetnél még inkább, hogy a mű — minden erője mellett — nem igazi regény. Inkább novellák, hozzá kell tenni: igen kitűnő novellák fűzére. A cselekmény olykor túlságosan széttagolódik, egy-egy szereplő túlságosan is hosszú időre eltűnik az olvasó szeme elől. Ezek a hiányosságok azonban nem változtatnak a lényegen: André Stil könyve izgalmas, érdekes, őszinte és harcos írás. Élménye minden olvasónak.

(Barabás Tamás)

Marie Majerová:

AZ ELÁTKOZOTT KERT

Szépirodalmi Könyvkiadó

Majerová neve már ismert nálunk: eddig két műve jelent meg magyarul. Különösen jelentős »Bányászballada« című regénye, amely egy cseh bányászcsalád sorsának tükrében mutatja meg a cseh munkásosztály félévszázados harcait.

»Az elátkozott kert« tizennégy elbeszélése széles képet fest a cseh nép közelmúlt éveiről. Az elbeszéléseket művészi egységbe fűzi az írói szándék, a téma rokonsága. Majerová elsősorban azt akarja ábrázolni, hogyan tükröződnek a nagy történelmi események az egyszerű dolgozó emberek tudatában, életében.

Az első elbeszélések középpontja a felszabadulás élménye. A fasiszta elnyomás szörnyű évei után a felszabadító szovjet harcok megjelenésének nagyszerű pillanata felejthetetlen élménye a hitleristák által koncentrációs táborba hurcolt börtön munkásnak, a nagybirtok kiszípolozott béresének, a barrikád-harcokban hőssé növő prágai foltozóvargának, és új — amint az író ábrázolja — az első pillanattól tudatosan átélt nagy felelősség forrása is.

A kötet második felének elbeszélései arról szólnak, milyen gyümölcsöket terem az ország gazdájává lett népben ez a felelősségérzés, a gazda érzése. Az írónak jó szeme van ahhoz, hogy a döntő

pillanatot ragadja meg, amikor az új hazaszeretet, az ellenség izzó gyűlölete, a szocialista humanizmus, a kemény harcosság, a forradalmi munkásosztály tulajdonságai szinte fénybe borítják egy-egy alakját, mint például amikor »A vörös zászló« című elbeszélésben az öreg Pokos bácsi az ifjúmunkáshoz beszél. A címadó elbeszélés és a »Sötétség 1949-ben« annak az útnak a rajza, amelyen a nép megtanul uralkodni a sajátjává lett országban. Más elbeszélések azokat leplezik le, akik szívesen élvezik a népi hatalom előnyeit, de futnak a munka, az áldozatvállalás elől.

Majerová elbeszélései nem mindig hibátlanok. A fasiszta elnyomásra emlékező, a felszabadulás hangulatát idéző elbeszélések általában sikerültebbek, mint amelyek napjaink problémáival foglalkoznak. Ezeknél olykor előfordul szerkezeti ziláltság (A tizenhárom sikló, bizonytalan körvonala, felületesen ábrázolt alak (A villám útja), mesterkelt helyzet, párbeszéd (Tizenötmillió tonna). De a kötet egésze megragadó bizonyítéka annak, hogyan hatják át a mai cseh irodalmat a nép érdekei. Az elbeszélések, amelyek a miénkhez hasonló fejlődés útján születtek, tanulságos, érdekes olvasmányok.

Falvai Alfréd fordítása elkerülhette volna a mozgalmi nyelv néhány »virágát«. (P. L.)

Erdélyi János:

VALOGATOTT ESZTÉTIKAI TANULMÁNYOK

Művelt Nép Könyvkiadó

A Filozófiai Kiskönyvtár e kötete, melyet Heller Ágnes állított össze és látott el értékes bevezetővel, igazolja Ady Endre mondását: »Erdélyi János európai magyar elme volt; minden nagy emberi eszmeáramlat értője és bajnövője.«

A Művelt Nép Könyvkiadó már az elmúlt évben is nagy szolgálatot tett Erdélyi János fiatalkori, mostanig kiadatlan Útinaplójának közreadásával. Ebben mintegy tettenérhetjük a magyar esztétikai és kritikai irodalom egyik legkiválóbb képviselőjének kibontakozását.

Erdélyi nézeteinek kialakulása a magyar reformkor, az 1848—49-es szabadságharc előkészítésének idejére csik. Egyike volt azoknak a jobbágyorból

származó magyar értelmiségieknek, akiket éppen ez a forradalmi fellendülés termelt elő; Petőfihez, Vajdához, Aranyhoz hasonlóan. A Kisebb Prózák, Tanulmányok, Pályák és Pálmák című köteteket ismertük eddig is, de igazán csak most értjük meg, hogyan tört meg Erdélyi pályája a 48-as forradalom bukásával és mennyire nem találta meg többé helyét az ellenforradalom, majd az »irodalmi Deákpárt« uralma idején.

Erdélyi erősen Rousseau hatása alatt állt, de a magyar parasztság nagy történelemformáló képességeibe vetett hitét, a magyar népköltészet szeretetét már családi környezetéből hozta magával. Petőfi maga sokra becsülte Erdélyi szerény, tisztá, őszinte dalait is. Nagy gyűjtő is volt, a Kisfaludy Társaság megbízásából 1846-ban adta ki a Népdalok és mondák címmel gyűjtését, mely mintaképe lett későbbi népköltési gyűjteményeinknek. Egyszerre politikai és esztétikai célt valósított meg ezzel, mintegy esztétikailag megindokolva Petőfi költészetének jogosultságát, még részben Petőfi irodalmi megjelenése előtt.

A magyar kritika történetében Erdélyi János az első, aki kritikai munkásságát egységes filozófiai alapon, Hegel dialektikája szellemében folytatta. Ezt az egységes filozófiai alapot a dialektikus módszer viszonylag következetes alkalmazása adta meg. A műalkotás szépségének alapja és oka elsősorban nem a stílus, hanem a tartalom, a téma, az eszmei tartalom, s az ezekből kinövő, ezekhez szükségszerűen kapcsolódó, s velük kölcsönhatásban álló leglényesebb formai elemek. A művészi magasabbrendűség tényét Erdélyi a tartalom és forma kölcsönhatásának kidolgozásával tudta esztétikailag bebizonyítani.

A szabadságharc után régi irodalmi programja helyébe nem tudott újat állítani, s ezért nem is tudott többé az irodalompolitikai életben irányító szerepet játszani. Úgy látta, hogy feudalizmussal szorosan összeszövődő kapitalista fejlődés a népnek semmit sem ad, csak a kapitalizmus ellentéteit honosítja meg, a kapitalista fejlődés eredményei nélkül. Ezért nézte ezt a fejlődést ellen-szenvenvel és kétségbeeséssel. Sárospataki elszigeteltségében egyre inkább a filozófia felé fordult, párhuzamosan alakult ki a hatvanas években utópista szocializmusa. Filozófiai munkáiban hirdeti, hogy a magyar néptől nem idegen és sohasem volt idegen a spekulatív gondolkodás, többek között a dialektika sem. Ez szintén kifejezi hitét a magyar nép teremtőképességeiben.

Számunkra különösen érdekes, hogy Erdélyi alapítja meg az első népiskolai könyvtárat hazánkban. (Katona Jenő)

A MAGYAR DRAMATURGIA HALADÓ HAGYOMÁNYAI

Művelt Nép Könyvkiadó

A magyar dráma és színbírálat korszerű történetének megírása még a jövő feladata, színészi haladó hagyományaink felkutatásán és értékelésén azonban már több munkaközösség dolgozik. Így készült el a Csillag Ilona és Hegedüs Géza szerkesztésében megjelent szöveggyűjtemény, amely dramaturgiai irodalmunknak és színikritikánk drámabírálati részének jobbra legjellemzőbb szemelvényeit foglalja egybe. Mindezek — legalább is módszer tekintetében — ma is tanulmányozásra méltó haladó hagyományok.

A gyűjtemény a kiszemelt szövegeket történeti sorrendben közli, azonban a terjedelmes munkának nemcsak időrendi összeállítása világítja meg drámaelméleti irodalmunk és elemző színbírálataink fejlődéstörténetét, hanem a könyv bevezetése és jegyzetsorozata is. Hegedüs Géza bevezetője alapos fejlődéstörténeti áttekintés, ide korszakok szerinti felosztása éppúgy nem minden tekintetben fedi a valóságot, mint némely jelenségek és írók megítélése. A jegyzetek a gyűjteményben szereplő írókat, valamint működésük irodalom- és művelődéstörténeti jelentőségét jellemzik. A bevezetés és a jegyzetek összevetése a szövegekkel nagy egészében hiteles és szemléletes képet ad haladó irányú dramaturgiai irodalmunkról.

A szemelvények arról győzik meg az olvasót, hogy a drámaelmélettel foglalkozó íróink és színikritikusaink öncélú esztetizálás helyett ugyanúgy világszemléletük és politikai elveik értelmében vizsgálták a hazai és külföldi drámairódmalmat, amint klasszikus és jelesebb színműíróink sem szakadtak el az élet valóságától. Ezt bizonyítja már Bornemissza Péter XVI. századi Elektra-átdolgozása és hozzáírt utószava, majd a színész Benke József, Katona József, Kölcsey Ferenc, Eötvös József, Bajza József és színikritikánk alapvetője: Vörösmarty Mihály, továbbá Arany János és Erdélyi János tanulmányai is. E korszak kritikusai közül kimaradt a tévesen maradinak bélyegzett Henszlmán Imre, holott például a Julius Caesar első magyar előadásáról írt Shakes-

peare-elemzésének valóban a gyűjtéményben volna a helye. Még feltűnőbb a későbbi évtizedekből Rakodczay Pál mellőzése, aki pedig nemcsak egy kis tömör, népszerű dramaturgiát írt, hanem irodalmunkban egyedülálló monológ-elméletet is. A Péterfy-szemelvények közül nem dramaturgiai természetű a meiningeni színjátszókról írt tanulmánya és Wagner-bírázata. Ambros Zoltánt és Ignostust szerintünk is érthető okból hagyták ki a szerkesztők, de ugyanekkor fölöslegesnek véljük a Schöpflin-szemelvényt, annál inkább, mert a népszínmű kérdéséről kielégítő a Janovits Jenőtől méltán közölt cikk. Noha még említhetnénk hiányzó, vagy fölöslen közölt szemelvényeket, a gyűjtémény egészében mégis nagy hiányt pótló, érdemes munka.

Az új olvasórétegek gyakran kívánnak drámatörténeti műveket. E gyűjtémény elsősorban a dramaturgiai kérdések tanulmányozói számára készült, könyvtárosaink mégis jól használhatják arra a célra, hogy a fejlettebb olvasókat, a közép- és felsőiskolás ifjúságot bevezessék a drámatörténettel kapcsolatos elméleti ismeretekbe. Különösen alkalmasak erre Szigligeti Ede, Paulay Ede, Gyulai Pál, továbbá Vajda János, Csiky Gergely és Hevesi Sándor tanulmányai. (Tamás Ernő).

IFJÚSÁGI MŰVEK

Németh Imre:

ŐSERDŐK MÉLYÉN

Ifjúsági Könyvkiadó

Ifjúsági irodalmunkból eddig hiányoztak az izgalmas, kalandos útleírások. Németh Imrének nagy érdeme, hogy elsőként jelentkezik ezzel a műfajjal új irodalmunkban. Magyar Lászlónak, a múlt századbéli kiváló Afrika-kutatónak regényes életrajzát írta meg színesen, érdekesen, történeti hitelességgel.

Az olvasó nyomon követheti a regény hőseit a dunaföldvári otthontól, a szűklátókörű, rendkívül anyagias apával való harcoktól a pesti egyetem földrajzi fakultásán át Portugál Délnyugat-Afrika néger falvaiig.

Magyar László élete önmagában, írói

hozzáköltés nélkül is kész regény, tele merész fordulatokkal, lebilincselően izgalmas jelenetekkel. A regény legmegkapóbb és legmeggyőzőbb részei Magyar László eredeti napló-töredékei.

Egyedül, minden támogatás nélkül végezte Magyar László nagyjelentőségű kutató-munkáját. A Bach-korszak urainak kisebb gondjuk is nagyobb volt annál, sem hogy segítségére legyenek a magyarok hírnevét öregbítő tudósoknak. Magyar László hazaszeretete példamutatóan tiszta és szilárd. A legkeservesebb megpróbáltatások közepette is rajongó szeretettel gondol hazájára, »kmondhatatlan boldogság« tölti el, mikor végre a Tudományos Akadémia tagjává avatják és kiadják írásait.

Németh Imre ügyesen formálta regénnyé a rendkívül nagy anyagot, bár írói gyakorlatlansága érződik a kompozíció lazaságán, a gyakran kissé bőbeszédű leírásokon. Eles kritikával ábrázolja a XIX. század társadalmát, az afrikai gyarmati elnyomást, a »civilizáció« címkével szentesített kizsákmányolást, a félvad néger törzsek barbár vallási szertartásait. Felnőtt és gyermekolvasók számára rendkívül tanulságos olvasmány. (Gergely Béláné)

N o s z o v:

JÓBARÁTOK

Ifjúsági Könyvkiadó

Két bátor tekintetű, vörösnnyakkendős úttörő mosolyog ránk Noszov, szovjet szerző Sztálin-díjjal kitüntetett ifjúsági regényének címlapjáról. A két fiú, Vitya Malejev és Kosztya Siskin, negyedik osztályos tanulók — a címben szereplő »jóbarátok«. Barátságuk rövid néhány hónap alatt kovácsolódott megbonthatatlanra, mióta egy verőfényes szeptemberi délelőtt Kosztya elfoglalta Vitya régi padtársának, a más városba költözött Fegyva Ribkinnek helyét a negyedik osztály tantermében. Az »új fiúra« kezdetben bizalmatlanul tekintenek a tanulásban, játékban összeszokott pártások, de Vitya Malejev hamarosan elfeledkezik bizalmatlanságáról és barátságot köt padtársával. Nem annyira a szeretet vagy megbecsülés, hanem inkább a közös játék és az egymásnak tett apró szívességek fűzik össze őket.

MAGYAR ÍRÓK BULGÁRIÁBAN

Népszava

Ezek a »szívésségek« azonban csaknem mindig egymás hibájának elkendőzését, kicsinyítését jelentik. Egymáshoz köti őket még az is, hogy mindketten az osztály szegényfoltjai közé tartoznak: rajtuk kívül egyetlen negyedikes bizonyítványában sem éktelenkedik már a gyűlölt kettes osztályzat.

Az egész osztály, az úttörőmozgalom és az osztályfőnök segítségével végül Vityának sikerül megemberelnie magát, megtanulnia a számtant. Barátja azonban gyengébbnek bizonyult nála és harc helyett a megfutamodást választja. Az iskolai dolgozatok napján hol beteget jelent, hol meg egyszerűen az iskola »mellé« megy. Az iskolakerülés azonban olyan lejtő, amelyen nehéz megállni és még nehezebb visszafordulni. Kosztya is ehelyett hibát — hibára halmozva, kellő igazolás hiányában naponta meghosszabbítja az önkényes vakációt. Vitya — bár egyre világosabban látja barátja hibáját — hamisan értelmezett »barátságból« fedezi az iskolakerülő hazugságát és csak az osztály és az osztályfőnök együttes látogatása rántja le a leplet Kosztya »betegségéről«. A lecke azonban egy életre szól. Kosztya Siskin az iskolába visszatérve lemond az iskolakerülés alatt szőtt állatidomító álmairól, munkához lát és Vitya segítségével hamarosan a tanulásban és a társadalmi munkában is eléri társait. Vitya pedig megtanulja — amit még a mi úttörőink közül is nagyon soknak meg kell tanulnia: az igazi barát nem dédelgeti, hanem irtja társának hibáit, az igaz barátságnak nem a zsványbecsület, hanem a bajtársi, elvtársi segítségnyújtás, a kölcsönös szeretet és megbecsülés az alapja.

Noszov ifjúsági regénye komoly és lényeges erkölcsi problémát vet fel. Megmutatja a baráti kapcsolatok igaz tartalmát, nevelő értékét, az úttörő közösséget összekovácsló szocialista barátságot, — és mindezt a gyerekek — úttörők és kispajtások — számára érthető, élveztes és szórakoztató formában. A magasrendű erkölcsi eszmei mondanivaló mellett jókedv és vidámság, a diákélet ismerete és szeretete árad az elbeszélésből.

A regény fordítása Szöllősy Klára sikerült munkája. (Földes Anna)

Három magyar író: Szeberényi Lehel, Cseres Tibor és Vészi Endre megjárta a baráti Bulgáriát s úti élményeiről beszámol a magyar olvasónak. Mindhármuk jegyzeteit friss fogékonyság és szemléletes íráskészség jellemzi. Mindhármán egyes embereken s ritka pillanatokon keresztül igyekeznek a lényegét megközelíteni. S mindegyiküknek sikerül egy-egy érdekes arcélt, egy-egy feszültséggel telt mozzanatot az olvasó emlékezetébe vésni.

Cseres Tibor balladai tömörséggel vázolja fel a bolgárok népi hőseinek, Krali Markónak alakját és kalandjait; drámai sodrást tud adni egy partizán-fiú és egy partizán-leány szerelemmel végződő történetének. Novellisztikus elevenséggel ábrázolja az éneklő, táncoló, barátságos és egészséges bolgár népet.

Szeberényi Lehel jegyzetei közül meghatódva olvassuk a Kossuth Lajosnak és kíséretének sumlai tartózkodását megelevenítő lapokat. Szívesen követjük, ha a harminckét minarétes óvárosnak egyik sikátorába, annak is egyik ódon házába kalauzol bennünket s a régi kövek, szüete bútorok légköréből támasztja fel Kossuthot a szabadságharc összeomlásának szomorú pillanatában, amint épp a legenda indáit fonja alakja köré a szabadságra szomjas, elnyomott bolgár nép...

Vészi Endre két formás, hangulatos versét szövi naplójába. Kevésbé meggyőző a prózája. A három író közül ő lejt leginkább a zsurnalizmus felé és ő kerüli el legkevésbé a műfaj mestersegbeli csapdáját: a közhelyet.

A karcsú kötet nem halad el vaktában Bulgáriának egyetlen nevezetes góca mellett sem; a tájak távlatán túl egy-egy pillanatfelvételt kap az olvasó, az építő új Bulgária emberföldrajzából és szociális földrajzából is. Kár, hogy íróink nem rögzítik időponthoz lapjaikat. A napló gyakran épp akkor emelkedik túl a pillanaton, ha szerényen ragaszkodik órához és naphoz (K. P.).

Abel Olga és Benamy Sándor:

KESERŐ KENYÉR

Művelt Nép Könyvkiadó

A keserű kenyér: a felszabadulás előtti magyar nagybirtokok summásainak, béreseinek, a kulákok cselédjeinek, részesmunkásainak, az elszegődött szegényparasztoknak, asszonyoknak, gyermekeknek keservesen megdolgozott szűkmarkúan mért kenyér,

Abel Olga és Benamy Sándor könyve vagy félszáznyi dolgozó emlékképeit, életük megrázó jeleneteit gyűjti és rögzíti. A szakadozottan egymást követő »esetek« megvilágítják a magyar szegényparaszt-ság, agrárproletariátus életének, sorsának lényegét: a felszabadulás előtti testi és lelki kizsákmányoltságukat. És miként a könyv egyik »szenvedő hőse«, aki ma szocializmust építő országunk kiváló dolgozója, mondja: »Sajnos, hogy egyesek elfelejtették a teménytelen szenvedést... A fiatalság pedig, amelyik ezt nem élte át, néha különösen kényes. Nagyon jó lenne, ha sokszor-sokszor elolvasnák, szinte kívülről megtanulnák és időnként elmondanák maguknak a mi kínos-keserves életünket.« A Keserű kenyér igen jó figyelmeztető. Megismerjük a nagybirtokosoknak, intézőiknek, tisztartóiknak, gazdatisztjeiknek, az állami uradalmak béresgazdáinak, intézőinek, felügyelőinek — a kakastollas csendőrök védelmezte hajcsárok egész hierarchiájának és a kulákoknak sokrétű, sokirányú és lényegében mindig egyező aljasságát.

Az egyes »esetek«, szinte mint a dolgozó parasztság elnyomorfításának klinikai, tipikus esetei alkalmasak arra, hogy a felszabadult magyar népnek, elsősorban a falu népének emlékezetében felidézzék a »teménytelen szenvedést«. Emlékeztetnek a kizsákmányolókra, akiket minden cselekedetükben támogatott az urak országának egész államapparátusa, emlékeztetnek az embertelenségre, mely épp úgy megnyilatkozott a dolgozó szegényeket emberszámba sem vevő, bármely pillanatban őket a sötét bizonytalanságba, nyomorba, halálba kergető kiskirályok magatartásában, önkényeskedésében, zsarnokoskodásában, mint akár a papok, vagy az esküjüket is megszegő orvosok hivatásukat megtagadó keményszívűségében, könyörtelenségében. A könyv utolsó oldalai pedig megmutatják: milyen

utat tettek meg a felszabadulás óta az egykori megnyomorítottak, mint lett az egykori cselédpiacon eladott falusi kis proletárlányból a Tervhivatal előadója, az egykor meghurcolt, kenyerétől megfosztott summásból az Állami Ellenőrző Központ revizora, mint lett az egykor földkunyhókban, tizedmagukkal egyetlen földes szobában nyomorgókból a felszabadult Magyarország megelégedett és megbecsült dolgozója, katonatisztje, tanult embere.

A Keserű kenyér ilyen módon nemcsak az emlékképeket rögzíti, s ezzel hiteles tanuvallomást nyújt az örökre eltörölt »urak országáról«, hanem becses dokumentumgyűjtemény is a felszabadult ország fejlődéséről, életerejéről. Éppen ezért olykor szűkszavúnak érezzük Abel Olga és Benamy Sándor írását, azt kívánva, hogy részletesebben, mélyebbre nyúlóan ábrázolja az egyes sorsokat. A könyv szerkezete is kétségeket ébreszt: vajjon helyesen építették-e fel a szerzők? Itt-ott találkozunk ugyanis a könyv lapjain viszsztatérő alakokkal, akiknek — éppen mert megrázó jelenetekben ismertük meg korábban őket — szeretnők életútját jobban, részleteiben is követni. A szerzők a könyv szerkezetében nem ezt, hanem a tipikus helyzetek, az egyes jelenségek kiragadott képeinek bizonyos csoportokba való foglalását választották. Kétségtelen, hogy az írók ezzel el akarták érni és bizonyos mértékig el is érték, hogy egyes problémaköröket ábrázoljanak. Ha a megjelenített summások, cselédek teljes rajzát így nem is kapjuk meg, azonban elénlktáru! egykori életünknek gazdag dokumentumú körképe. S ezzel rendkívül szükséges és hasznos munkát végeztek.

(Murányi-Kovács Endre)

Bars Sári:

EMBEREK A GYÁRBAN

Művelt Nép Könyvkiadó

Ez a könyv nem regény, hanem hiteles dokumentum. Megismertet azoknak az embereknek az életével, akik közöttünk élnek, s igen sokan lesznek az olvasók között, akik bennük szüleikre, rokonaikra, vagy éppenséggel saját magukra ismernek. De aki más tájról, más vidékről, más üzemből való, az is azt fogja mondani olvasás közben: »akárcsak ha minálunk történt volna!«

Olvasás közben mintha izgalmas híradó film peregne le előttünk, úgy vonulnak el egymást váltva az első ózdi vasmunkások, akik II. Rákóczi Ferenc kurucainak puskát, kardot, ágyúgolyót kovácsoltak: kis ércolvastó hámoiraikban, majd a Rákóczi-forradalom fegyverkovácsainak leszármazottai, akik 48-ban először keserves krajcárjaikat adták össze és küldték el Kossuthnak, később beálltak a forradalmi hadseregbe; mikor pedig a szabadságharcnak több szuronyra, puskára, repeszgránát-ra volt szüksége, a kibővített ózdi gyárban újra fegyvert kovácsoltak. Ez az ózdi munkásnép elődei forradalmi hagyományából táplálkozva, csatlakozott a proletár nemzetköziség eszméjéhez; a Magyar Tanácsköztársaságnak is biztos pillére volt.

De az ózdi vasmunkásoknak nemcsak múltjuk van hanem jelenük és jövőjük is; s ha ez a könyv sok igazságot mond el a múltról, ez azért van, mert a jelen és a jövő megértéséhez, ennek a múltnak leplezetlen feltárásán keresztül vezet az út. (Reményi Béla)

J. I. Perelman:

SZÓRAKOZTATÓ GEOMETRIA

Művelt Nép Könyvkiadó

A Szovjetunióban már hetedik kiadását érte meg ez az értékes könyv, melynek célja az 1942-ben elhunyt szerző szerint: »Kedvet ébreszteni, vonalmat nevelni a geometria tanulmányozására.« Az összegyűjtött anyag sokrétűsége, gyakorlatias volta, a feldolgozás érdekessége, a gördülő nyelvezet mind biztosítja a kitűzött cél elérését.

A könyv első része: »Geometria a szabad ég alatt«; második része: »Tréfa is, meg nem is«.

Az első rész hét fejezetének már a címe is felkelti a nagyfokú érdeklődést. Pl. I. fejezet: »Geometria az erdőben«. II. fejezet: »Geometria a folyónál«. Mindkét fejezetben különböző eljárásokat ismertet távolságok (pl. fák magasságának, folyó szélességének) mérésére. Nem szükséges hozzá más, mint egyszerű, házilag is elkészíthető eszközök és leleményesség. (Pl. Magasságmérés notesz segítségével; Távolságmérés sapkaellenzővel, stb.) Rátér fatörzsek térfogatának

közelítő kiszámítására. A többi fejezet (III. Geometria a sík mezőn; IV. Geometria az úton; V. Trigonometria képletek és táblázatok nélkül; VI. Ég és föld találkozásánál; VII. Robinsonok geometriája) feldolgozásában a szerző ugyanazt az eljárást követi, mint az első két-tőben: érdekes gyakorlati problémákat vet fel. A megoldásban a gyakorlati élet követelményeit tartja szem előtt. Egyszerű, ötletes eljárásokat közöl, amelyek a valóságot jól megközelítő és a gyakorlati életben jól használható eredményeket adnak. Az egyes eljárások ismertetése után rendszerint feladat következik az ismertetett eljárás megokolására vagy alkalmazására vonatkozóan.

Problémáit a mindennapi életből, a természettudományok minden ágából, a hadászat, sőt még a szépirodalom köréből is veszi.

A könyv második része öt fejezetből áll. (VIII. Geometria a sötétben, IX. Régi és új dolgok a körről, X. Geometria mérés és számolás nélkül, XI. Nagy és kicsiny a geometriában, XII. Geometria és a gazdaságosság.)

Ebben a részben egymást követik az érdekességben vetélkedő problémák. Pl. a hordó közelítő térfogatának meghatározása; a kör »négyzögesítése«; a szögharmadolás; az egy ceruzavonallal rajzolható ábrák, a kalinyingrádi hét híd problémája, amellyel 1736-ban az akkori idők legnagyobb matematikusa, Euler is foglalkozott. A legérdekesebbek egyike az utolsó (XII.) fejezet, amelyben elemi úton old meg olyan maximum-minimumra vonatkozó problémákat, amelyek már a differenciálszámítás körébe vágnak. (Pl. négyzetes bádoglemez-ből maximális térfogatú nyitott doboz készítése.)

A megértést szemléletes ábrák segítik elő. A könyv nagy értéke, hogy a szerző nem tételez fel mélyebb matematikai ismereteket, sőt számol azzal, hogy az olvasó régebben szerzett ismeretei elhomályosultak. Ezért olyan tárgyalási módot választ, amellyel a szükséges ismereteket feleleveníti. Így a könyv olvasása nem fárasztó, hanem felüdítő és mindvégig érdekes, szinte izgalmas. Olvasás közben valósággal felfedező útra megyünk a geometria területén, ahonnan ismeretekkel gyarapodva térünk vissza. (Stéger Ferenc)

Timirjavez emlékkiállítás nyílt meg az Országos Mezőgazdasági Könyvtár előcsarnokában Kliment Arkadjevics Timirjavez születésének 110. évfordulója alkalmából. A kiállítás számos eredeti orosz nyelvű könyvet mutat be az orosz agronómia egyik megteremtőjének munkásságából, ismertette a darwinizmust és a materialista érzék érvényesülését a biológiában. A kiállítás ezenkívül bemutatja Timirjavez valamennyi magyarul megjelent művét, valamint más nyelveken kiadott munkáit is.

*

A Népkönyvtári Központ szeptemberben módszertani értekezletet tartott Szombathelyen, Békéscsabán és Győrött a helyi irodalmi előadók részére. Az értekezleten a jelenlévő előadók és könyvtárosok megvitatták az irodalom népszerűsítésének időszerű kérdéseit, és ugyanakkor anketót tartottak Veres Péter »Szegények szerelme« című művéről. A Népkönyvtári Központ októberben két másik vidéki városban tart ilyen módszertani értekezletet.

*

A szakmai továbbképzés céljából az Országos Széchényi Könyvtár 52 dolgozója szeptemberben külső tapasztalatsere keretében megtekintette a Csepeli Papírgyárat és a Papíripari Kutató Intézetet. A könyvtár dolgozói októberben a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárát látogatják meg, hogy tapasztalataik kicserélése útján szakmai fejlődésüket ezzel is előmozdítsák. Itt említjük meg, hogy szeptemberben 12 iskola 551 növendéke látogatta meg az Országos Széchényi Könyvtárnak a Nemzeti Múzeum épületében lévő katalógusgostermét, olvasótermet, raktárait, kéziratárát, zeneműtárát és a ritka nyomtatványok osztályát.

*

Az első Rákóczi-országgyűlés 250. évfordulóját megünnepelték Szécsény dolgozói. Az 1705. szeptember 12-én tartott szécsényi országgyűlés vetette meg a kuruc szabadságharc gazdasági, politikai és katonai alapját. A nagyszabású és díszes ünnepségekkel kapcsolatban a Nógrád Megyei Könyvtár Szécsényben könyvkiállítást rendezett, amely bemutatta az olvasóknak a II. Rákóczi Ferenc személyével, életművével és a kurucok szabadságharcával foglalkozó könyveket.

A műszaki könyvtárosok üzemi, vállalati és műszaki könyvtári munkaversenyének harmadik szakasza október elsején kezdődött. Száz könyvtár nevezett be a munkaversenyre, amelynek célja az, hogy a könyvtárak egységes módszer szerint fejlődjenek. A versenyben az Országos Műszaki Könyvtár Módszertani Osztálya segítséget ad a könyvtáraknak munkájuk megjavításához és a hibák megszüntetéséhez. Itt említjük meg, hogy a Műszaki Könyvtár a szakminisztériumokkal együttműködve, december elsején háromnapos tanfolyamot indít az üzemi műszaki könyvtárosok számára.

*

A műszaki könyvtárosok I. munkaértekezlete szeptember 25-én megvitatta az Ünnepi Könyvhétet kapcsolatos teendőket, a szakoktatás és a munkaverseny kérdését. Az Országos Műszaki Könyvtár helyiségében tartott munkaértekezlet — amelyen 117 üzemi műszaki könyvtáros vett részt a fővárosból és a vidékről — örömmel fogadta az OMK kezdeményezését a módszertani fogadóórák rendszeresítésére. Ezek a fogadóórákon a szakkönyvtárosok problémáikra részletes felvilágosítást kapnak. A Műszaki Könyvtár Módszertani osztálya írásbeli megkeresésekre is megadja a kívánt módszertani útbaigazítást.

*

A Központi Műszaki Folyóirat Címár adatfelvételeit megkezdte az Országos Műszaki Könyvtár a külföldi folyóiratok nyilvántartása céljából. A címjegyzékben a Magyarországon található minden külföldi műszaki folyóirat címét felveszik.

*

Négyszáz MNDSZ-olvasókör kezdte meg működését októberben a főváros területén, mintegy 4000 részvevővel. Az olvasókörben szépirodalmi szemelvények és újságcikkek alapján megbeszéljük a mindennapi élet időszerű kérdéseit, továbbá tájékozódunk a legfontosabb nemzetközi eseményekről. A gazdaasszonykörü foglalkozásokon a háziasszonyok számos fontos tudnivalót sajátíthatnak el. Mind az olvasókörök, mind pedig a gazdaasszonykörök munkájában az MNDSZ-en kívülálló háziasszonyok is bekapcsolódhatnak.

A budapesti Villamosgép- és Kábelgyár könyvtárának 1800 állandó olvasója eddig csak az üzemi részekben fenntartott szűk könyvtárhelyiségeket vehette igénybe. Most másfél millió forintos befektetéssel sor kerül a kultúrterem korszerűsítésére. Itt kap majd a kibővített könyvtár helyiséget és olvasótermet.

*

A csanádapácai népkönyvtár — írja a Viharsarok Népe — egyik napról a másikra úgy eltűnt a helyiségéből, hogy a könyvtáros sem tudott az eseményről. Több ízben költöztették ide-oda a népkönyvtárat a község rosszabbnál-rosszabb helyiségeibe és most sürgősen »kiebrudalták« abból a helyiségből, amelyet a községi tanács utalt ki számára. Ez biztostította volna, hogy a dolgozók egész télen megfelelő olvasó- és kölcsönzöhelyiségben elégíthessék ki könyvigényeiket. A tanácselnök vetett szemet — írja a tudósítás — a köznizézménynek számító könyvtár jogos helyiségeire, lakásul választotta és hogy mielőbb otthonává avathassa az olvasók otthonát, a költöztetésre is olyan gyors módszert talált, ami hasonlít a kilakoltatáshoz. »Ki a felélős azért, hogy a könyvtár bútorai, könyvanyaga a könyvtáros távollétében utcára kerülhetett? Ki védi a tanács intézményeit azoktól a vezetőktől, akik önző érdekeiket a közérdek fölé helyezik? — kérdi a Viharsarok Népe.

*

A műszaki irodalom tanulmányozása újabb jelentős eredményt hozott, Tóblsch Ferenc főmérnök és Bosenczy István technikus a Hazai Fésűsfonó és Szövőgyárban a műszaki irodalom tanulmányozása alapján »Futó, lészítító alkalmazása gyűrűs gyalpúcernázó gépeken« című újításukkal országos viszonylatban mintegy 600.000 forintot takarítottak meg a népgazdaságnak.

*

A szegedi Egyetemi Könyvtár dolgozói elhatározták, hogy szeptembertől kezdve különleges könyvtári szolgálatot rendszerezsíteni. A professzorok és a tudományos kutatómunkát végző tanárok számára a szükséges könyveket, adatokat, forrásmunkákat a megjelölt tárgykör szerint összeállítják, hogy ezzel a kutatók munkáját megkönnyítsék.

TARTALOM

	Oldal
ZOLNAY VILMOS: »A Könyvtáros« levelezőinek konferenciája elé	1
SZALAI GYÖRGY: Segítsék könyvtáraink a pártoktatást	3
SALLAI ISTVÁN: Könyvtáraink és az új kormányprogramm	7
TAMAS ERNŐ: »A magyar könyv«	9
G. VÉSZI JÁNOS: »Emberszámba kell venni a gyermeket«	12
SIMON MÁRIA ANNA: Az olvasók igényeinek jobb kielégítéséért	15
ZALAI SANDORNÉ: A kohászati üzemek könyvtáiról	19
TORDAY GYÖRGY: A könyvtári tervekészítés néhány kérdése	22
SZABÓ ENDRE: A könyvtárstatisztika időszakos kérdései	26
MISZTI LÁSZLÓ: Könyvtári címléírás szabályok	28
TÓTH BÉLA: Az oktatófilm felhasználása a könyvtárpedagógiai munkában	31
A »Bibliotekar« 7. száma magyarul	33
DARABOS ÉVA: Lengyelországi tapasztalatok	33
Kamra vagy könyvtár	36
BAKOS JÓZSEFNÉ: A tömegkönyvtárak szerzeményezéséről	37
KÉRDEZZ — FELELEK: Pustaházi István: Megrongált könyvek javításáról	38
BIBLIOGRÁFIAK	41
LEVELEZŐINK IRJÁK	42
ESEMÉNYNAPTAR	50
Különböző napilapokban és folyóiratokban megjelent könyvismertetések jegyzéke	51

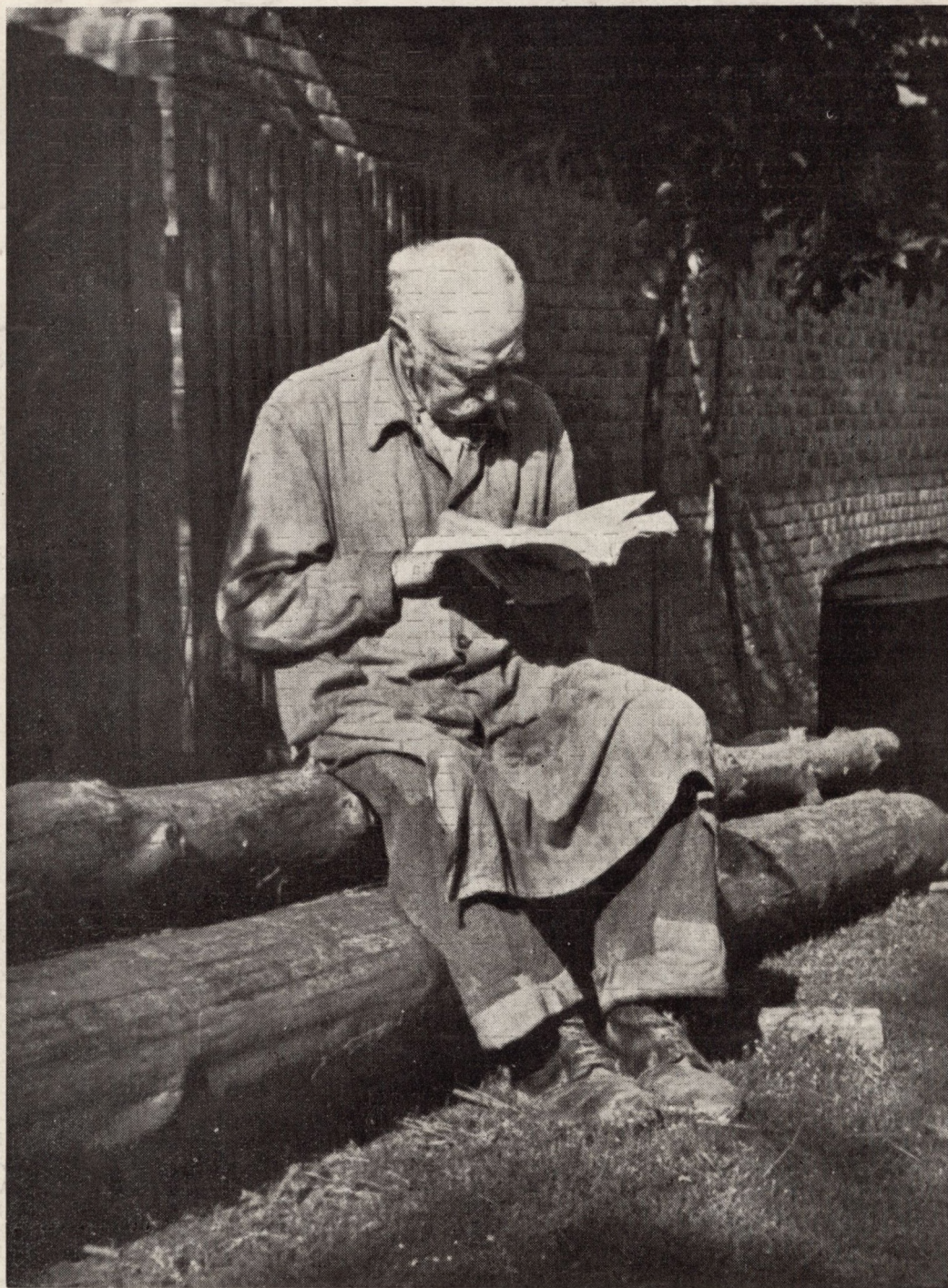
Irodalmi tájékoztató

Lenin Műveinek 4. kötete (—s—y)	52
Lenin Műveinek 33. kötete (B. Gy.)	53
Kim Ir Szen: A koreai nép felszabadító honvédő háborúja (R. I.)	54
J. S. Allen: Az atomimperializmus (F. J.)	54
Az ellenforradalom hatalomrajutása és rémuralma Magyarországon (Lékay Ottó)	56
Ilja Erenburg: A béke útja (Mihályi Gábor)	56
Mikszáth Kálmán: A fekete város (Katona Jenő)	57
Mikszáth Kálmán: Beszterce ostroma — Új Zrinyiász (Vargha Kálmán)	58
Móricz Zsigmond: Elbeszélések III. (Kelemen János)	59
Somogyi Pál: Nagy iskola (K. L.)	60
Színhátszók Könyvtára (Rónaszegi Miklós)	60
Majakovszkij: Elbeszélő költemények (Pók Lajos)	61
Prisvin: Ahol a madár se fél (Vidor Pálné)	62
Podjacev: Gyötrődés (Kovács Mária)	63
Ketlinszkaja: Az új város (Győri György)	63
Bubjenov: Fehér nyírfa (Kempner Pálné)	64
André Stil: Az első összecsapás (Barabás Tamás)	65
Majerová: Az elátkozott kert (P. L.)	66
Erdélyi János: Válogatott esztetikai tanulmányok (Katona Jenő)	66
A magyar dramaturgia haladó hagyományai (Tamás Ernő)	67
Németh Imre: Óserdők mélyén (Gergely Béláné)	68
Noszov: Jóbarátok (Földes Anna)	68
Magyar írók Bulgáriában (K. P.)	69
Abel—Benamy: Keserű kenyér (Murányi-Kovács Endre)	70
Bars Sári: Emberek a gyárban (Reményi Béla)	70
Perelman: Szórakoztató geometria (Stéger Ferenc)	71
HIREK	72

A KÖNYVTÁROS

Példányszám: 6229

A Népművelési Minisztérium lapja — Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság — Főszerkesztő: Katona Jenő
 Felelős szerkesztő: Zolnay Vilmos — Felelős kiadó: Lapkiadó Vállalat igazgatója — Szerkesztőség és
 kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin-körút 9—11. Telefon: 221-285, 221-293 — Terjeszti: Posta Központi
 Hírlap Iroda O. V. — Előfizetés, személyes ügyfélszolgálat: Budapest, V., József nádor-tér 1. üzlet-
 helyiség — Telefon: 183-022, 185-850 — Postatakarékpénztári csekk számla: 47.087 — Régi számok a Posta
 Központi Hírlap Irodánál, V., József Attila-u. 3. kaphatók — Egyes szám ára: 2.— Ft. — Előfizetés
 negyedévre: 6.— Ft.

*Kása József 64 éves pákai földműves,
aki eredeti községtörténeti adatokat és népmeséket tud*